

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS INSTITUTAS

Specialiosios pedagogikos (specializacija – specialiojo ir inkliuzinio ugdymo koordinavimas) magistro studijų programa

Vaidota Vaišienė

**PAGALBOS YPATUMAI MOKINIAMS, TURINTIEMS INTELEKTO
SUTRIKIMĄ, INKLIUZINĖJE MOKYKLOJE**

Magistro baigiamasis darbas

Magistro darbo vadovė –

doc. dr. L. Miltenienė

Šiauliai, 2019

Turinys

Magistro darbo santrauka	3
Įvadas	4
1 skyrius. MOKINIŲ, TURINČIŲ INTELEKTO SUTRIKIMĄ, UGDYMO KAITA INKLIUZINIO ŠVIETIMO KONTEKSTE	6
1.1. Mokinių, turinčių intelekto sutrikimą, ugdymo retrospektyva.....	6
1.2. Švietimo politikos pokyčiai tarptautiniuose ir nacionaliniuose dokumentuose inkluzinio ugdymo link.....	9
1.3. Inkluzinis ugdymas kaip nauja mokinių, turinčių intelekto sutrikimą, ugdymo perspektyva.....	12
1.3.1. Pagalba mokiniui šiuolaikinėje švietimo sistemoje.....	12
1.3.2. Švietimo pagalbos galimybės ugdant mokinius, turinčius intelekto sutrikimą.....	18
1.3.3. Pagalba įvairovei inkluzinėje mokykloje kaip mokinių, turinčių intelekto sutrikimą, kokybiško ugdymo garantas.....	25
2 skyrius. PAGALBA MOKINIAMS, TURINTIEMS INTELEKTO SUTRIKIMĄ: TYRIMO DUOMENŲ ANALIZĖ	27
2.1. Tyrimo metodologija ir metodai.....	27
2.2. Tyrimo rezultatų analizė ir interpretacija	30
2.2.1. Demografiniai tyrimo duomenys.....	30
2.2.2. Santykių kūrimas tarp mokinių, tėvų ir mokytojų.....	32
2.2.3. Pagalbos ypatumai klasės lygmeniu	37
2.2.3.1. Mokinių nuomonė apie pagalbos ypatumus klasės lygmeniu.....	37
2.2.3.2. Tėvų nuomonė apie pagalbos ypatumus klasės lygmeniu.....	41
2.2.4. Pagalbos ypatumai mokyklos lygmeniu.....	45
2.2.4.1. Mokinių nuomonė apie pagalbos ypatumus mokyklos lygmeniu.....	45
2.2.4.2. Tėvų nuomonė apie pagalbos ypatumus mokyklos lygmeniu.....	49
2.2.5. Pagalbos sistema sutrikusio intelekto turintiems mokiniams: privalumai ir trūkumai.....	52
Išvados	55
Literatūra	57
Summary	62
Priedai	64

Magistro darbo santrauka

Baigiamajame magistro darbe analizuojama *teorinė* bendroji pagalbos mokiniui politika ir pagalbos ypatumai mokiniams, turintiems intelekto sutrikimą. Remiantis teorine mokslinių šaltinių ir teisinių dokumentų analize parengtas hipotetinis *pagalbos mokiniui modelis*.

Tyrimo aktualumą atskleidžia probleminiai klausimai: kaip mokiniai, turintys intelekto sutrikimą, ir jų tėvai vertina pagalbą bendrojo ugdymo mokykloje klasės lygmeniu?; kaip mokiniai, turintys intelekto sutrikimą, ir jų tėvai vertina pagalbą bendrojo ugdymo mokykloje mokyklos lygmeniu?

Tyrimas, kuris buvo vykdytas 2019 metų lapkričio mėnesį, dalyvavo 10 mokinių, turinčių intelekto sutrikimą ir 9 jų tėvai. Tyrimo tikslas – atskleisti pagalbos ypatumus inkliuzinėje mokykloje mokiniams, turintiems intelekto sutrikimą. Tyrimo uždaviniai:

1. Taikant teorinę mokslinės literatūros šaltinių ir teisinių dokumentų analizę, atskleisti bendrąją pagalbos mokiniui politiką ir pagalbos ypatumus mokiniams, turintiems intelekto sutrikimą.

2. Remiantis mokinių, turinčių intelekto sutrikimą, nuomone, išanalizuoti jiems teikiamos pagalbos teigiamus ir neigiamus aspektus, veiksmingos pagalbos požymius.

3. Remiantis tėvų nuomone, atskleisti pagalbos prieinamumą jų vaikams mokykloje, teigiamas bei neigiamas patirtis bei lūkesčius dėl pagalbos teikimo.

4. Remiantis tyrimo rezultatais, įvertinti teorinio pagalbos modelio atitikimą realiai situacijai, išryškinti pagalbos sistemos sutrikusio intelekto turintiems mokiniams privalumus ir trūkumus.

Pusiau struktūruoto interviu metodu buvo atliktas kokybinis tyrimas ir jo analizė. Svarbiausios *empirinio* tyrimo išvados:

Pastebėta, kad ir mokiniai, ir tėvai, kalbėdami apie santykių kūrimą, pirmiausia įvardija mokytojo pozityvų santykį su vaiku, jo gebėjimą priimti kiekvieną vaiką, atkreipiant didžiausią dėmesį į pagarbą mokinių įvairovei, skirtybes laikant galimybėmis ir ištekliais.

Tiek mokiniai, turintys intelekto sutrikimą, tiek jų tėvai, galvodami apie pagalbos ypatumus klasės lygmeniu (praktika), stipriąją pusę laiko individualią mokytojo pagalbą vaikui.

Individualių planų ir individualizuotų programų sudarymas tėra tik formalus, tėvai tik supažindinami. Išryškėja pagrindiniai trūkumai pagalbos sistemoje: *klasės lygmeniu*: mokytojas retai organizuoja pačių mokinių mokymosi pagalbą, mokymąsi bendradarbiaujant, nenaudoja heterogeninio grupavimo; *mokyklos lygmeniu*: sudarant individualų ugdymo planą mokiniams, turintiems intelekto sutrikimą, nedalyvauja nei patys mokiniai, nei jų tėvai; su individualiu ugdymo planu ir su individualizuota programa tėvai supažindinami tik formaliai.

Esminiai žodžiai: inkliuzinis ugdymas, pagalbos mokiniui tvarka, švietimo pagalba.

Ivadas

Inkliuzinės mokyklos siekis yra patenkinti įvairius joje besimokančių vaikų poreikius. Tokioje mokykloje siekiama, jog kiekvienas mokinys jaustųsi bendruomenės dalimi ir galėtų prisidėti prie tokios mokyklos vystymo (Dudzinskienė ir kt., 2010). A. Ališauskas, St. Ališauskienė ir kt. (2011) teigia, kad labai svarbus yra mokytojo nusiteikimas visus mokinius įtraukti į klasėje vykstantį mokymo procesą, kurti sąlygas kiekvienam ugdytis pagal savo galimybes, kelti adekvačius ir kiekvienam aktualius mokymosi tikslus, rinktis tinkamas darbo bei pasiekimų vertinimo strategijas. Mokiniai turi išmokti prisitaikyti prie nuolat kintančių situacijų ir gebėti bendrauti, bendradarbiauti, kritiškai mąstyti ir spręsti problemas (Žibėnienė, Indrašienė, 2017, p. 190).

Europos šalyse, taip pat ir Lietuvoje, inkluzija tampa itin svarbiu politiniu siekiu. Kitų šalių praktika atskleidžia, jog negalią turinčių mokinių ugdymas yra sėkmingiausias inkluzinėje mokykloje – tokioje aplinkoje vaikai gali pasiekti didžiausią pažangą (Ališauskas ir kt., 2011).

Mokslinė problema ir tyrimo aktualumas. Labiausiai vaiko ugdymo(si) mokykloje sėkmė priklauso nuo mokytojo, kokį ryšį mokytojas sugeba užmegzti su mokiniu. Mokytojo rūpinimasis kiekvieno mokinio gerove pamokoje bei sėkminga raida, gebėjimų tobulėjimu yra palankios ugdymo(si) aplinkos pagrindas (Dudzinskienė ir kt., 2008). Tyrimu (Miltenienė, Daniutė, 2014) nustatyta, kad pedagoginė patirtis yra svarbus veiksnys, lemiantis kompetenciją ugdyti įvairių poreikių turinčius vaikus inkluzinėje klasėje. R. Dudzinskienė, R. Kišonienė, A. Luneckienė, D. Žičkienė (2008) pažymi, kad kiekvienas mokytojas, planuodamas pamoką, turi atsižvelgti į individualius mokinių poreikius ir stipriąsias ypatybes. Susikurtos tinkamos veiklos ir strategijos padeda gauti grįžtamąjį ryšį – sėkmingą mokinio mokymąsi (Fink, 2005). L. Miltenienė (2005) daktaro disertacijoje „Bendradarbiavimo modelio konstravimas tenkinant specialiuosius ugdymo poreikius“ teigia, kad viena iš pastebėtų probleminių sričių – sunkumai organizuojant/teikiant pagalbą, susiję su pamokos planavimu ir organizavimu. Būtinis bendradarbiavimo pagrindas yra visų dalyvių lygiavertiškumas, t. y. pripažįstama kiekvieno dalyvio vienoda vertė ir įtaka priimant sprendimus (Ališauskas ir kt., 2011). Specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams reikia dar specifinės pagalbos, kurios įprastai organizuota klasės veikla ir mokytojas negali suteikti. Tokiais atvejais būtina kitų mokytojų, specialistų pagalba, geras planavimas, bendradarbiavimas, komandinis darbas ne tik klasės, bet ir visos *mokyklos lygmeniu*, arba kitais lygmenimis, kai pagalbos reikia iš kitų institucijų (Ališauskas ir kt., 2010). Mokytojas, dirbdamas pats vienas, nesinaudodamas bendradarbiavimo galimybėmis, gali nusivilti siekiamais rezultatais, todėl pagalbos vaikui procese be galo svarbu yra bendradarbiauti su specialistais, įtraukti į dialogą ne tik mokyklos bendruomenę, tėvus, bet ir patį mokinį (Dudzinskienė ir kt., 2008). Inkluzinės praktikos įgyvendinimo sėkmei svarbus

mokyklos tolerantiškas požiūris į mokinių skirtumus, gebėjimas lanksčiai keisti vidaus politiką ir praktiką, bendradarbiavimas priimant sprendimus (Galvydytė, Ališauskas, 2016). Mokinių, turinčių intelekto sutrikimų, ugdymo praktikoje, kaip ir moksliniuose jų ugdymo ypatumų tyrimuose, pernelyg nukrypstama į šių mokinių, negebėjimų ir trūkumų akcentavimą, o šių mokinių socialinių įgūdžių ugdymas nekryptingas, besiremiantis ugdytojų intuityviomis išvalgomis (Kaffemanienė, Jurevičienė, 2012). Tyrimo aktualumą atskleidžia **probleminiai klausimai**:

- Kaip mokiniai, turintys intelekto sutrikimą, ir jų tėvai vertina pagalbą bendrojo ugdymo mokykloje klasės lygmeniu?
- Kaip mokiniai, turintys intelekto sutrikimą, ir jų tėvai vertina pagalbą bendrojo ugdymo mokykloje mokyklos lygmeniu?

Tyrimo objektas: Pagalbos ypatumai mokiniams, turintiems intelekto sutrikimą.

Tyrimo tikslas: Atskleisti pagalbos ypatumus inkliuzinėje mokykloje mokiniams, turintiems intelekto sutrikimą.

Tyrimo uždaviniai:

1. Taikant teorinę mokslinės literatūros šaltinių ir teisinių dokumentų analizę, atskleisti bendrąją pagalbos mokiniui politiką ir pagalbos ypatumus mokiniams, turintiems intelekto sutrikimą.
2. Remiantis mokinių, turinčių intelekto sutrikimą, nuomone, išanalizuoti jiems teikiamos pagalbos teigiamus ir neigiamus aspektus, veiksmingos pagalbos požymius.
3. Remiantis tėvų nuomone, atskleisti pagalbos prieinamumą jų vaikams mokykloje, teigiamas bei neigiamas patirtis bei lūkesčius dėl pagalbos teikimo.
4. Remiantis tyrimo rezultatais, įvertinti teorinio pagalbos modelio atitiktį realiai situacijai, išryškinti pagalbos sistemos sutrikusio intelekto turintiems mokiniams privalumus ir trūkumus.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė, teisinių dokumentų analizė, pusiau struktūruotas interviu, interviu turinio analizė.

Tyrimo dalyviai: 10 mokinių, turinčių intelekto sutrikimą ir 9 jų tėvai.

Magistro darbo struktūra: *santrauka lietuvių kalba, įvadas, 2 skyriai, išvados, naudotos literatūros sąrašas (72 šaltiniai), santrauka (summary) anglų kalba, priedai. Tyrimo duomenis iliustruoja 13 lentelių, 4 paveikslai. Prieduose pateikiamas sutikimo dalyvauti tyrime forma, interviu instrumentas, interviu protokolai ir interviu turinio analizės rezultatai. Darbo apimtis 63 puslapiai (be priedų).*

1 skyrius. MOKINIŲ, TURINČIŲ INTELEKTO SUTRIKIMĄ, UGDYMO KAITA INKLIUZINIO ŠVIETIMO KONTEKSTE

1.1. Mokinių, turinčių intelekto sutrikimą, ugdymo retrospektyva

XVIII a. viduryje pirmą kartą Europoje pradėta ugdyti asmenis, turinčius sutrikimų. Švietimo amžius įkvėpė norinčius tokius žmones mokyti ir ugdyti. Nors specialusis švietimas atsirado daugelyje šalių, Prancūzijoje pažangios pedagogikos, skirtos padėti akliems, kurtiems ir turintiems intelekto sutrikimų, atsirado ir klestėjo (Winzer, 1986).

Po prancūzų dominavimo specialiojo ugdymo srityje laikotarpio įvairūs judėjimai padėti asmenims, turintiems negalių, Europoje ir Šiaurės Amerikoje vyko tuo pačiu metu. Nepaisant valstybinių skirtumų, intervencijos visose šalyse buvo vykdomos panašiai. Pvz.: visose šalyse specialusis švietimas vystėsi ta pačia schema, kai pirmiausia buvo pradėti ugdyti kurtieji, po to aklieji, o galiausiai asmenys, turintys intelekto sutrikimų (Winzer, 1998). Be to asmenis, turinčius sutrikimų, ugdyti skatino evangelinis pašaukimas. Pirmieji mokytojai dažnai buvo kunigai.

Nuo pat pradžių specialusis ugdymas buvo reformų objektas. Dažniau negu bendrojo švietimo atveju reformos taikytos į programą, specifines grupes, mokymo aplinką būdavo panaikinamos ir buvo mokoma kaip anksčiau. Sudėtinga istorija ir specialaus ugdymo ciklai parodo madų, politikos poveikį ir labai didelį potraukį naujoms filosofijoms. Reformų troškimas kyla ne tik iš profesijos, bet ir už jos ribų.

Abatas Šarlis Mišelis de L'Epė (pranc. Michel Charles de l'Épée; 1712–1789 m.) vadovavosi švietimo amžiuje paplitusiomis lygybės idėjomis ir nauju požiūriu į kalbą ir jos plėtrą. Sujungęs tai su Džono Loko filosofija jis prisidėjo prie pažangaus kurčiųjų ugdymo. Nors jo propaguojama gestų kalba turėjo pirmtakų, ji buvo revoliucinga to meto kontekste. Abatas įrodė, kad nurodymams perduoti kalba nebūtina ir įkvėpė kitus mokytojus dirbusius su aklaisiais ar asmenimis, turinčiais intelekto sutrikimų. Vienas tokių pasekėjų buvo prancūzas Valentin Haüy (1745–1822 m.), kuris 1785 m. įkūrė Institutą Aklam Jaunimui Paryžiuje, į kurį 1819 m. įstojo Louis Braille (1809–1852 m.).

Prancūzų gydytojas Žanas Markas Gasparas Itaras (pranc. Jean Marc Gaspard Itard; 1774 – 1838) mokė kurčius-nekalbančius asmenis. Tam tikslui pasiekti jis sukūrė pirmą individualų ugdymo planą. Jį sudarė 5 dalys: sudominti socialiniu gyvenimu, mokymas suvokti išorinius stimulus, mokymas kalbėti, sumanumo ugdymas, mokymas komunikacijos (Galkienė, 2013. p. 22)

Eduaras Segėnas (pranc. Édouard Séguin, 1812–1880 m.) nuo 1837 m. studijavo ir dirbo vadovaujamas Itaro, kuris įtikino Segėną paskirti savo gyvenimą asmenims, turintiems intelekto

sutrikimų. (Galkienė, 2013. p. 26) Jis manė, kad pagrindinė sutrikusio intelekto vaikų nesėkmių priežastis – jų valios stoka. Segenas tikėjo, kad valią galima atstatyti stimuliuojant individualius pojūčius griežtos struktūros ugdymo aplinkoje. Apie 1840 m. Segenas įkūrė privačią mokyklą, kuri ugdė tokius asmenis ir 1846 m. jis išleido knygą „Idiotų moralinis gydymas, higiena ir švietimas“ (pranc. *Traitement Moral, Hygiène, et Education des Idiots*). Ši knyga laikoma pirmu sistemingu vadovėliu, kuriame nagrinėjami vaikų, turinčių intelekto sutrikimų, specialieji ugdymosi poreikiai (toliau–SUP). Šių dviejų prancūzų gydytojų darbai labai paveikė italų pedagogę Mariją Montessori (1870 – 1952).

1792 m. pirmąją privačią psichiatrinę ligoninę Didžiojoje Britanijoje Jorko mieste atidarė kvakeris Viljamas Tukas (1732 –1822). Jis tikėjo, kad psichinė ir fizinė sveikata susijusios, tad pabrėžė dietos ir mankštos svarbą. Jis nenorėjo bauginti pacientų ar fiziškai varžyti jų laisvės. Jo pavyzdžiu sekant buvo atidaryta daug ligoninių Amerikoje. Tačiau jos irgi buvo privačios, tad negalėjo patenkinti miestų vargingųjų poreikių.

Institucinis modelis į JAV atkeliavo iš Vokietijos. Samuelis Gridlis Houvas (1801 –1876) 1848 m. atidarė Masačusetso „Idiotų ir silpnapročių jaunuolių mokyklą“. Tuo metu institucinis modelis iš esmės buvo savarankiškas žemės ūkiu pagrįstas modelis, pagal kurį asmenys, turintys intelekto sutrikimą, buvo atskirti nuo gyvenimo mieste streso ir vargų. Mokykla buvo labai humaniška, apsauganti gyventojus, tad su ja susipažinę žmonės padarė išvadą, kad mokyklos gyventojai turėtų nuolat ten gyventi. Howe tam prieštaravo teikdamas, kad psichinę negalią turintys asmenys turi teisę dalyvauti bendruomenėje ir neturėtų būti atskirti. Howe taip pat buvo abolicionistas, nepritariantis kitoms segregacijos formoms (Spreat, 2017).

Prie psichiatrinė ligoninių Amerikoje steigimo prisidėjo Dorotėja Diks (1802 – 1887), kuri skatino atskirų valstijų senatus kurti ligonines pagal moralinio gydymo pagrindus. (Braddock ir Parish, 2003 m. p. 32) Vos pastačius psichiatrines ligonines jos susidūrė su perpildymo problema, nes kalėjimai norėjo joms perleisti pavojingiausius ir labiausiai psichiškai sutrikusius kalinius. Prižiūrėtojai buvo užsiėmę pacientų priežiūra, tad neturėjo laiko jų gydyti. XIX a. pabaigoje dauguma institucijų atsisakė moralinio gydymo ir dauguma psichiatrų pradėjo teigti, kad psichinės ligos neišgydomos. XIX a. pradžios optimizmą pakeitė XIX a. pabaigos pesimizmas. Prie to prisidėjo ligoninės prižiūrėtojų noras išsaugoti savo valdžią, kuri susilpnėtų, jei daugiau pacientų pagytų.

1880-1925 m. buvo laikotarpis, kai žmonės su intelekto sutrikimais buvo laikomi socialine grėsme (Braddock ir Parish, 2002 m. p. 38). Eugenikos propaguotojai tikėjo, kad intelekto sutrikimai yra paveldimi. Įvairios studijos siejo intelekto sutrikimus su nusikalstamumu, valkatavimu, amoralium elgesiu. Intelektu testai buvo skiriami vaikams mokykloje ir prastai pasirodę mokiniai buvo perkelti į atskiras klases. Šie testai buvo taip pat naudojami JAV

įrodant žydų, atvykusių iš Rytų Europos, tariamą nepilnavertiškumą. Kadangi eugenikos rėmėjai pabrėžė psichiatrinių ligonių poreikį ir pacientų segregaciją, daug prižiūrėtojų juos parėmė. Taip pat daug gydytojų atsisakydavo gydyti kūdikius su įgimtais defektais. O 1914 m. Kanadoje priimtas įstatymas leido mokykloms nemokyti mokinių, jei jie buvo pripažinti imbecilais ar idiotais. Vėliau buvo pradėti naudoti intelekto testai ir į mokyklas galėjo nepatekti vaikai, surinkę mažiau nei 50 balų (Ellis, 2017, p. 485). Į mokyklą nepatekusius vaikus tėvai savarankiškai mokydavo namie. Į specialiojo ugdymo klases, veikusias nuo 1910 m., vieni švietimo reformatoriai žiūrėjo kaip į priemonę pagelbėti prasčiau besimokantiems mokiniams, o kiti buvo eugenikos šalininkai, manantys, kad tos klasės padės kontroliuoti silpnapročius (Ellis, 2017, p. 489).

1975 m. Amerikoje, kai buvo priimtas Visų luošų vaikų švietimo aktas, iš 8 mln. vaikų pusė negavo tinkamo švietimo, o 1 mln. nebuvo leista mokytis mokyklose. Tuo metu buvo dvi grupės švietimo ekspertų. Vieni norėjo visus vaikus mokyti bendrojo lavinimo mokyklose, kur vaikai, turintys SUP, kuo daugiau bendrautų su kitais vaikais. Kiti toliau norėjo atskirti vaikus, turinčius SUP, įstaigose, kur galėjo būti teikiamos specialiosios paslaugos. JAV vyriausybė parėmė pirmą ekspertų grupę ir aukščiausiojo teismo sprendimą, kad mokiniai, turintys SUP, turi teisę mokytis su kitais mokiniais. Tačiau 2008 m. JAV Švietimo departamentas nustatė, kad mokiniai, turintys kompleksinį sutrikimą, retai bendrauja su bendraklasiais. Iš jų 70% praleido mažiau nei 39% laiko bendrojo ugdymo klasėse, o 25 % laiko jie buvo atskirti. Specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams labai svarbus ugdymas bendrojo ugdymo mokyklose, kuriose jie mokosi kartu su bendraamžiais. Pasak Hallahan ir Kauffman, „neįgaliųjų vaikų negalios taps dar sunkesnės, jeigu jiems nebus suteiktos galimybės pažinti aplinką ir aktyviai dalyvauti gyvenime“ (2003, p. 55)

Reikia pabrėžti skirtumą tarp integruoto ir inkliuzijos ugdymo. Integruotas ugdymas – tai procesas, kai vaikai, turintys įvairios kilmės SUP, yra įtraukiami į bendrojo ugdymo mokyklas, tikintis, kad šie vaikai prisitaikys prie standartizuotų reikalavimų. Inkliuzinis ugdymas – tai sisteminės reformos procesas, kuris apima visas ugdymo sritis, užtikrinančias mokymosi kliūčių įveikimą, socialinį teisingumą bei visų ugdytinių dalyvavimą. (Ališauskienė, Miltenienė, 2018, p. 15-16) Inkliuzinis ugdymas yra siekiamybė, kurią nori priartinti vyriausybės ir įvairios organizacijos. Amerikoje 1990 m. priimtas asmenų su negaliomis švietimo aktas (angl. IDEA), kuris apibrėžė inkliuzinio švietimo vykdymą ir tėvų teisę jame dalyvauti. 2004 m. kiekvienam mokiniui pavyksta akte (angl. ESSA) įteisintas atsakas į intervenciją (angl. RTI) ir daugelio lygių

paramos sistema (angl. MTSS), kuri siekia suteikti paramą visiems klasės mokiniams, nepriklausomai nuo to ar jie turi specialiųjų ugdymosi poreikių ar ne¹.

1.2. Švietimo politikos pokyčiai tarptautiniuose ir nacionaliniuose dokumentuose inkliuzinio ugdymo link

Istoriniu požiūriu XX a. paskutinis dešimtmetis Lietuvos švietimui buvo itin reikšmingas: Nepriklausomos Lietuvos valstybės atkūrimas 1990 m. kovo 11 d., grįžimas į pasaulio žemėlapi, į JTO narių tarpą sukūrė būtinybę imtis sisteminės, visas švietimo sritis aprėpiančios pertvarkos. Lietuvos švietimo sistema kūrėsi laipsniškai, bandydama atsiriboti ir keisti buvusią sovietinę švietimo sąrangą. Lietuvoje įvyko švietimo reforma: švietimo tikslų, uždavinių, ugdymo turinio, metodų, strategijų, vertybinių nuostatų modeliavimas ir kūrimas.

Švietimo sistema savo veiklą pradėjo grįsti naujais principais ir vertybėmis, atskleidė kitokias nuostatas ir požiūrį į specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius mokinius.

Viena pagrindinių žmogaus teisių yra teisė į mokslą (Visuotinė žmogaus teisių deklaracija, 1948²; Jungtinių tautų neįgaliųjų teisių konvencija, 2006³; kiti tarptautiniai dokumentai). Demokratinėms vertybėmis ir žmogaus teisėmis grįstas inkliuzinis ugdymas Salamankos deklaracijoje (1994⁴) apibrėžiamas kaip „mokyklos visiems“ kūrimas.

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija (2014) nurodo, kad 1948 m. Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje buvo paskelbta nuostata dėl visiems prieinamo kokybiško išsilavinimo, Jungtinės Tautos 1990 m. pradėjo iniciatyvą „Mokykla visiems“. Europoje yra nemažai strateginių dokumentų⁵, kuriuose tiesiogiai kalbama apie mokinius, turinčius specialiųjų ugdymosi poreikių ir pažymima nuostata dėl šių mokinių įtraukimo į bendrąją švietimo sistemą. Dokumentuose atsispindi besikeičiančios nuostatos į specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius mokinius. Vadovaujantis šiais dokumentais valstybės formavo specialiųjų poreikių asmenų švietimo politiką. Visos Europos valstybės yra ratifikavusios UNESCO Salamankos deklaraciją ir Veiksmų planą specialiajam ugdymui tobulinti (1994). Ši deklaracija yra pamatas specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių asmenų ugdymo kokybės gerinimui. Taip pat deklaracijos principuose išryškėja pagrindinės vertybės: švietimo prieinamumas, pagarba poreikių įvairovei, individualioms savybėms, švietimo kokybės

¹ http://casponline.org/pdfs/pdfs/031706_1.pdf

² Visuotinė žmogaus teisių deklaracija, 1948

³ Jungtinių tautų neįgaliųjų teisių konvencija, 2006

⁴ Salamankos deklaracija: *specialusis ugdymas ir jo vystymo metmenys*, 1996. Švietimo naujovės, Nr. 1,3-21

⁵ Švietimo ministrų tarybos rezoliucija (1990). *Neįgaliųjų vaikų ir jaunuolių integracija į bendrąją švietimo sistemą*. Jungtinės Tautos (1993). *Lygių galimybių neįgaliesiems užtikrinimo taisyklės*. Europos Taryba (1996). *Rezoliucija dėl neįgalių žmonių teisių*. Europos komisija (1996). *Lygių galimybių neįgaliesiems užtikrinimas*. Europos parlamentas (2001). *Už Europą, kurioje nėra kliūčių neįgaliesiems žmonėms*. Tarybos rezoliucija (2003). *Lygių galimybių švietime užtikrinimas neįgaliesiems mokiniams ir studentams*. Europos specialiųjų poreikių ugdymo plėtros agentūra (2007). *Lisabonos deklaracija. Jaunuolių požiūris į inkliuzinę švietimo sistemą*.

užtikrinimas visiems. Taigi analizuojant tarptautinius dokumentus galima pastebėti švietimo politikos kaitą, siekį, kuo efektyviau pereiti iš segregacijos į inkluziją. Lisabonos deklaracijoje (2007) pažymima nuostata, kad inkluzinis ugdymas turi daug privalumų, jis yra abipusiai naudingas kiekvienam iš mūsų ir visiems.

Planuojant švietimo Europoje raidos perspektyvą, bendroje Europos tarybos ir Europos komisijos ataskaitoje apie strateginių tikslų įgyvendinimą švietimo ir ugdymo srityse išsikelti 4 bendri ET tikslai (ET 2020⁶): skatinti teisingumą, socialinę sanglaudą, aktyvų pilietiškumą; gerinti švietimo ir mokymo kokybę ir veiksmingumą, užtikrinant „kokybišką švietimo prieinamumą visiems, integruojant, įtraukiant įvairių gebėjimų bei iš įvairių aplinkų asmenis ir skatinant socialinę konvergenciją“.

Pagrindinė Europos Sąjungos organizacija, t. y. Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūra, kuri siekia tobulinti specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių švietimo politiką bei ugdymo praktiką, rekomenduoja, kad tarptautinės politikos direktyvoms diegti reikia sistemingo duomenų rinkimo ir jų analizės, įrodymų, kuriais būtų vadovaujama įgyvendinant atitinkamas inkluzinio ugdymo plėtros nuostatas ir uždavinius. Nustatytos prioritetingos Europos bendradarbiavimo švietimo ir mokymo srityje sritys: inkluzinis ugdymas, lygybė, teisingumas, nediskriminavimas ir pilietinių kompetencijų skatinimas⁷.

Įvairios tarptautinės organizacijos (UNESCO, Europos specialiojo ir inkluzinio ugdymo plėtros agentūra ir kt.) šiandien pripažįsta, kad inkluzijos sąvoką reikėtų vartoti ne tik kalbant apie specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius ugdytinius, bet ir apie kitus besimokančiuosius, kurie gali būti pažeidžiami dėl savo skirtumų ir dėl jų diskriminuojami (dėl rasės, lyties, religijos, socialinės-ekonominės padėties, gebėjimų ar kitokių ypatumų).

Tarptautiniai sprendimai paveikė ir mūsų šalies švietimo sistemos ir ugdymo praktikos pokyčius. Lietuva 1991 m. pasirinko daugelio galimybių (angl. *multi-track*) ugdymo sistemą, kuri siūlo įvairias mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymo formas (integruotas ugdymas bendrojo ugdymo mokyklose, dalinis integruotas ugdymas, ugdymas specialiosiose mokyklose) (Aidukienė, Labinienė, 2003).

Švietimo pagalbos esminės nuostatos atsispindi ir teisiniuose dokumentuose. Net 1998 m. priimtame LR Specialiojo ugdymo įstatyme (negalioja nuo 2011 metų) švietimo pagalbos esminės nuostatos atspindi iškelti uždaviniai: teikti kvalifikuotą specialiąją pedagoginę psichologinę pagalbą specialiųjų poreikių asmenims; užtikrinti lygias teises specialiųjų poreikių asmenims įgyti pradinį, pagrindinį, vidurinį išsilavinimą, profesiją; sudaryti sąlygas specialiųjų

⁶ Europos specialiojo ir inkluzinio ugdymo plėtros agentūra, 2017 m. Visų įtraukiojo ugdymo mokinių pasiekimų gerinimas: Galutinė jungtinė ataskaita. (red. V. J. Donnelly ir A. Kefallinou). Odensė, Danija

⁷ 5 šaltinis

poreikių asmenims integruotai ugdytis bendrojo ugdymo įstaigose⁸. Tokie uždaviniai būdingi integruotam ugdymui.

Pradėta vartoti sąvoka „specialieji ugdymosi poreikiai“, kuria akcentuojami mokymosi ypatumai ir su ja susiję švietimo pagalbos poreikiai, ugdymo aplinkos pritaikymo svarba. Vaikai, turintys SUP, pasižymi „pagalbos ir paslaugų poreikiu, kuris ugdymo procese iškyla dėl išskirtinių asmens gabumų, įgimtų ar įgytų sutrikimų ar nepalankių aplinkos veiksnių“⁹. 2011 m. LR Švietimo įstatymo 34 straipsnyje nurodomas „švietimo prieinamumas užtikrinamas pritaikant mokyklos aplinką, teikiant psichologinę, specialiąją pedagoginę, specialiąją ir socialinę pedagoginę pagalbą, aprūpinant ugdymui skirtomis techninės pagalbos priemonėmis mokykloje ir specialiosiomis mokymo priemonėmis, kitais įstatymų nustatytais būdais“, akcentuojama švietimo pagalba vaikams, tėvams ir mokytojams. Ališauskienė ir Miltenienė (2018) teigia, kad „pagalba skiriama visos švietimo sistemos ir kiekvieno besimokančio asmens ugdymosi veiksmingumui didinti“. 29 straipsnio 10 dalis rodo kitokią, diskriminuojamą požiūrį į mokinius, turinčius specialiųjų ugdymosi poreikių: „mokykla, dėl objektyvių priežasčių negalinti užtikrinti mokiniui, kuris mokosi pagal privalomojo švietimo programas, psichologinės, specialiosios pedagoginės, specialiosios ar socialinės pedagoginės pagalbos, suderinusi su jo tėvais (globėjais, rūpintojais), pedagogine psichologine bei vaiko teisių apsaugos tarnyba, siūlo jam mokytis kitoje mokykloje“. Panaikinus šią įstatymo dalį, bet kuri bendrojo ugdymo įstaiga privalėtų užtikrinti švietimo pagalbos teikimą kiekvienam mokiniui.

Valstybinėje švietimo 2013-2022 metų strategijoje (2013) iškeltas tikslas – „<...> tenkinti specialiuosius ugdymosi <...> poreikius, teikti veiksmingą pedagoginę ir psichologinę pagalbą mokiniams, patiriantiems mokymosi sunkumų¹⁰“, užtikrinant „naudojimosi švietimu pirmenybę <...> specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių asmenų grupėms, <...> teikti kokybišką metodinę pagalbą specialiojo ugdymo specialistams<...>“. Akcentuojamas „kokybiškas įvairių gebėjimų ir poreikių turinčių vaikų ugdymas ir ugdymasis, <...> atitinkantis inkluzinės švietimo pagalbos sampratą“. (Ališauskienė, Miltenienė, 2018).

„*Gera mokykla*¹¹ - pamatinėmis humanistinėmis vertybėmis ugdymą grindžianti, prasmės, atradimų ir asmens ugdymo(si) sėkmės siekianti mokykla, kuri savo veikloje vadovaujasi mokyklos bendruomenės susitarimais ir mokymusi.<...> Mokymas(is) yra partneriškas, mokytojas yra mokinio pagalbininkas tyrinėjant pasaulį, mokymosi partneris, tačiau ir autoritetas tose srityse, kuriose mokiniui nepakanka patirties ar išminties“.

⁸ LR Specialiojo ugdymo įstatymas. 1998 m. gruodžio 15 d. Nr. VIII-969. Vilnius

⁹ LR Švietimo įstatymas. 2011 m. kovo 17 d. XI-1281. Vilnius

¹⁰ Valstybinė švietimo 2013-2022 metų strategija. 2013 m. gruodžio 23 d. Nr. XII-745. Vilnius

¹¹ Geros mokyklos koncepcija. 2015 m. gruodžio 21 d. Nr. V-1308. Vilnius

Šiandien siekiama, kad vadovaujantis *Geros mokyklos* koncepcija būtų kuriamos Lietuvos mokyklos, atsižvelgiant į metodologines nuostatas, misiją, siekius. Targamadze (2017) teigia, kad kuriant mokyklos strategiją, vertėtų atkreipti dėmesį į mokyklos kultūrą, pasirinkti struktūrą, sudarančią galimybes siekti užsibrėžtų tikslų ir lanksčiai reaguoti į mokyklos kismus. Pagrindiniai *geros mokyklos* požymiai ugdymo srityje¹²: orientavimasis į mokymąsi, ugdymas pagal individualius gebėjimus, individualios pažangos vertinimas, pasitenkinimas mokymo(si) procesu, kūrybingumo ugdymas, gebėjimų ugdymas ir pritaikomumas, pedagogų profesionalumas. *Geros mokyklos* pagalba mokiniui srityje orientuojamasi į ugdymą pagal individualius gebėjimus, orientuojamasi ne tik į žinių įgijimą, bet ir į gebėjimų, kompetencijų visumą. Mokykloje yra svarbus kiekvienas ugdytinis, todėl rūpinamasi individualiais mokymosi pasiekimais, skatinama siekti jam įmanomo aukščiausio pasiekimo lygio. Taip pat siekiama kurti tokią ugdymo(si) aplinką, kurioje kiekvienas ugdytinis galėtų pajusti sėkmę, pritaikyti savo gebėjimus, plėtoti kūrybinę veiklą. *Geros mokyklos* idėjos bei vertybės atspindi inkliuzinio ugdymo filosofiją.

1.3. Inkliuzinis ugdymas kaip nauja mokinių, turinčių intelekto sutrikimą, ugdymo perspektyva

1.3.1. Pagalba mokiniui šiuolaikinėje švietimo sistemoje

Inkliuzinės mokyklos siekis yra patenkinti įvairius joje besimokančių vaikų poreikius. Tokioje mokykloje siekiama, jog kiekvienas mokinys jaustųsi bendruomenės dalimi ir galėtų prisidėti prie tokios mokyklos vystymo (Dudzinskienė ir kt., 2010). A. Ališauskas, St. Ališauskienė ir kt. (2011) teigia, kad labai svarbus yra mokytojo nusiteikimas visus mokinius įtraukti į klasėje vykstantį mokymo procesą, kurti sąlygas kiekvienam ugdytis pagal savo galimybes, kelti adekvačius ir kiekvienam aktualius mokymosi tikslus, rinktis tinkamas darbo bei pasiekimų vertinimo strategijas.

2019-2020 ir 2020-2021 mokslo metų Pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendruosiuose ugdymo planuose¹³ pabrėžiama, kad mokymosi pagalba mokykloje turi būti teikiama kiekvienam mokiniui, kuriam ji reikalinga. Mokykla užtikrina sistemine mokymosi pagalbą, kuri apima: žemų pasiekimų prevenciją, intervenciją sprendžiant iškilusias problemas ir kompensacines priemones (suteikiama tai, ko mokiniai negali gauti namuose, ir pan.). Mokykla, rengdama mokyklos ugdymo planą, turi užtikrinti visų mokinių įtrauktį į švietimą, šalinti kliūtis, trukdančias teikti būtiną mokymosi ir švietimo pagalbą, pritaikyti mokymosi aplinką. Mokymosi pagalbos teikimo veiksmingumas turi būti analizuojamas ir kompleksiškai vertinamas pagal

¹² Kas yra gera mokykla? (2012). Švietimo problemos analizė. Gegužė Nr.3 (67)

¹³ 2019-2020 ir 2020-2021 mokslo metų Pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendrieji ugdymo planai. 2019 m. balandžio 15 d. Nr. V-417. Vilnius

individualią mokinių pažangą ir pasiekimų dinamiką. Mokymosi pagalbai skiriama trumpalaikės ir ilgalaikės konsultacijos. Mokinių tėvai (globėjai, rūpintojai) elektroniniu dienynu ar kitu būdu informuojami apie mokiniui siūlomą suteikti mokymosi pagalbą, apie mokinio daromą pažangą.

A. Ališauskas, St. Ališauskienė ir kt. (2010) pabrėžia, kad sėkmingą inkliuzinį ugdymą didele dalimi lemia tai, kaip mokytojas dirba klasėje. Mokytojas turi sukurti priemones stebėti mokinių pasiekimus, pritaikyti instrukcijas prie mokinių galimybių (Tyagi, 2016, p. 115). „Didžiausias išbandymas, norint plėtoti inkliuzinio ugdymo politiką, tenka mokytojui, nes inkliuzijos sėkmė priklauso nuo mokytojo veiklos klasėje, jo patirties, kompetencijų bei įsitikinimų“ (Mažylienė ir kt., 2011). Svarbiausia pagalba mokiniui vyksta *klasės lygmeniu*: „mokytojas turėtų tapti pagrindiniu kelrodžiu, nurodančiu mokiniams kryptį. Tai, kas vyksta klasėje, daro poveikį visiems joje esantiems mokiniams“ (Mažylienė ir kt., 2011). Pasak Campbell (2008, p. 5), šiuolaikinės ugdymo tendencijos remiasi mokymo modeliavimu, atsižvelgiant į kiekvieno asmens individualius poreikius.

Ališauskas, Ališauskienė ir kt. (2010) įvardija veiksnius, lemiančius sėkmingą inkliuziją klasės lygmeniu: pozityvios nuostatos, žinios, gebėjimai, mokymo metodai, mokomoji medžiaga, pakankami laiko ištekliai. Mokytojais, norintys organizuoti efektyvias pamokas, privalo turėti pakankamai kompetencijos, naudoti tinkamus mokymo metodus ir priemones, turėtų būti pasirengę ugdyti įvairių poreikių mokinius, nes tai yra esminė inkliuzinio ugdymo sąlyga (Meijer, 2005). Ji pabrėžia, kad svarbios tiek pozityvios mokytojo nuostatos, tiek supratimas, kaip kurti pozityvius mokinių santykius. Mokiniai turi išmokti prisitaikyti prie nuolat kintančių situacijų ir gebėti bendrauti, bendradarbiauti, kritiškai mąstyti ir spręsti problemas (Žibėnienė, Indrašienė, 2017, p. 190). Labiausiai vaiko ugdymo(si) mokykloje sėkmė priklauso nuo mokytojo, kokį ryšį mokytojas sugeba užmegzti su mokiniu. Mokytojo rūpinimasis kiekvieno mokinio gerove pamokoje bei sėkminga raida, gebėjimų tobulėjimu yra palankios ugdymo(si) aplinkos pagrindas (Dudzinskienė ir kt., 2008). Mokymosi pagalbą rekomenduojama pirmiausia teikti pamokoje kaip grįžtamąjį ryšį, parenkant mokinio mokymosi poreikius ir gebėjimus geriausiai atitinkančias priemones. Mokymosi pagalbos organizavimas turėtų aprėpti ne tik priimamus sprendimus ir įgyvendinamas priemones, bet ir tų priemonių poveikio analizę¹⁴.

Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūra (2009) išskiria efektyvių inkliuzinio ugdymo faktorių grupes: mokymas bendradarbiaujant, mokymasis bendradarbiaujant, problemų sprendimas drauge, bendraamžių pagalba, ugdymo diferencijavimas, heterogeninis grupavimas, mokytojų atliekamas vertinimas (toks, kuris skatina mokytis, tačiau nestigmatizuoja ir neturi neigiamų pasekmių), alternatyvios mokymosi strategijos. Norint sėkmingai vystyti inkliuzinės mokyklos modelį, mokytojui nebeužtenka taikyti naujus mokymo metodus, tačiau neretai tenka

¹⁴ Mokymosi pagalba bendrojo ugdymo mokyklų mokiniams: padėtis ir problemos. 2015 m. gruodis, Nr. 17(141)

keisti ir požiūrį bei įsitikinimus (Kišonienė, Dudzinskienė, 2007). Europos specialiojo ir inkluzinio ugdymo plėtros agentūros dar 2012 m. parengtame Inkluzinio švietimo mokytojo profilyje¹⁵ apibrėžtos keturios esminės vertybės, kuriomis turėtų remtis mokytojai, dirbantys inkluzinėje švietimo sistemoje. Tai – *pagarba mokinių įvairovei, skirtybes laikant galimybėmis ir ištekliais*, kuriais grindžiamas kiekvieno mokinio ugdymasis, *pagalba kiekvienam mokiniui*, puoselėjant aukštus lūkesčius dėl kiekvieno mokinio pasiekimų, *bendradarbiavimas ir darbas komandoje* bei *asmeninis profesinis tobulėjimas*, prisiimant atsakomybę už mokymąsi visą gyvenimą, vadovaujantis principu, jog mokyti reiškia mokytis.

Pedagogai labiausiai norėtų plėtoti savo pedagoginę kompetenciją, ugdymo turinio planavimą ir tobulinimą, mokinio pažinimą ir pripažinimą (Šmitienė, 2011). Tyrimu (Miltenienė, Daniutė, 2014) nustatyta, kad pedagoginė patirtis yra svarbus veiksnys, lemiantis kompetenciją ugdyti įvairių poreikių turinčius vaikus inkluzinėje klasėje. R. Dudzinskienė, R. Kišonienė, A. Luneckienė, D. Žičkienė (2008) pažymi, kad kiekvienas mokytojas, planuodamas pamoką, turi atsižvelgti į individualius mokinių poreikius ir stipriąsias ypatybes. Susikurtos tinkamos veiklos ir strategijos padeda gauti grįžtamąjį ryšį – sėkmingą mokinio mokymąsi (Fink, 2005). Taip pat klasės mokytojo pareiga – diferencijuojant ugdymo procesą, užtikrinti, kad būtų tenkinami individualieji mokinių poreikiai (Dudzinskienė ir kt., 2008). Ugdymo procese silpnai vertinamas mokymo diferencijavimas, individualizavimas, suasmeninimas, įsitraukimas¹⁶. Diferencijuotas mokymas yra bendra sistema, nereikalaujanti specifinių priemonių, kiekvienas mokytojas turi visišką autonomiją, kaip įgyvendinti diferencijuotą ugdymą (Ališauskas ir kt., 2008).

L. Miltenienė (2005) daktaro disertacijoje „Bendradarbiavimo modelio konstravimas tenkinant specialiuosius ugdymo poreikius“ teigia, kad viena iš pastebėtų probleminių sričių – sunkumai organizuojant/teikiant pagalbą, susiję su pamokos planavimu ir organizavimu. Stebėdami pamokas vertintojai konstatuoja, kad daugiau nei pusėje vertintų pamokų mokytojai vis dar vadovaujasi tradicine (poveikio) paradigma, kai mokymas yra faktų, gebėjimų perteikimo, jų įsiminimo ir atkartojimo procesas; apie trečdalyje pamokų vertintojai nustatė, kad mokytojai bando dirbti šiuolaikiškiau, pripažįsta mokymo ir mokymosi sąveiką; mokymo būdas, pagrįstas mokymosi paradigma, nustatytas tik septintadalyje pamokų¹⁷. Siekiant įtraukti visus mokinius į aktyvų mokymąsi bendrasis ugdymas turėtų būti grindžiamas geru mokinio pažinimu, kai apibūdinamas jo gebėjimų turinys, ir tiksliau trukdžių/kliūčių įvardijimu bei jų įveikimu (R. Kišonienė, 2007).

Norint sukurti aplinką, kurioje visi mokiniai turi galimybę atskleisti savo potencialą, svarbus elementas yra komandos ir palankios aplinkos kūrimas, kurioje gerbiami ir vertinami

¹⁵ Inkluzinio švietimo mokytojo profilis (2012). Odense, Danija: Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūra.

¹⁶ Mokyklų, vykdančių bendrojo ugdymo programas, veiklos kokybė. Metinis pranešimas 2018

¹⁷ Mokyklų, vykdančių bendrojo ugdymo programas, veiklos kokybė. Metinis pranešimas 2018

skirtumai, įvairovė suvokiama kaip norma, vertinamas mokymosi kartu principas (Fitzgerald, 2007). Mokymasis bendradarbiaujant skatina mokinius ne tik dirbti kartu, bet ir sukuriamos tokios sąlygos, kai kiekvienas mokinys prisiima atsakomybę, palaiko vienas kitą, dalinasi ištekliais ir informacija, geba išklaudyti, gauna konstruktyvų grįžtamąjį ryšį, geba konstruktyviai spręsti ginčus, įsiklausyti į kito nuomonę. Būtinasis bendradarbiavimo pagrindas yra visų dalyvių lygiavertiškumas, t. y. pripažįstama kiekvieno dalyvio vienoda vertė ir įtaka priimant sprendimus (Ališauskas ir kt., 2011).

Kilus mokinio mokymosi sunkumams, mokymosi pagalbą teikiantis mokytojas apie iškilusius sunkumus informuoja klasės vadovą, mokinio tėvus (globėjus, rūpintojus), mokyklos švietimo pagalbos specialistus, ir kartu tariasi, kaip bus organizuojama veiksminga mokymosi pagalba. Jei mokytojo teikiamos mokymosi pagalbos nepakanka, mokinio mokymosi pasiekimai žemesni nei bendraamžių, mokytojas ir mokinio tėvai kreipiasi į mokyklos vaiko gerovės komisiją, kad būtų nustatyta mokymosi sunkumų priežastis. Mokyklos vaiko gerovės komisija teikia mokytojui rekomendacijų dėl mokymosi pagalbos mokiniui teikimo¹⁸. Mokyklos vaiko gerovės komisija, gavus tėvų (globėjų, rūpintojų) sutikimą, atlieka pirminį vaikų specialiųjų ugdymosi poreikių, kylančių ugdymo(si) procese, įvertinimą¹⁹. Specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams reikia specifinės pagalbos, kurios įprastai organizuota klasės veikla ir mokytojas negali suteikti. Tokiais atvejais būtina kitų mokytojų, specialistų pagalba, geras planavimas, bendradarbiavimas, komandinis darbas ne tik klasės, bet ir visos *mokyklos lygmeniu*, arba kitais lygmenimis, kai pagalbos reikia iš kitų institucijų (Ališauskas ir kt., 2010). Mokytojas, dirbdamas pats vienas, nesinaudodamas bendradarbiavimo galimybėmis, gali nusivilti siekiamais rezultatais, todėl pagalbos vaikui procese be galo svarbu yra bendradarbiauti su savivaldybių pedagoginėmis, psichologinėmis tarnybomis, specialistais, svarbu įtraukti į dialogą ne tik mokyklos bendruomenę, tėvus, bet ir patį mokinį (Dudzinskienė ir kt., 2008).

Inkliuzinio ugdymo įgyvendinimui svarbi ne tik šalies švietimo politika, tačiau ir specialistų pasirengimas ugdyti skirtingų gebėjimų mokinius bei turimi finansiniai šaltiniai (Soriano, Watkins, Ebersold, 2017). Mokyklos vaiko gerovės komisija, tėvams sutikus, kreipiasi į savivaldybės pedagoginę, psichologinę tarnybą, švietimo pagalbos tarnybą, kuri nustatyto mokinio (vaiko) asmenybės ir ugdymosi problemas, įvertina specialiuosius ugdymosi poreikius ir nustato jų lygį, skiria specialųjį ugdymą²⁰. Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupės nustatomos ir jų specialieji ugdymosi poreikiai skirstomi į nedidelius, vidutinius ir labai

¹⁸ Mokymosi pagalba bendrojo ugdymo mokyklų mokiniams: padėtis ir problemos. 2015 m. gruodis, Nr. 17(141)

¹⁹ Mokyklos vaiko gerovės komisijos sudarymo ir jos darbo organizavimo tvarkos aprašas (2017 m. gegužės 2 d. Nr. V-319)

²⁰ Pedagoginių psichologinių tarnybų darbo organizavimo tvarkos aprašas (2017 m. rugpjūčio 30 d. Nr. V-662).

didelius²¹. Intelkto sutrikimas priskiriamas negalių grupei, pasireiškiantis pažintinės veiklos, kalbinių, motorinių gebėjimų pažeidimais, taip pat adaptyvaus elgesio sutrikimu bent keliose iš nurodytų sričių: komunikacija, savitvarka, buities, socialiniai, sveikatos ir saugumo įgūdžiai, laisvalaikio leidimas, savireguliacija ir veiklos organizacija, akademinų žinių taikymas kasdieniame gyvenime²². A. Ališauskas (2002) teigia, kad „klasifikacija padeda susiorientuoti raidos sutrikimų įvairovėje, leidžia šią įvairovę modeliuoti, teikti asmeniui tikslingą pagalbą, padeda susikalbėti ir suprasti vieniems kitus“. A. Galkienė (2005) akcentuoja, kad specialiųjų ugdymosi poreikių turintys vaikai, kaip ir visi kiti, siekia realizuoti tuos pačius poreikius, tačiau jų realizavimas neretai įmanomas tik tada, kai yra patenkinami kai kurie specialieji poreikiai. Švietimo valdymo informacinės sistemos duomenimis 2018-2019 m. m. bendrojo ugdymo mokyklose buvo ugdomi 1876 mokiniai, turintys nežymų intelekto sutrikimą, 53 – nepatikslingą, 130 – vidutinį ir 14 – žymų intelekto sutrikimą.

Mokinių, turinčių intelekto sutrikimų, ugdymo praktikoje, kaip ir moksliniuose jų ugdymo ypatumų tyrimuose, pernelyg nukrypstama į šių mokinių, negebėjimų ir trūkumų akcentavimą, o šių mokinių socialinių įgūdžių ugdymas nekryptingas, besiremiantis ugdytojų intuityviomis išvalgomis (Kaffemanienė, Jurevičienė, 2012). Kaip teigia autorės, mokinių, turinčių intelekto sutrikimų, poreikiai individualūs ir skiriasi jų socialinių įgūdžių ugdymos(si) galimybės, negali būti visiems vienodų pedagoginio poveikio būdų. Lietuvoje švietimas prieinamas mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, jeigu tėvai (globėjai, rūpintojai) pageidauja, sudaromos sąlygos ugdytis arčiau jo gyvenamosios vietos esančioje bendrojo ugdymo mokykloje²³. Bendrojo ugdymo įstaigoje dirbantys mokytojai, kurių klasėje ugdomas mokiny, turintis intelekto sutrikimą, organizuodami ugdymo procesą turi atsižvelgti į: bendrųjų ugdymo programų pritaikymo apimtį, lygį; ugdymo plano, metodų ir būdų pritaikymą; vadovėlių ir mokymosi priemonių parinkimą; mokomosios medžiagos pritaikymą, rengimą, kūrimą; ugdymosi vietos ir/ar aplinkos pritaikymą; ugdymuisi skirtų techninės pagalbos priemonių reikmę; specialiosios pedagoginės, specialiosios, psichologinės ir socialinės pedagoginės pagalbos reikmę²⁴. Mokykla priima sprendimą dėl mokinio individualaus ugdymo plano sudarymo, kurį privalo sudaryti mokiniui, turinčiam specialiųjų ugdymosi poreikių. Kartu su mokiniu sudaromas jo galioms ir mokymosi poreikiams pritaikytas ugdymosi planas, padedantis

²¹ Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarkos aprašas (2011 m. liepos 13 d. Nr. V-1265/V-685/A1-317)

²² 19 šaltinis

²³ LR Švietimo įstatymas. 2011 m. kovo 17 d. XI-1281. Vilnius

²⁴ Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarkos aprašas (2011 m. liepos 13 d. Nr. V-1265/V-685/A1-317)

išsikelti tikslus, juos įgyvendinti, prisiimti asmeninę atsakomybę už mokymąsi²⁵. Reikia remtis turima informacija apie vaikus ir kiekvienam iš jų taikyti tinkamus mokymo metodus (Ruškus, 2003). Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūros projekto „Politikos gairės inkluziniam švietimui diegti“ (2011)²⁶ ekspertų nuomone, mokyklos lygmeniu svarbu, kaip mokykla vertina įvairovę, ar planuodama mokymo ir mokymosi procesą įtraukia tėvus ir bendruomenę. Ališausko, Kaffemanienės, Melienės, Miltenienės (2011) tyrimu nustatyta, kad dalis tėvų susirūpinę vaiko socialinių įgūdžių ugdymu, būtinu sėkmingai integracijai į visuomenę. Tėvai norėtų, kad jų vaikai turėtų galimybę tenkinti socialinių gebėjimų ugdymo(si) poreikius, mokytųsi bendrauti su bendraamžiais; kita vertus, tėvai norėtų, kad ir su jų vaiku empatiškiau bendrautų kiti mokiniai ir mokytojai. Be to, tėvams rūpi vaiko savarankiškumo ugdymas, papildomas (neformalusis) ugdymas, popamokinis užimtumas.

Dalyvavimas mokyklos gyvenime yra toks pat svarbus asmenybės augimui, kaip ir formalus ugdymas. Geroje mokykloje gyvenimas ir mokymasis susilieja persipinant veikloms, joms skirtoms erdvėms, laiko organizavimui ir patirtims. Skatinama mokinių saviraiška, aktyvus dalyvavimas neformaliajame ugdyme, įvairiuose projektuose, teminiuose renginiuose, kurių metu lavinami mokinių mąstymo, kūrybiškumo ir kiti gebėjimai, elgesio, bendravimo, bendradarbiavimo įgūdžiai. Savo buvimą mokykloje jie laiko prasmingu²⁷. Vaikų dėmesys vienas kitam yra ir jų natūraliai vienas kitam teikiama savitarpio pagalba, kurios pažinimas pedagogui yra reikšmingas, siekiant suprasti patį svarbiausią subjektą - vaiką, kaip individualybę (Juodaitytė, 2014).

Inkluzinės praktikos įgyvendinimo sėkmei svarbus mokyklos tolerantiškas požiūris į mokinių skirtumus, gebėjimas lanksčiai keisti vidaus politiką ir praktiką, bendradarbiavimas priimant sprendimus (Galvydytė, Ališauskas, 2016).

Švietimas turėtų būti skirtas visapusiškai ugdyti neįgaliųjų asmenybę, talentus ir kūrybiškumą, taip pat jų psichinius, fizinius ir bendravimo gebėjimus; būtina teikti reikiamą pagalbą, kad jie turėtų veiksmingas galimybes naudotis švietimo sistema. Individuali pagalba ir tinkamų sąlygų sudarymas yra prioritetiniai klausimai, kurie turi būti nemokami visuose privalomo švietimo lygmenyse. Intelektu sutrikimų turintys besimokantieji turi būti ugdomi, sutelkiant dėmesį į gebėjimus, kurie padės besimokantiems geriausiai pasirengti savarankiškam gyvenimui ir profesinei veiklai²⁸. Ne tik Neįgaliųjų teisių konvencijos, bet ir vienas iš svarbiausių Darnaus vystymosi tikslų iki 2030 metų: užtikrinti visaapimančią ir lygiavertę kokybišką švietimą. Remiantis Jungtinių tautų švietimo, mokslo ir kultūros

²⁵ 2019-2020 ir 2020-2021 mokslo metų Pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendrieji ugdymo planai. 2019 m. balandžio 15 d. Nr. V-417. Vilnius

²⁶ <https://www.european-agency.org/agency-projects/mipie>

²⁷ Geros mokyklos koncepcija. 2015 m. gruodžio 21 d. Nr. V-1308. Vilnius

²⁸ Neįgaliųjų teisių konvencija. Bendroji pastaba Nr. 4 (2016) dėl teisės į įtraukų švietimą.

organizacijos (UNESCO) konvencija dėl diskriminacijos panaikinimo švietimo srityje, konvencijų šalys turi užtikrinti teisės į mokslą įgyvendinimą nediskriminuojant, skatinant abipusę pagarbą, teigiant kiekvieno žmogaus vertę ir formuojant tokią ugdymo aplinką, kurioje požiūris į mokymo procesą, švietimo įstaigos kultūra ir pati mokymo programa atspindėtų įvairovės vertę.

Galima teigti, kad mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių ugdymo(si) sėkmė priklauso nuo gerai veikiančios pagalbos sistemos, pedagoginių nuostatų ir pozicijos bei vidinio pasirengimo, taip pat nuo to, kiek draugiška tiek fizinė aplinka, kurioje gyvena vaikas, tiek visa bendruomenė linkusi priimti kiekvieno skirtynes.

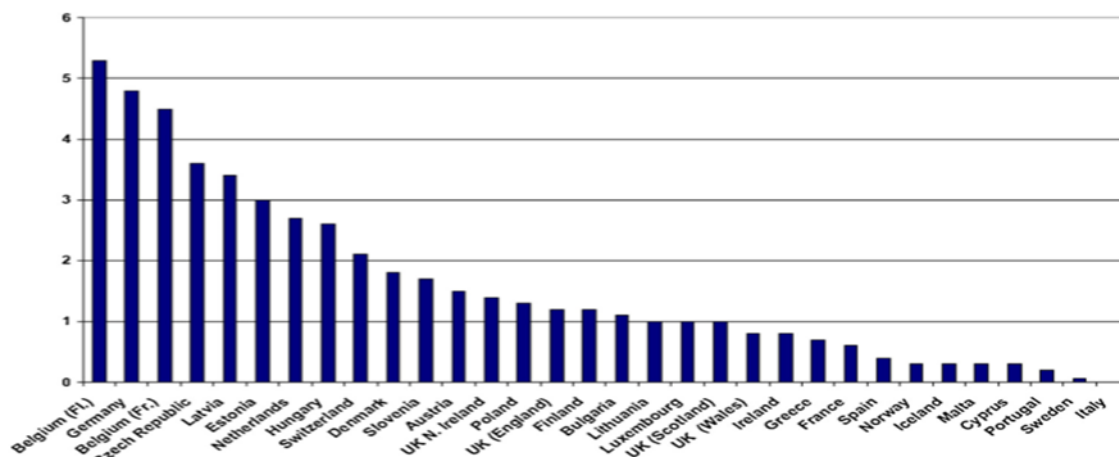
1.3.2. Švietimo pagalbos galimybės ugdant mokinius, turinčius intelekto sutrikimą

LR Švietimo įstatyme (2011) mokiniui teikiamai pagalbai apibūdinti vartojama *švietimo pagalbos* sąvoka, apibrėžiama, kaip mokiniams, jų tėvams (globėjams, rūpintojams), mokytojams ir švietimo teikėjams specialistų teikiama pagalba, kurios tikslas – didinti švietimo veiksmingumą. *Mokymosi pagalbos* terminas LR Švietimo įstatyme (2011) iš viso nėra vartojamas. *Švietimo pagalba* apima įvairius pagalbos komponentus: pagalbą mokyklai ir mokytojui, konsultacinę, psichologinę, socialinę, specialiąją pedagoginę, specialiąją, informacinę ir kitą pagalbą, profesinį orientavimą ir sveikatos priežiūrą mokykloje. Pabrėžiama, kad siekiant veiksmingo ugdymo, švietimo pagalba mokiniams turi būti kompleksinė, apimanti visos mokyklos bendruomenės ir įvairių specialistų pastangas.

Lietuvoje mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, įgyvendina visos privalomąjį ir visuotinį švietimą teikiančios mokyklos, kiti švietimo teikėjai, atskirais atvejais - mokyklos (klasės), skirtos mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdyti. Lietuvoje yra 50 specialiųjų mokyklų ir 40 mokyklų, turinčių specialiąsias klases. Mažiausią mokinių skaičių specialiosiose mokyklose turi tokios šalys kaip Švedija, Portugalija (žr. 1 pav., Sansour, Bernhard, 2018).

Specialiosios paskirties mokyklose mokosi 3437 mokiniai turintys SUP dėl negalių, tai sudaro apie 40,1 % nuo negalią turinčiųjų, ir 1,1 % nuo visų besimokančiųjų²⁹. Mokiniui, teikiant jo poreikius ir galimybes atitinkančią pagalbą ir paslaugas, sumažėja arba išnyksta ugdymo ir saviugdos konfliktas, t. y. mokinys gauna tinkamiausią jo galimybes ir poreikius atitinkantį ugdymą (Kišonienė, Dudzinskienė, 2007).

²⁹ Švietimo valdymo informacinė sistema. Žiūrėta [2019-04-20]. Prieiga per internetą: <http://www.svis.smm.lt/>

1 pav. Mokinių skaičius specialiosiose mokyklose Europoje (Sansour, Bernhard, 2018)

A. Ališauskas (2003) teigia, kad teikiama pagalba ir paslaugos turi garantuoti optimalią individualią ugdytinio raidą ir mokymosi pasiekimų lygį. Pagalbos vaikui procese be galo svarbu yra bendradarbiauti ne tik su pedagoginėmis psichologinėmis tarnybomis, mokyklos vaiko gerovės komisija, bet ir su mokyklų švietimo pagalbos specialistais: psichologais, socialiniais pedagogais, specialiaisiais pedagogais, logopedais, specialias paslaugas teikiančiais mokytojų padėjėjais, taip pat tėvais ir globėjais.

Pagal dabartinius švietimo sistemos darbą reglamentuojančius įstatymus mokyklos bendruomenės gali turėti tokius specialistus, kokių joms labiausiai reikia. Lietuvos švietimo valdymo informacinės sistemos statistiniais duomenimis, 2018-2019 m.m. švietimo įstaigose dirbo 1490 logopedų, 715 specialiųjų pedagogų, 730 psichologų, 1206 socialiniai pedagogai, 1783 mokytojų padėjėjai, 33 surdopedagogai, 19 tiflopedagogų. Specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams reikia specifinės pagalbos, kurios įprastai organizuota klasės veikla ir mokytojas negali suteikti. Tokiais atvejais būtina kitų mokytojų, specialistų pagalba, geras jos planavimas, bendradarbiavimas, komandinis darbas ne tik klasės, bet ir visos mokyklos lygmeniu arba kitais lygmenimis, kai pagalbos reikia iš kitų institucijų bei tarnybų (Ališauskas ir kt., 2010). Vienas psichologas ar socialinis pedagogas teikia pagalbą ne daugiau kaip 400 vaikų ir mokinių (esant galimybei – ir mažesniai vaikų ar mokinių skaičiui), jo pareigybės steigiamos nepriklausomai nuo specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių vaikų skaičiaus.

Psichologinės pagalbos paskirtis – prevencinėmis priemonėmis stiprinti mokinių (vaikų) psichologinį atsparumą ir psichikos sveikatą, skatinti saugios ir palankios ugdymuisi aplinkos mokykloje kūrimą, padėti mokiniams (vaikams), mokytojams, kitiems švietimo įstaigos darbuotojams atgauti dvasinę darną, gebėjimą gyventi ir mokytis, aktyviai bendradarbiaujant su

jų tėvais (globėjais, rūpintojais)³⁰. Psichologai naudojami psichologijos teorijomis, kad suprastų, paaiškintų, nuspėtų, kontroliuotų ar išspręstų mokinių, turinčių SUP, problemas. (Hanurawan, 2017). Mokyklų psichologų vaidmuo inkliuziniame ugdyme yra labai svarbus ir reikalingas. Jie gali suteikti būtinos/reikalingos informacijos, teikti rekomendacijas, konsultuoti mokytojus, mokyklos darbuotojus, administraciją bei šeimas (Williams ir kt., 2005). Psichologų darbas apima darbą su individualiais bei su socialine grupe, visuomene. Psichologas teikia individualią pagalbą, kad būtų pasiekti išsikelti asmeniniai tikslai bei individualus pokytis. Bet tuo pačiu psichologas turi suprasti socialinės grupės poveikį individui bei siekti socialinių pokyčių. Tai ypač svarbu ir aktualu mokyklos psichologams, kurie, suprasdami kiekvieno mokinio ar suaugusiojo stiprybes bei poreikius, gali padėti kiekvienam iš jų individualiai ugdytis, keistis bei augti, ir tuo pačiu prisidėti bei skatinti socialinės aplinkos pokyčius, atpažįstant jos ribotumus bei trukdžius (Bartolo, 2010). Psichologas gali padėti nustatyti vyraujančias vaiko mokymosi strategijas, patarti, kaip reikėtų mokytis, kad būtų kompensuojami mokymosi sunkumai, kokie mokymo būdai tinkamiausi, esant vienokiems ar kitokiems ugdymosi poreikiams (Dudzinskiene ir kt., 2008). Mokykloje dirbančio psichologo veiklos sritys: konsultavimas, įvertinimas, švietimas, psichologinių problemų prevencija³¹. M. Dovydaitienė ir R. Jusienė (2017) teigia, kad „<...>kiekviena iš šių funkcijų aprėpia dar daug galimų skirtingų veiklų. Atsižvelgiant į mokyklos aplinkybes, geriausiai pavyksta įsilieti į mokyklos aplinką pasitelkiant pozityvius, trumpalaikius bei kognityvinius metodus, orientuojant pagalbą į moksleivių tikslus bei ateities galimybes <...>“. Atliktame tyrime tėvai vis dėlto kalba apie psichologinės pagalbos ar palaikymo trūkumą, mano, kad specialistai galėtų padėti jų vaikui jaustis mokykloje drąsiau, atsiskleisti (Galvydytė, Ališauskas, 2016). Tėvai norėtų daugiau psichologo pagalbos (Ališauskas ir kt., 2011). Reikšmingas mokyklos vaidmuo atpažįstant emocinių ir asmeninių problemų turinčius vaikus reikalauja aukštos dirbančių specialistų kvalifikacijos – gebėjimo rasti kontaktą su skirtingų gebėjimų, ypatingų ir specialiųjų poreikių turinčiais vaikais. Psichologas pasirūpina, kad mokykloje vaikui būtų užtikrintas tinkamas ugdymas, ir bendradarbiauja su specialiuoju pedagogu bei klasės mokytoja, vertindami ugdymo veiksmingumą ir prirėkus koreguodami jo programą (Dovydaitienė, Jusienė, 2017).

Socialinės pedagoginės pagalbos paskirtis – padėti tėvams (globėjams, rūpintojams), kad būtų įgyvendinta vaiko ir mokinio teisė į mokslą, užtikrinti jo saugumą mokykloje: išsiaiškinti ir šalinti priežastis, dėl kurių vaikas ar mokinys negali lankyti mokyklos ar vengia tai daryti, sugrąžinti ją palikusius vaikus ir mokinius, kartu su tėvais (globėjais, rūpintojais) padėti vaikui ir

³⁰ Psichologinės pagalbos teikimo tvarkos aprašas (2017 m. rugpjūčio 30 d. Nr. V-657).

³¹ LR Švietimo įstatymas. 2011 m. kovo 17 d. XI-1281. Vilnius

mokiniui pasirinkti mokyklą pagal protines ir fizines galias ir joje adaptuotis³². Socialiniam pedagogui būtina išklaudyti vaiko problemas, stengtis palaikyti vaiką ir jo globėjus, būti tarpininku tarp vaiko ir kitų profesionalų, siekti padėti spręsti iškilusias problemas arba numatyti profesionalus (institucijas), galinčias padėti eliminuoti problemą, jei pats socialinis pedagogas jos negali išspręsti (Kvieskienė, 2005). Bet kokia problema, kuri reikalauja socialinio pedagogo įsikišimo, prasideda nuo problemos diagnozavimo ar pagrindinės problemos išskyrimo ir apima pasirengimo, analizės ir sistemingos informacijos rinkimo etapus. Socialinis pedagogas turi pasitelkti ugdymo institucijose esančius pagalbos specialistus, pedagogus, tėvus, vaikus ir kitus bendruomenės narius, atsižvelgiant į poreikį, siekiant padėti užtikrinti atskiro vaiko visapusišką raidą (Burvytė, 2015). Socialinio pedagogo veikla nukreipta į pagalbos mokiniams organizavimą ir jo asmenybės vystymosi, tobulėjimo skatinimą (Misiukevičienė, Putauskienė, 2009). Socialiniai pedagogai dažnai susiduria su socialinės institucijos veiklos sudėtingumu. Jie išskiria du svarbius socialinės pedagoginės pagalbos mokiniui teikimo vidinius iššūkius: vidinius komandos narių konfliktus ir mokinių nepasitikėjimą suaugusiais. Taip pat du išorinius pagalbos teikimo trukdžius – tėvų pasipriešinimą ir kitų institucijų bendradarbiavimo trūkumą (Baraldes, Vaškienė, 2013).

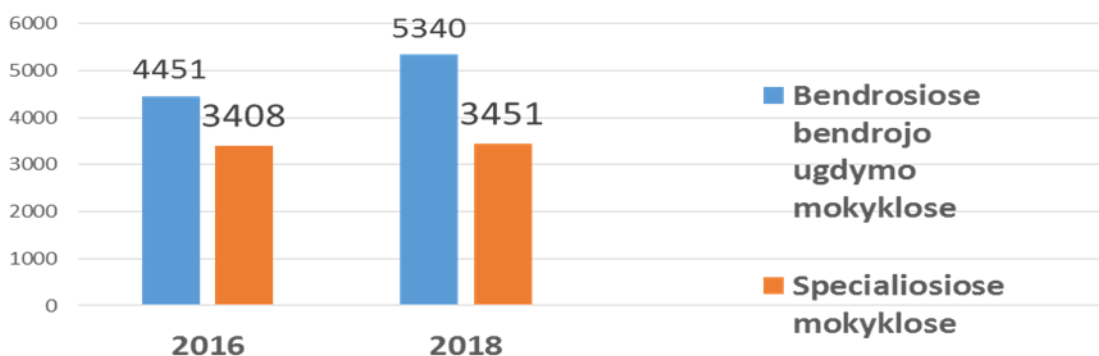
Tik nuoseklus, sistemingas darbas su šeimomis gali duoti pozityvių rezultatų, o tėvų dalyvavimas aptariant vaiko ugdymosi perspektyvas gali būti naudingas visai ugdytojų komandai ir ypač – pačiam vaikui (Dudzinskienė ir kt., 2008). Mokytojai bei specialistai turėtų laikytis nuostatos, kad tėvai – lygiaverčiai partneriai, turintys pakankamai žinių bei įgūdžių (įgalinti) ugdyti savo vaiką, nuolat drąsinti tėvus, palaikyti juos, nepalikti vienu su jų problemomis (Mažylienė ir kt., 2011). Dalis tėvų susirūpinę vaiko socialinių įgūdžių ugdymu, būtinu sėkmingai integracijai į visuomenę. Tėvai norėtų, kad jų vaikai turėtų galimybę tenkinti socialinių gebėjimų ugdymo(si) poreikius, mokytusi bendrauti su bendraamžiais; kita vertus, tėvai norėtų, kad ir su jų vaiku empatiškiau bendrautų kiti mokiniai ir mokytojai (Ališauskas ir kt., 2011). Pirmoji bendravimo patirtis, su kuria susiduria vaikas, gaunama šeimoje. Tėvai, kaip lygiaverčiai ugdymo partneriai, yra geriausi mokytojai mokyti bendruomenės gyvenimo įgūdžių (Mohsin, Khan, Doger, Awan, 2011). Tie, kuriems pavyksta į vaiko ugdymo problemų sprendimą įtraukti ir tėvus, pasiekia kur kas geresnių ugdymo rezultatų nei tie, kurie savo jėgomis bando susidoroti su kylančiais specialiųjų poreikių tenkinimo sunkumais (Dudzinskienė ir kt., 2008). *Tėvų bendradarbiavimo* su ugdymo įstaiga galimybes, jų įsitraukimą į ugdymo procesą tyrinėjo Ališauskas (2002), Miltenienė (2005), Kontautienė (2006), Gerulaitis (2007), Juodaitytė (2009). Miltenienė (2005) nustatė, kad vaikai, turintys specialiųjų ugdymosi poreikių, ir jų tėvai atsiduria atskirties situacijoje – su jais mažai bendraujama, nesuteikiama galimybių

³² Socialinės pedagoginės pagalbos teikimo vaikui ir mokiniui tvarkos aprašas (2016 m. lapkričio 2 d. Nr. V-950).

įsitraukti ir kartu spręsti vaikų ugdymo(si) problemas, nepakankamai į ugdymo procesą įtraukiamas vaikas. Tyrimas (Ališauskas ir kt., 2011) atskleidė, kad menkai panaudojama tėvų pagalba ugdymosi procese, nemaža dalis tėvų pažymėjo, kad jie turėtų būti dažniau kviečiami laisvu laiku padėti savo vaikui klasėje. Vaikai, turintys intelekto sutrikimą, patiria sunkumų inicijuodami veiklą ir formuodami tarpusavio grupes (Kaffemanienė, Jurevičienė, 2012). Vaikams, turintiems intelekto sutrikimą, svarbu išmokti tinkamai socialiai elgtis ne tik klasėje ar mokykloje, bet ir viešose vietose, bendruomenėje. Socialiniai pedagogai turėtų atkreipti dėmesį, kad socialinių įgūdžių modeliavimas – vienas iš būdų pasiekti socialiai pageidaujamo elgesio (Woods, 2018), taip pat socialinių įgūdžių mokymas yra viena pagrindinių priemonių siekiant sumažinti, asmens, turinčio intelekto sutrikimą, pažeidžiamumą (Sukhodolsky, Butter, 2006). Tyrimu nustatyta, kad (Miltenienė, Daniutė, 2014), kad pedagoginė patirtis yra svarbus veiksnys, lemiantis kompetenciją ugdyti įvairių poreikių turinčius vaikus inkliuzinėje klasėje. Specialiąją pedagogiką ir edukologiją studijuojantieji labiau nei kiti pabrėžia ugdymo socialinę funkciją, o dalyko pedagogikos studijų programos studentai tai pripažįsta mažiausiai.

Tėvų požiūriu, nepakankamai išplėtos pagalbos sritys mokyklose yra susijusios su švietimo pagalba instituciniu lygmeniu. Pasigendama intensyvesnės psichologo, socialinio pedagogo pagalbos. Tėvai geriausiai vertina tiesioginę pedagoginę pagalbą klasėje, kurią teikia mokytojas ir (ar) specialusis pedagogas (Ališauskas ir kt. 2011). Kiekvienam mokiniui, turinčiam intelekto sutrikimą, ugdomam bendrojo ugdymo įstaigoje, turi būti teikiama specialioji pedagoginė pagalba.

Lietuvos švietimo valdymo informacinėje sistemoje pateikiami statistiniai duomenys, kad bendrojo ugdymo mokyklose 2018 metais mokėsi 5340 mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių dėl negalių (žr. 2 pav.).

2 pav. Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių skaičius Lietuvos bendrojo ugdymo ir specialiosiose mokyklose (Švietimo valdymo informacinė sistema, 2019)

Specialiosios pedagoginės pagalbos paskirtis – didinti specialiųjų ugdymosi poreikių turinčio mokinio ugdymosi veiksmingumą. Pagalbos teikėjai – mokyklų, Tarnybų specialieji

pedagogai, tiflopedagogai, surdopedagogai ir logopedai³³. Tenkinant mokinio poreikius, svarbus yra klasės mokytojo ir specialiojo pedagogo bendradarbiavimas. Prieš kelis dešimtmečius specialieji pedagogai atlikdavo dvi užduotis: tiesiogiai konsultuodavo vaikus arba padėdavo mokytojui klasėje. Reikėdavo konsultuotis su kitais švietimo darbuotojais, plėtoti švietimo programas, kurios būtų naudojamos bendrojo ugdymo klasėse, įtraukti tėvus į mokymo procesą ir žinoti daugybę įvairių mokymo strategijų, kurios naudojamos klasėje, kad galėtų patenkinti mokinių specialiuosius ugdymosi poreikius (Hoover, Patton, 2008).

Inkliuzinio ugdymo kontekste specialiesiems pedagogams tavo svarbus bendradarbiavimas su mokytojais, jie turi diferencijuoti užduotis, stebėti mokinių pažangą ir juos vertinti. Specialieji pedagogai kartu su mokytoju turėtų aptarti mokymo būdus ir metodus, tinkamiausias ugdymo formas, galvojant apie tai, kad vaikas, turintis intelekto sutrikimą, kuo mažiau būtų atitraukiamas nuo bendro klasės darbo ir kuo daugiau pagalbos gautų klasėje. Mokytojas, tardamasis su specialiuoju pedagogu, tėvais, kitais specialistais, turėtų sukurti individualų ugdymo planą, individualizuotą programą kiekvienam mokiniui, turinčiam intelekto sutrikimą (Dudzinskienė ir kt., 2008). Tyrimais nustatyta (Ališauskienė ir kt., 2007), kad mokyklose dominuoja tradicinės specialiosios pedagoginės pagalbos formos (specialiojo pedagogo ir logopedo darbas kabinete, individualus darbas su vaiku). Specialiojo pedagogo ir mokytojo bendradarbiavimas klasėje (partnerių teisėmis) padeda specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams dalyvauti bendroje klasės veikloje ir gerai jaustis bendraamžių kolektyve (Galkienė, 2005). Tyrimu (Daniutė, 2014), nustatyta, kad specialieji pedagogai rodo teigiamą požiūrį į dviejų pedagogų bendradarbiavimą klasėje, pabrėžia mokymo bendradarbiaujant naudą specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams, kaip galimybę jų neišskirti iš kitų. Bet patys specialieji pedagogai nesijaučia lygiaverčiai partneriai, nejaučia palaikymo, paskatinimo, t. y. jiems tenka klasės mokytojo pagalbininko vaidmuo. Tėvų teigimu, specialiojo pedagogo pagalbos poreikis beveik atitinka pagalbos pasiūlą (Ališauskas ir kt., 2011), bet, galvodami apie palankius ir nepalankius veiksnius, tėvai neretai specialiąją pedagoginę pagalbą vertina kaip vaiko atskirtį. Sudarant individualų ugdymo planą, rengiant individualizuotas programas, retai į aptarimus kviečiami tėvai ir vaikai. Tėvai prasčiau nei specialistai vertina bendradarbiavimo situaciją. Jie geriausiai žino, kokios pagalbos galima tikėtis iš logopedo ir specialiojo pedagogo. Šių specialistų pagalba vertinama kaip itin reikalinga mokiniams, turintiems intelekto sutrikimų, bendrojo ugdymo mokyklose.

Specialiosios pagalbos paskirtis - didinti specialiųjų ugdymosi poreikių turinčio mokinio ugdymosi veiksmingumą. Pagalbos mokiniui teikėjai – mokytojo padėjėjas, gestų kalbos

³³ Specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašas (2017 m. rugpjūčio 30 d. Nr. V-657)

vertėjas³⁴. Mokytojo padėjėjas gali ne tik palengvinti mokinio, turinčio specialiųjų ugdymosi poreikių, adaptacijos, socializacijos sunkumus, bet ir padėti mokiniui sėkmingai dalyvauti ugdymo(si) procese ar popamokinėje veikloje (Dudzinskienė, 2008). Mokytojų padėjėjai teikia socialines (maitinimas, palydovo paslaugos, savitvarka ir savitarna, pagalba naudojantis mokymo priemonėmis, budėjimai ir mokinių priežiūra) ir mokymo (teksto užrašymas, skaitovo paslaugos, dėstomosios medžiagos transformavimas, pagalba atliekant savarankiškas užduotis, mokymo medžiagos paruošimas) paslaugas (Galkienė, 2005). Jie nėra atsakingi už mokinių mokymosi rezultatus, tačiau patarinėja jų siekiant. Mokytojų padėjėjai labai vertinami mokytojų, mokinių, tėvų ir jų pačių. Tik mokytojai gali duoti pagrindines instrukcijas, o apmokyti mokytojų padėjėjai gali jas papildyti. Tokiu būdu jie gali skatinti geresnius mokinių mokslo, socialinius ir elgesio rezultatus. Kartais pasitikėjimas mokytojo padėjėjais gali atrodyti efektyvus, nes jis sumažina, paskirsto ar perkelia atsakomybę dėl mokinio, turinčio specialiųjų ugdymosi poreikių, mokymo, bet mokytojai neturi sumaišyti šito rezultato su efektyvia pagalba mokiniams (Giangreco, 2001). Didžiojoje Britanijoje buvo atliktas tyrimas, kad mokiniai, turintys specialiųjų ugdymosi poreikių, su mokytojo padėjėjo pagalba daro mažesnę pažangą nei tokie patys mokiniai, kurie negauna. Su mokytojo padėjėjais mokiniai pradeda leisti daugiau laiko nei su kitais mokiniais ar mokytoju, nes instrukcijas dažnai irgi gauna iš jų. (McGrath ir kt., 2010). Tyrimas rodo, kad prasčiausiai, lyginant su kitais specialistais, yra vertinama mokytojo padėjėjo pagalba mokiniams ir pedagogams (Ališauskas ir kt., 2011). Mokslininkų nuomone, tai galima sieti su specialistų darbo patirtimi ir tradicijomis mokykloje. Logopedai ir specialieji pedagogai bendrojo ugdymo mokyklose dirba seniau negu psichologai ir mokytojų padėjėjai, todėl ir ugdymo proceso dalyvių lūkesčiai jų atžvilgiu yra aiškesni ir labiau apibrėžti.

Apibendrinant švietimo pagalbos ypatumus mokiniams, turintiems intelekto sutrikimą, galima teigti, kad pagalbos kokybė inkliuzinėje mokykloje priklauso nuo švietimo pagalbos specialistų (specialiojo pedagogo, logopedo, psichologo, socialinio pedagogo) bendradarbiavimo su mokinių ugdančiais mokytojais, specialiąją pagalbą teikiančiais mokytojo padėjėjais, užtikrinant tarpusavio bendravimą, siekiant pagalbos dermės. Planuojant ir analizuojant pagalbą mokiniui, turinčiam intelekto sutrikimą, įtraukti ne tik tėvus, bet ir patį vaiką.

³⁴ Specialiosios pagalbos teikimo mokyklose (išskyrus aukštąsias mokyklas) tvarkos aprašas (2011 m. liepos 8 d. Nr. V-1229)

1.3.3. Pagalba įvairovei inkliuzinėje mokykloje kaip mokinių, turinčių intelekto sutrikimą, kokybiško ugdymo garantas

Inkliuzinio ugdymo politika, kultūra ir praktika užtikrina mokyklos pasirengimą priimti visus besimokančiuosius, nepaisant individualių ypatybių, kliūčių ar sunkumų. Ir užtikrinti kokybišką kiekvieno ugdymąsi (Ališauskienė, Miltenienė, 2018).

Stubbs (2008) pabrėžia, kad inkliuzinis ugdymas - tai tik mažas inkliuzinės visuomenės, kur kuriama žmonių įvairovę pripažįstanti kultūra, politika ir praktika, segmentas. Mokyklose, besivadovaujančiose inkliuzinio ugdymo principais, skirtybės toleruojamos ir vertinamos kaip galimi ištekliai, o ne kaip problemos, tikima, kad kiekvienas gali mokytis ir išmokti, keičiamas ne mokinsys, o mokykla, siekiant pašalinti visas galimas kliūtis ir užtikrinti ugdymo prieinamumą kiekvienam.

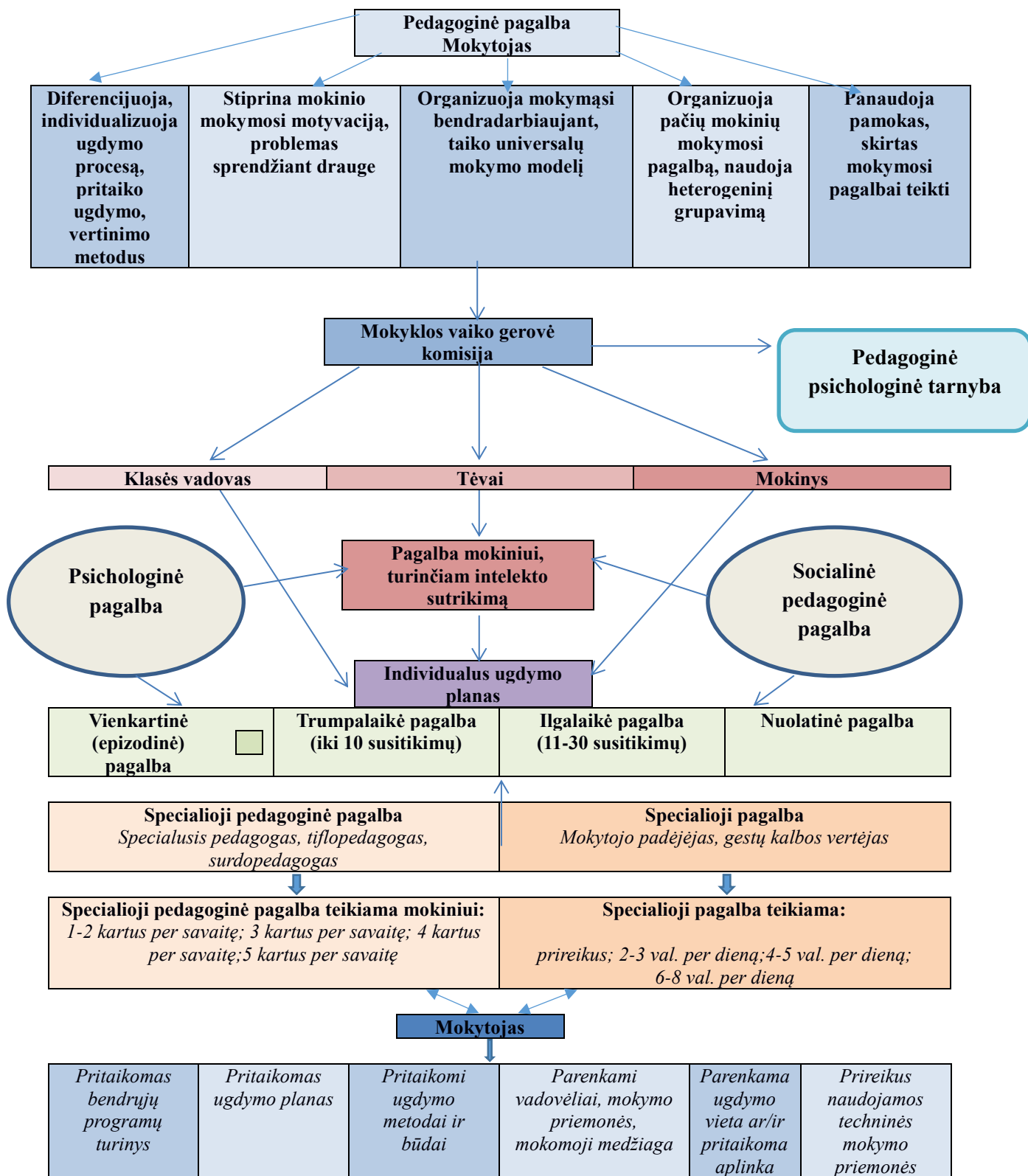
Booth, Aiscow (2002) teigimu, inkliuzinio švietimo plėtra turi pakeisti švietimo politiką, kultūrą ir ugdymo praktiką visose mokyklose, kad minėtieji komponentai patenkintų mokinių poreikius, nulemtus kitoniškumo. Inkliuzinės politikos kūrimas – mokyklos visiems kūrimas ir pagalbos sistemos diegimas, siekiant remti mokinių įvairovę. *Pagalba įvairovei* suvokiama kaip – *visos veiklos, kurios padidina mokyklos gebėjimą reaguoti į mokinių įvairovę*. Mokyklos politika negali egzistuoti be praktikos. Booth, Aiscow (2002) išskyrė svarbias sritis, be kurių negali vykti praktinis inkliuzinio ugdymo diegimas: mokymosi būdų paieška; mokymosi būdų, tinkančių mokinių įvairovei, realizavimas; išteklių pritraukimas.

Booth, Aiscow (2002) išskiria pagalbą įvairovei, kuri teikiama, kai mokytojai planuoja pamokas, galvodami apie visus mokinius, suvokdami jų skirtingus gebėjimus, patirtis, mokymosi stilius. Skatinama mokinių pagalba vienas kitam, mokiniai mokosi bendradarbiaudami, aktyviai įtraukiami į mokymą visi mokiniai. Kai mokymosi veiklos suplanuotos taip, kad įsitrauktų visi mokiniai, individualios pagalbos poreikis sumažėja. Svarbu, kad specialiojo pedagogo, kitų specialistų suteikiama pagalba mokiniams, turintiems intelekto sutrikimą, derėtų su visa klasėje vykdoma veikla. Lygiai taip pat individualios pagalbos teikimas gali padidinti aktyvų, savarankišką mokymąsi bei prisidėti prie mokymo kokybės padidėjimo, mokant didesnę mokinių grupę. Kad mokykloje būtų palaikoma inkliuzinė aplinka, mokykla turi vadovautis vertybėmis, nepamiršti pagrindinių inkliuzinio ugdymo principų, suprasti, ko mokykloje trūksta. Pagalba yra dalis viso mokymo ir visi darbuotojai yra į tai įsitraukę. Teorinis *pagalbos mokiniui modelis* (žr. 3 pav.) vaizduoja pagalbos sistemą bendrojo ugdymo įstaigoje.

Apibendrinant galima teigti, kad šiuolaikinėje mokykloje itin svarbus mokytojų noras įtraukti kiekvieną vaiką į bendrą veiklą, sukurti sąlygas kiekvienam vaikui ugdytis pagal savo galimybes, pasirinkti tinkamus vertinimo kriterijus, kelti kiekvienam mokiniui tikslus, kad negalia turintys mokiniai galėtų ugdytis kartu su bendraamžiais. Inkliuzinio ugdymo sėkmė neatsiejama

nuo mokytojų požiūrio į negalią turinčius mokinius. Mokytojai, dirbantys inkliuzinio švietimo srityje, turi turėti bendradarbiavimo kompetencijas su negalia turinčio mokinio šeima ir mokėti dirbti komandoje. Inkliuzinio švietimo srityje reikalingas: inkliuzinės praktikos įgyvendinimas, inkliuzinės politikos formavimas, inkliuzinės kultūros kūrimas.

PAGALBOS MOKINIUI MODELIS

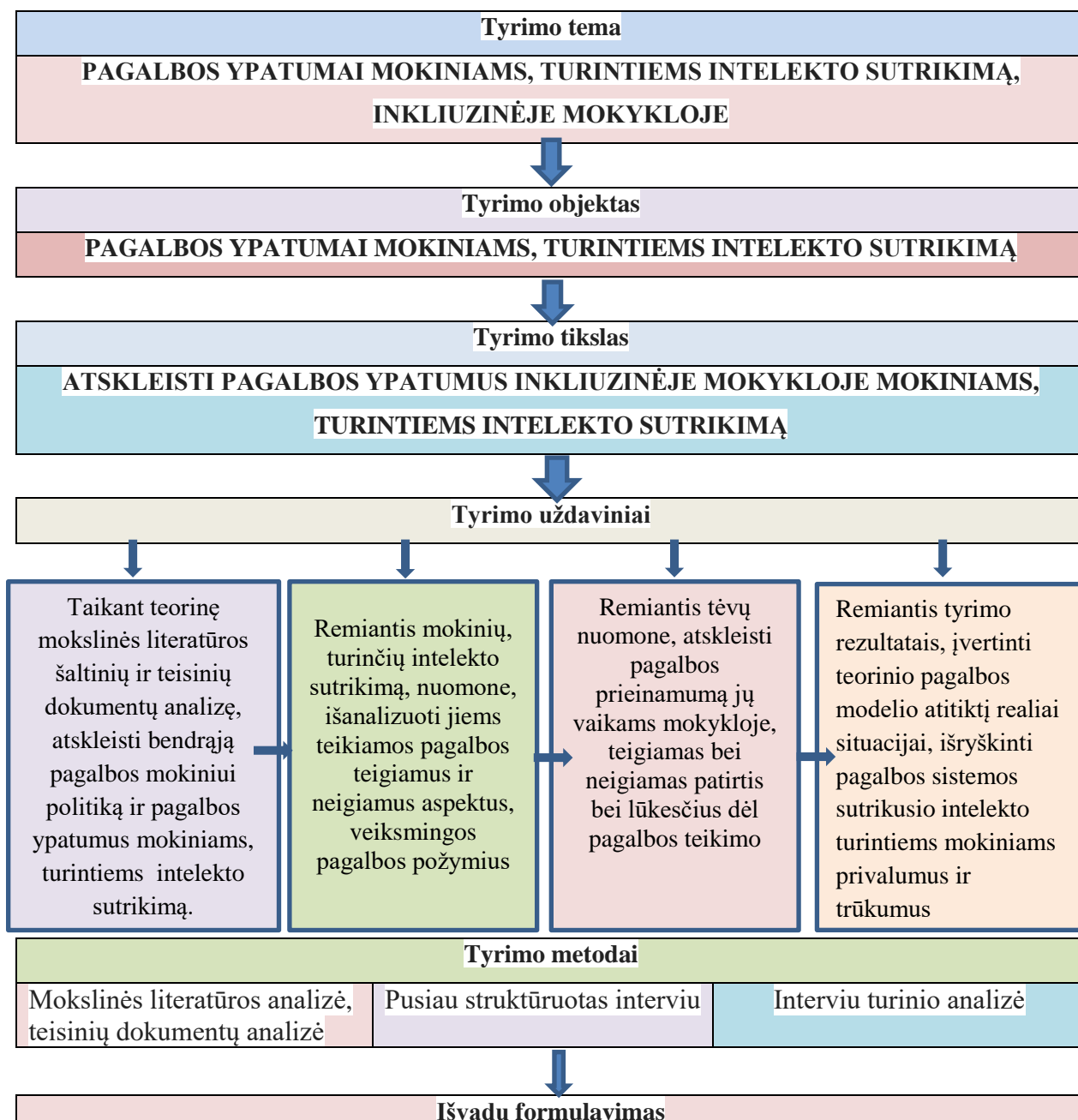

(3 pav. Pagalbos mokiniui modelis)

2 skyrius. PAGALBA MOKINIAMS, TURINTIEMS INTELEKTO SUTRIKIMĄ: TYRIMO DUOMENŲ ANALIZĖ

2.1. Tyrimo metodologija ir metodai

Tyrimo strategija ir dizainas. Siekiant įvertinti pagalbos, teikiamos bendrojo ugdymo mokykloje besimokantiems mokiniams, turintiems intelekto sutrikimą, ypatumus, buvo parengta tyrimo metodika ir atliktas tyrimas pagal parengtą tyrimo planą (žr. 3 pav.).

3 pav. Tyrimo planas

Tyrimo metodai. Siekiant atskleisti mokinių, turinčių intelekto sutrikimą, ir jų tėvų nuomonę ir nuostatas pagalbos ypatumų bendrojo ugdymo mokykloje atžvilgiu, buvo naudotas individualus **pusiau struktūruotas interviu** metodas, kai iš anksto numatomi interviu klausimai

ir pasiliekama galimybė laisvai juos keisti vietomis, užduoti papildomų klausimų. Tokiu būdu gaunant išsamesnių ir susistemintų duomenų, o pats interviu lieka neformalus, vyksta pokalbio forma (Bitinas ir kt., 2008). Atsižvelgiant į tai, kad bus apklausiami įvairaus amžiaus vaikai, turintys intelekto sutrikimą, ir jų tėvai, buvo pasirinktas šis metodas. Interviu pasirinktas dėl sąlyginio patogumo, nes padeda įvertinti subjektyvią apklausiamojo nuomonę apie elgesio motyvus, kasdieninės veiklos veiksmus, požiūrį į aplinką (Guščinskienė, 2007). Rupšienės (2007) teigimu, taikant šį metodą, interviu padeda suvokti informantų patirtį, nuomonę. Tidikio (2003) nuomone, interviu yra vienas iš efektyvių kokybinio tyrimo metodų. Surinkti tyrimo duomenys apdoroti taikant kokybinės turinio analizės metodą. **Kokybinė turinio analizė** apima keturis aiškius žingsnius, kurie padeda iš gautos informacijos gausos išskirti konkrečią informaciją, susijusią su tyrimo problema, ją analizuoti ir interpretuoti. Keturi duomenų analizės žingsniai:

1. Daugkartinis teksto skaitymas;
2. Kategorijų išskyrimas remiantis „raktiniais“ žodžiais;
3. Kategorijų turinio skaidymas į kategorijas, subkategorijas;
4. Kategorijų ir subkategorijų pagrindimas iš teksto parinktais teiginiais (Bitinas ir kt., 2008).

Remiantis turinio analize buvo sudarytos lentelės. Pateikiama kokybinio interviu metu gautų atsakymų analizė ir interpretacija. Interviu metu gauti duomenys buvo apdoroti savarankiškai, atlikta duomenų analizė.

Tyrimo imtis ir dalyviai. Tyrime dalyvaujantiems informantams atrinkti buvo naudojama tikslinė atranka, kai pats tyrėjas nustato, kokius informantus atrinkti ir apklausti, o išvalgos daromos tik apie pasirinktą apklaustųjų grupę ir nagrinėjamą reiškinį (Bitinas ir kt., 2008). Tyrimo dalyviai pasirinkti pagal turimus mokinių, turinčių intelekto sutrikimą, kompleksinio pedagoginio psichologinio vertinimo duomenis pedagoginės psichologinės pagalbos skyriuje. Atsižvelgiant į vertinimo išvadas, jos turėjo būti ne vėlesnės kaip 2016–2019 metų. Kokybinis tyrimas buvo atliktas Kretingos rajono švietimo centro pedagoginės psichologinės pagalbos skyriuje, individualiai pasikvietus kiekvieną respondentą. Tyrėja asmeniškai telefonu susisiekė su mokiniu, turinčio intelekto sutrikimą, tėvais, žodžiu informavo apie tyrimo tikslą, uždavinius ir svarbą. Kiekvienam respondentui buvo numatytas individualaus interviu aiškus laikas ir vieta: Kretingos rajono švietimo centro pedagoginės psichologinės pagalbos skyrius. Atvykus vienam iš tėvų arba abiems tėvams, buvo pasirašytas raštiškas sutikimas apie dalyvavimą tyrime (žr. 1 priedą). Kartu su tėvais atvykusiam vaikui buvo išaiškintas interviu tikslas, kartu su vaiku atvykusiems tėvams girdint, buvo gautas žodinis vaiko

sitikimas dalyvauti tyrime. Tyrimas vyko 2019-11-04 – 2019-11-22 dienomis. Tyrime dalyvavo 10 mokinių ir 9 tėvai (vienoje šeimoje auga 2 vaikai, turintys negalią dėl intelekto sutrikimo).

Tyrimo etika. Atliekant tyrimą buvo remiamasi bendraisiais etikos principais: savanoriškumo, privatumo, konfidencialumo, anonimiškumo ir pagarbos asmeniui (Bitinas ir kt., 2008). Prieš atliekant tyrimą, kiekvienas tėvas ir vaikas buvo informuoti apie konfidencialumą, kad duomenys bus analizuojami bendruose masyvuose, todėl nebus galima išsiaiškinti interviu davėjo. Tyrimo dalyviai prieš pokalbį buvo informuoti apie atliekamo tyrimo esmę ir pagrindinius tyrimo klausimus. Interviu dalyviai turėjo galimybę neatsakyti į nepriimtinius klausimus. Interviu rinkimui pasirinktas patogiosios atrankos būdas (remiantis tyrėjos asmeniniais kontaktais). Prieš pradėdant interviu, kiekvienas interviu dalyvis sutiko parodyti vaiko pažymą dėl specialiojo ugdymo ir/ar švietimo pagalbos skyrimo. Kadangi visi vaikai turi negalią dėl nežymaus intelekto sutrikimo, interviu klausimai buvo pateikti konkretūs, paprasti, suprantami. Vienas klausimas buvo pavaizduotas vaizdžiai, pateikta pasirinkimo galimybė apvesti vaikui priimtina atsakymą. Nė vienas interviu davėjas nesutiko, kad atsakymai būtų fiksuojami diktofonu. Visi dalyviai sutiko, kad atsakymai būtų užrašomi ranka/kompiuteriu (19 atsakymu užrašyti ranka/kompiuteriu). Visų respondentų vardai yra užkoduoti: [I¹, I², I³]...[I¹⁹].

Tyrimo instrumentas ir duomenų rinkimas. Kuriant tyrimo instrumentą remtasi T. Booth ir M. Ainscow „Inkluzijos indeksu“ (2002) ir mokslinės literatūros analize. Norint išsiaiškinti pagalbą įvairovei inkluzinėje mokykloje buvo parengtas interviu instrumentas tėvams ir atskiras interviu instrumentas vaikams (žr. 2 priedą). Pusiaus struktūruotą interviu sudarė 10 klausimų mokiniams, turintiems intelekto sutrikimą, ir 9 klausimai jų tėvams. Įvadinėje pusiaus struktūruoto interviu klausimyno dalyje pateikiami 4 demografiniai klausimai, kuriais siekiama išsiaiškinti tiriamųjų lytį, amžių, klasę (mokinių), išsilavinimą (tėvų). Siekiant išsiaiškinti pagalbos ypatumus mokiniams, turintiems intelekto sutrikimą, pusiaus struktūruoto interviu klausimai buvo suskirstyti į keturis blokus:

- Demografiniai duomenys.
- Pagarbių santykių kūrimas.
- Pagalbos ypatumai mokiniams, turintiems intelekto sutrikimą, klasės lygmeniu.
- Pagalbos ypatumai mokiniams, turintiems intelekto sutrikimą, mokyklos lygmeniu.

Kokybinio tyrimo duomenų apdorojimas. Visi surinkti tyrimo duomenys perrašyti į interviu protokolus (žr. 3 priedą). Gauti duomenys buvo analizuojami ir interpretuojami. Interviu turinio analizės rezultatai (žr. 4 priedą) apdorojami kategorizuojant juos į prasminius vienetus (kategorijas ir subkategorijas), juos susiejant su žinomomis teorinėmis koncepcijomis. Atlikdami kokybinį tyrimą siekiame kuo daugiau sužinoti apie žmonių gyvenimą ir jį suprasti. Tarpusavyje susiedami skirtingus duomenų elementus ir aspektus, kuriame visapusišką, tyrimo

rezultatais, pagrįstą paveikslą. Interpretuodami tyrimo duomenis suteikiame jiems aiškumo ir prasmės (Gaižauskaitė ir kt., 2016).

2.2. Tyrimo rezultatų analizė ir interpretacija

2.2.1. Demografiniai tyrimo duomenys

Tyrimo dalyvavo 10 mokinių (žr. 1 lentelę), turinčių intelekto sutrikimą, ir lankančių bendrojo ugdymo įstaigas, esančias kaimiškose Kretingos rajono gyvenvietėse ar miesteliuose. Šiose ugdymo įstaigose mokiniai mokosi iki 10 klasės. Tyrimo dalyvavo ir 9 tėvai (žr. 2 lentelę).

1 lentelė. Demografiniai tyrimo dalyvių (mokinių) duomenys

Vardas	Lytis	Amžius	Klasė	Išvada apie specialiųjų ugdymosi poreikių grupę, lygį ir paskutinio vertinimo datą
I ¹	vyr.	10 metų	3 klasė	Negalia dėl nežymaus intelekto sutrikimo. Dideli SUP (2018-10-18, 2-oje klasėje). Kursą kartojo 1-oje klasėje.
I ²	mot.	13 metų	7 klasė	Negalia dėl nežymaus intelekto sutrikimo. Dideli SUP (2016-12-18, 4-oje klasėje, pakartotinis vertinimas).
I ³	vyr.	9 metai	3 klasė	Negalia dėl nežymaus intelekto sutrikimo. Dideli SUP (2019-10-02, 3-oje klasėje, pakartotinis vertinimas).
I ⁴	mot.	13 metų	7 klasė	Negalia dėl nežymaus intelekto sutrikimo. Dideli SUP (2016-05-15, 4-oje klasėje, pakartotinis vertinimas).
I ⁵	vyr.	12 metų	6 klasė	Negalia dėl nežymaus intelekto sutrikimo. Dideli SUP (2017-11-13, 4-oje klasėje, pakartotinis vertinimas).
I ⁶	mot.	16 metų	9 klasė	Negalia dėl nežymaus intelekto sutrikimo. Dideli SUP (2018-03-08, 7-oje klasėje, pakartotinis vertinimas).
I ⁷	mot.	11 metų	5 klasė	Negalia dėl nežymaus intelekto sutrikimo. Dideli SUP (2018-03-27, 3-oje klasėje, (pakartotinis vertinimas).
I ⁸	mot.	12 metų	7 klasė	Negalia dėl nežymaus intelekto sutrikimo. Dideli SUP (2017-05-13, 5-oje klasėje, pakartotinis vertinimas).
I ⁹	mot.	10 metų	4 klasė	Negalia dėl nežymaus intelekto sutrikimo. Dideli SUP (2017-06-02, 2-oje klasėje).
I ¹⁰	vyr.	16 metų	10 klasė	Negalia dėl nežymaus intelekto sutrikimo. Dideli SUP (2016-06-01, 7-oje klasėje, pakartotinis vertinimas)

2 lentelė. Demografiniai tyrimo dalyvių (tėvų) duomenys

Vardas	Lytis	Amžius	Išsilavinimas
I ¹¹	vyr.	54 metai	aštuonmetė mokykla
I ¹²	mot.	42 metai	aukštasis
I ¹³	mot.	43 metai	profesinis
I ¹⁴	mot.	45 metų	aštuonmetė mokykla
I ¹⁵	mot.	41 metai	specialusis vidurinis
I ¹⁶	mot.	28 metų	vidurinis
I ¹⁷	mot.	49 metai	specialusis vidurinis
I ¹⁸	mot.	51 metų	aukštasis
I ¹⁹	mot.	31 metų	specialusis vidurinis

Visų tiriamųjų vardai užkoduoti, siekiant garantuoti konfidencialumą. Mokiniai mokosi įvairiose klasėse: pradinio ir pagrindinio ugdymo pakopose. Tai užtikrino įvairesnius duomenis

apie pagalbos teikimą, pereinamumo galimybę pradinio ugdymo pakopos į pagrindinį ugdymą, iš pagrindinio ugdymo pakopos į profesinį ugdymą. Pedagoginėje psichologinėje tarnyboje 9 vaikai iš 10 buvo vertinti kelis kartus: 1-2 klasėse (iki 8 metų) vaikams buvo nustatyti mokymosi sunkumai dėl sulėtėjusios (pažintinės, komunikacijos, motorikos, socialinės ir emocinės) raidos. Atlikus pakartotinį vertinimą išvada apie specialiuosius ugdymosi poreikius (grupę, lygį ir pagalbą) buvo patikslinta. Visiems vaikams nustatyta negalia dėl nežymaus intelekto sutrikimo. 4 vaikams vertinimas atliktas daugiau nei du kartus.

Kokybinio tyrimo metu, prieš užduodant interviu klausimus tiek mokiniams, tiek jų tėvams, buvo reikalingas *motyvacinis pokalbis*, kad respondantai pasijustų gerai, laisvai, visų buvo paprašyta papasakoti apie save (mokinių), apie savo vaiką (tėvų). Tikslas buvo: išsiaiškinti, ar vaikas visada mokėsi toje pačioje mokykloje, ar yra pakeitęs mokyklą ir kokios priežastys tai lėmė.

Vienintelė mokykla. Išanalizavus gautus informantų atsakymus, galima teigti, kad tiek mokiniai, tiek tėvai renkasi arčiausiai gyvenamosios vietos esančią mokyklą: <...> *mokausi toje mokykloje visą laiką, dabar esu trečiokas*<...>[I¹]; <...> *visus 13 metų mokausi toje pačioje mokykloje* [I²]; *Mokausi nuo 1-os klasės* <...>[I³]; *Mokausi mokykloje nuo darželio* <...>[I⁵]; *Mokausi šioje mokykloje nuo priešmokyklinės grupės*<...>[I⁶]; *Mokausi šioje mokykloje jau 10 metų*<...>[I¹⁰].

Pakeista mokykla. Iš 10 mokinių, dalyvavusių interviu, 3 pakeitė mokyklas. *Mano dukra mokosi 4-oje klasėje, mokosi šioje mokykloje tik nuo rugsėjo mėnesio. Anksčiau mokėmės specialiojoje mokykloje Klaipėdoje*<...>[I⁹]; <...> *anksčiau gyvenome kitame mieste, ne Kretingoje, po to abu vaikai mokėsi didelėje miesto mokykloje*<...>[I¹⁶];<...> *atvažiavau iš kitos mokyklos*<...>[I⁹].

Mokyklos pasirinkimo priežastys. Mokiniai ir jų tėvai mokymąsi dabartinėje mokykloje apibūdina, nurodydami priežastis: vaikai nurodo: <...>*klasėje yra tik 7 vaikai*<...>[I²]; <...>*tik klasėje yra 8 vaikai*<...>[I⁴]; <...>*turiu draugų, bet vieną tikrą draugą*<...>[I¹⁰]. Tėvų nuomone: <...>*džiaugiuosi, kad kiekvienais metais vaikas vis daugiau nori eiti į mokyklą*<...>[I¹²]; <...>*mes tai labai patenkinti mokykla, <...>patinka eiti iš kabineto į kabinetą*<...>[I¹⁴];<...>*sūnus atsigavęs, <...>dabar drąsiai kalba*<...>[I¹⁷].

Mokyklos pakeitimo priežastys. Mokiniai ankstesnę mokyklą pakeitė dėl įvairių priežasčių: *Anksčiau mokiausi didelėj mokykloje, buvo labai daug mokinių, visi vaikai labai tyčiojosi, ypač 3 seserys, jos gnaibėsi, mušėsi ir kalbino mane*<...>[I⁷]; <...>*abu vaikai mokėsi didelėje miesto mokykloje, ten labai blogai sekėsi, labai klasėje iš mergaitės tyčiojosi, mokytoja nekreipė dėmesio, nes daug vaikų*<...>[I¹⁶]; <...>*anksčiau mokėmės specialiojoje mokykloje*

Klaipėdoje, dabar apsigyvenome soduose ir prie pat yra mokykla, į kurią dukrą ir priėmė<...>[I¹⁹].

Apibendrinant galima teigti, kad mokiniams, turintiems intelekto sutrikimą, labiau patinka mokytis mokykloje, kurioje yra mažesnis mokinių skaičius, vaikai jaučiasi esantys klasės dalimi, o tėvams patinka, kad jų vaikų mokykla yra arti namų, kad klasėse yra mažai vaikų.

2.2.2. Santykių kūrimas tarp mokinių, tėvų ir mokytojų

Analizuojant tyrimo duomenis, labai svarbu buvo sužinoti tėvų požiūrį į vaiko negalią, jų gebėjimą atskleisti vaiko stipriąsias puses, neakcentuojant silpnųjų pusių. Paprašius tėvų papasakoti apie savo vaiką, išryškėja ne tik požiūris į negalią, bet ir tėvų ir vaikų santykiai. Iš pasakojimo apie savo vaiką „Tėvų nuostatos vaiko atžvilgiu“, galima išskirti vieną kategoriją: „Tėvų požiūris į savo vaiką“ ir 3 subkategorijas: „Teigiamų savybių akcentavimas“, „Rūpinimasis savo vaiko gerove“, „Vaiko silpnųjų savybių akcentavimas“ (žr. 3 lentelę). Šias subkategorijas patvirtina teiginiai (leksiniai semantiniai vienetai).

3 lentelė. Tėvų nuostatos vaiko atžvilgiu

Kategorija	Subkategorija	Teiginių pavyzdžiai (leksiniai semantiniai vienetai)
Tėvų požiūris į savo vaiką	Teigiamų savybių akcentavimas	<i>Labai geras vaikas, padeda tečiui dirbuotis statybose<...>[I¹⁴]; <...> dabar drąsiai kalba <...>, džiaugiuosi pagerėjusiais socialiniais bendravimo įgūdžiais<...>[I¹⁷]; <...> sūnus yra labai paslaugus, norintis bendrauti<...>[I¹²]; Mergaitė labai draugiška, mėgsta švelnumą, glaudžiasi prie visų, labai nori artumo<...>[I¹⁹].</i>
	Rūpinimasis savo vaiko gerove	<i><...>man pats svarbiausias dalykas yra vaiko sveikata (turi genetinę ligą)<...>,labai rūpinamės vaiko savijauta, poilsiu, norim, kad ne tik mokytųs, bet ir patirtų daug emocijų, gerų išgyvenimų<...>[I¹²]; <...>nori mokytis mediciną, būti medicinos sesute<...>[I¹⁵]; <...>žadam ir toliau mokytis profesinėje mokykloje<...>[I¹⁷]; <...>į klasę atvežiau minkštą kampą, kad dukra (o ir kiti vaikai) galėtų nusiraminti, knygutę paskaityti, pailsėti<...>[I¹²].</i>
	Vaiko silpnųjų savybių akcentavimas	<i>Ir berniukui, ir mergaitei mokytis sekasi sunkiai. Mergaitei tai reikia psichologo, nes yra labai pikta, nenori eiti į namus<...>[I¹¹]; Labai nenori bendrauti su nepažįstamais<...>[I¹³]; <...> daug kas nesiseka<...>[I¹⁵];</i>

		<p><...>nedrąsi, nesakydavo nei eilėraščių, nedainuodavo dainelių, bijodavo prieš klasę kalbėti<...>[I¹⁶];</p> <p><...>tikra paauglystė, vieni nesusikalbėjimai<...>[I¹⁸].</p>
--	--	--

Išanalizavus informantų atsakymus, galima teigti, kad tėvai džiaugiasi savo vaikų stipriosiomis savybėmis, įvardina tokias vertybes kaip: drąsa, paslaugumas, gerumas, draugiškumas, švelnumas ir kt. Tik keletas tėvų įvardija silpnąsias savo vaiko savybes: nedrąsą, baimę, pyktį, nesusikalbėjimą. Kiekvienas tėvas rūpinasi savo vaiko gerove: gražina mokyklos aplinką, rūpinasi, kad vaikui būtų patogiu; rūpinasi savo vaiko sveikata, emocine savijauta, tolimesne ateitimi (žr. 3 lentelę). Ir Šiaulių universiteto mokslininkų atlikto tyrimo rezultatai rodo, kad tėvų konstruojamas vaiko vaizdinys turi nemažai pozityvių komponentų: teigiamos asmenybės savybės, mokomosios veiklos kryptingumas, pomėgiai, vaiko iniciatyva (Ališauskas ir kt., 2011).

Bendraujant tėvais išryškėja kai kurių šeimų sunki socialinė padėtis: <...> Turiu 5 sūnus ir 4 dukras<...>, <...>žmona yra su negalia, sunku man. Turim 2 kambariukus, visi sutelpam<...> [I¹¹]; <...>Mums davė savivaldybė būstą klebonijoje, dabar ten gyvenam<...>[I¹³]; <...> dabar apsigyvenom soduose<...>[I¹⁹].

Nepriklausant nuo tėvų socialinės padėties, labai svarbu visus tėvus įtraukti į pagalbos vaikui sistemos kūrimą, nes tėvai yra vieninteliai žmonės, kurie įsitraukia į savo vaikų ugdymą visus metus ir jų interesai laikui bėgant nesumažėja (Mitchlall, 2014).

Pusiau struktūruoto interviu klausimu vaikams: „Kaip tu jautiesi savo klasėje?“ ir klausimu tėvams: „Kaip jūsų vaikas jaučiasi klasėje?“ siekta išsiaiškinti apie mokinio, turinčio intelekto sutrikimą, savijautą klasės bendruomenėje, kokie jo santykiai su bendraamžiais, su mokytojais. Pagrindinė tema „**Vaiko savijauta klasėje**“. Išskirtos 3 kategorijos: „**Savijauta**“, „**Santykiai su kitais mokiniais**“, „**Santykiai su mokytojais**“ (žr. 4 lentelę). Atlikta išsami interviu turinio analizė (žr. 4 priedą).

Taip pat siekta išsiaiškinti tėvų nuomonę apie jų vaiko savijautą klasėje, išskiriant tas pačias kategorijas ir subkategorijas (žr. 5 lentelę).

4 lentelė. **Vaiko savijauta klasėje**

Kategorija	Subkategorija	Teiginių pavyzdžiai (leksiniai semantiniai vienetai)
Savijauta	Teigiamos emocijos	<...>jaučiuosi gerai<...>[I ¹],[I ³],[I ⁵],[I ⁷],[I ⁸],[I ⁹],[I ¹⁰]. <...>viskas džiugina: geografija, matematika, lietuvių kalba, gamta ir žmogus, technologijos<...> [I ⁵].
	Neigiamos emocijos	<...>savo klasėje jaučiuosi blogai<...>[I ²], [I ⁴],[I ⁶].
	Mokymosi	<...>blogai mokausi, nieko nemoku, sunku

	sunkumai	<i>viskas<...>[I²].</i>
	Atskirtis ir vienatvė	<i><...>vienintelis draugas yra kompiuteris<...> [I⁴]; <...>dažniausiai sėdžiu viena <...>[I⁶].</i>
	Patyčios	<i><...>blogai būna, kai draugai tyčiojasi, būna ir smurto<...>[I⁶]; <...>buvo dešimtokai, jie tyčiojosi, vadino keturake, labai nepatiko<...>[I⁸].</i>
Santykiai su kitais mokiniais	Priėmimas ir geri santykiai su kitais mokiniais	<i><...> draugai patinka, patinka su jais draugauti, žaisti gaudynių, daryti traukinuką<...>[I³]; <...>su viena drauge sėdžiu lietuvių kalbos pamokoje, su kita sėdžiu anglų kalbos pamokoje<...>[I⁷].</i>
	Prasti santykiai su kitais mokiniais	<i><...> tik su vienu klasioku pykstuosi, jis man nepatinka [I⁸]; <...>kartais draugės sako „ko žiūri?“ , man tai nepatinka. Bet tik kartais<...>[I⁷].</i>
Santykiai su mokytojais	Pozityvus mokytojų vertinimas	<i>Mokytoja tai man patinka, nes yra gera, faina, džiugi<...> [I³]; <...> mokytojai tai man patinka, daug mokytojų <...>[I⁷]; <...>labai patinka auklėtojas ir aš patinku, per pertraukas bėgu pas jį pasikalbėti<...>[I⁸].</i>
	Jaučiasi mokytojų mėgstami	<i><...>kai kuriems mokytojams tai patinku<...>[I⁶]; Aš patinku mokytojams, esu linksma<...>[I⁷]; <...>aš irgi patinku mokytojais. Juk aš gera<...>[I⁹].</i>
	Jaučiasi mokytojų nemėgstami	<i><...>mokytojams tai nepatinku, nedarau namų darbų, tai ir nepatinku<...>[I²]; Nepatinku mokytojams, nes vaipausi<...>[I⁴].</i>

5 lentelė. Tėvų nuomonė apie vaiko savijautą klasėje

Kategorija	Subkategorija	Teiginių pavyzdžiai (leksiniai semantiniai vienetai)
Savijauta	Teigiamos emocijos	<i><...>savijautą įvertinčiau 8 iš 10 balų<...>[I¹¹], [I¹²], [I¹⁶], [I¹⁷], [I¹⁸].</i>
	Neigiamos emocijos	<i><...> vaiko savijautą įvertinčiau 2 iš 10 balų<...>[I¹³].</i>
	Mokymosi sunkumai	<i><...> mokykloje nepatinka labai žemi vertinimai-pažymiai<...>[I¹⁸].</i>
	Atskirtis ir vienatvė	<i><...> reikia psichologo, nes yra labai pikta, nenori eiti į namus<...>[I¹¹].</i>
	Patyčios	<i><...>jaučia pažeminimą iš klasiokų<...>, <...> kaimynų mergaitė tyčiojasi<...>[I¹³].</i>
Santykiai su kitais mokiniais	Priėmimas ir geri santykiai su kitais mokiniais	<i><...> turi draugę, su kuria ir sėdi viename suole<...>[I¹⁶]; <...> per vieną pamoką sėdi su berniuku, per kitą pamoką sėdi su mergyte<...>[I¹²].</i>
	Prasti santykiai su kitais mokiniais	<i><...>sako, kad draugų neturi<...>[I¹¹]; <...>skundžiasi dėl draugų<...> Ieško visokių išeičių, kad pritrauktų draugus<...> [I¹²].</i>
Santykiai su mokytojais	Pozityvus mokytojų vertinimas	<i><...>labai draugauja su savo mokytoja<...>[I¹²]; <...>labai patinka mokytojai<...>[I¹⁴],[I¹⁵],[I¹⁶]; [I¹⁸];[I¹⁹].</i>
	Jaučiasi mokytojų	<i><...>jis taip pat patinka mokytojams, nes yra labai</i>

	mėgstami	<i>geras, šypsosi <...>[I⁴].</i>
	Jaučiasi mokytojų nemėgstami	<i>Patinka tik kai kuriems mokytojams<...>[I⁶].</i>

Savijauta. Atlikus tyrimą apie vaikų savijautą klasėje, išryškėjo penkios subkategorijos: „Teigiamos emocijos“, „Neigiamos emocijos“, „Mokymosi sunkumai“, „Atskirtis ir vienatvė“, „Patyčios“. Net septyni mokiniai iš dešimties jaučiasi gerai klasės bendruomenėje: <...>jaučiuosi gerai<...>[I¹],[I³],[I⁵],[I⁷],[I⁸],[I⁹][I¹⁰], nurodo kad <...> viskas džiugina: *geografija, matematika, lietuvių kalba, gamta ir žmogus, technologijos<...>[I⁵].* Labai svarbu buvo sužinoti ir tėvų nuomonę apie jų vaikų savijautą klasėje. Šeši tėvai teigia, kad jų vaikai jaučiasi klasėje gerai, nes <...>Vaikas nėra „nurašomas“, jam skiriamas atskiras dėmesys<...>[I²]. Vaikai, įvardindami prastos savijautos priežastis, įvardija mokymosi sunkumus: <...> Blogai mokausi, nieko nemoku, sunku viskas<...>[I²]; tėvai įvardija žemus vaiko įvertinimus: <...> mokykloje nepatinka labai žemi vertinimai-pažymiai<...>[I⁸]. Dar vieną iš prastos savijautos priežasčių vaikai įvardija atskirtį ir vienatvę: <...>vienintelis draugas yra kompiuteris<...>[I⁴]; patyčias: <...>Blogai būna, kai draugai tyčiojasi, būna ir smurto<...>[I⁶]. Tėvai, įvardindami prastos savijautos priežastis, nurodo: <...> reikia psichologo, nes yra labai pikta, nenori eiti į namus<...>[I¹];<...>jaučia pažeminimą iš klasiokų<...>; patyčias: <...>kaimynų mergaitė tyčiojasi<...>[I³]. Ne vieno tyrimo autoriai aprašo dažną mokyklose patyčių problemą. Tėvai teigia, kad jų vaikas patiria kitų vaikų patyčias, kitų vaikų ir mokytojų atstūmimą (Ališauskas ir kt., 2011).

Inkliuzinėje mokykloje labai svarbūs pagarbūs santykiai. Mokytojo pozityvumo svarbą pabrėžia ir Meijer (2005), teigdama, kad svarbios tiek pozityvios mokytojo nuostatos, tiek supratimas, kaip kurti ir skatinti pozityvius mokinių santykius. Tyrimu išsiaiškinus mokinių savijautą klasėje, labai svarbu sužinoti ir jų santykius su kitais mokiniais ir mokytoja.

Santykiai su kitais mokiniais. Išryškėjo dvi subkategorijos: „Priėmimas ir geri santykiai su kitais mokiniais“ bei „Prasti santykiai su kitais mokiniais“. Daugelis mokinių teigia, kad klasėje turi draugų: <...> draugai patinka, patinka su jais draugauti, žaisti gaudynių, daryti traukinuką<...>[I³]; <...>turiu draugų, patinka berniukai-draugai<...>[I⁹];<...>su viena drauge sėdžiu lietuvių kalbos pamokoje, su kita sėdžiu anglų kalbos pamokoje<...>[I⁷]. To paties paklausus tėvų, daugelis jų taip pat atsako, kad vaikai turi draugų. Tai rodo šiltus santykius tarp vaikų ir tėvų, kurie kalbasi apie mokyklą, žino vaiko savijautą, kokie jo draugai, santykiai ne tik su draugais, bet ir su mokytojais. Tėvai džiaugiasi, kad vaikai turi draugų: <...> turi draugę, su kuria ir sėdi viename suole<...>[I⁶]; <...>dabar sėdi su vienu klasioku, sutaria, nes yra iš to paties kaimo<...>[I⁷]; Visai neblogai sutaria su klasiokais<...>[I⁸]; <...> ypač draugauja su berniukais, patinka, kad ją gaudo<...>[I⁹];<...> per vieną pamoką sėdi su

berniuku, per kitą pamoką sėdi su mergyte<...>[I²]. Bet yra ir vaikų, ir tėvų, kurie įvardija prastus santykius su kitais mokiniais: *Sako, kad draugų neturi*<...>[I¹]; <...>*skundžiasi dėl draugų*<...> *Ieško visokių išeičių, kad pritrauktų draugus*<...> [I²]; <...>*nelabai turi*<...>[I⁵]. Kai kurie vaikai teigia, kad: <...>*dažniausiai sėdžiu viena* <...>[I⁶]; <...> *tik su vienu klasioku pykstuosi, jis man nepatinka* [I⁸].

Daugelyje tyrimų buvo analizuotos vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių bendravimo su bendraamžiais ir mokytojais problemos. Šiaulių universiteto mokslininkų teigimu, (Ališauskas ir kt., 2011) tyrimų autoriai taip pat darė nevienareikšmiškas išvadas: vieni teigia, kad vaikai, turintys specialiųjų ugdymosi poreikių, patiria bendravimo problemų, kiti teigia, kad didelių bendravimo problemų dėl savo mokymosi ar turimos negalės mokiniai nepatiria arba patiria nedaugelis. Mokiniai turi išmokti prisitaikyti prie nuolat kintančių situacijų ir gebėti bendrauti, bendradarbiauti, kritiškai mąstyti ir spręsti problemas (Žibėnienė, Indrašienė, 2017). Mokiniais svarbi bendraamžių grupės kultūra, leidžianti tiek džiaugtis mokyklos gyvenimu, tiek prie jo prisitaikyti (Mažylienė ir kt., 2011).

Santykiai su mokytojais. Tyrimu buvo siekiama atskleisti vaikų požiūrį į mokytoją ir vaikų nuomonę apie mokytojų požiūrį į juos. Išryškėjo trys subkategorijos: „**Pozityvus mokytojų vertinimas**“, „**Jaučiasi mokytojų mėgstami**“, „**Jaučiasi mokytojų nemėgstami**“. To paties klausta ir tėvų. Daugeliui vaikų patinka jų mokytojai: *Mokytoja tai man patinka, nes yra gera, faina, džiugi*<...>[I³]; *Mokytojai tai man patinka, daug mokytojų* <...>[I⁷]; <...>*labai patinka auklėtojas ir aš patinku, per pertraukas bėgu pas jį pasikalbėti*<...>[I⁸]; <...>*mokytoja irgi patinka, vardo tai nežinau*<...>[I⁹]; <...>*man tai irgi mokytojai patinka, mama patenkinta*<...>[I¹⁰]. Mokiniais, turintiems intelekto sutrikimą, mokytojo autoritetas yra labai svarbus. Tik maža dalis vaikų įvardija priežastį, dėl kurios ne visi mokytojai jiems patinka:<...>*man irgi patinka ne visi mokytojai, nes jie nervuojasi, kai padarau klaidų*<...>[I⁶]. Daugelis tėvų taip pat mano, kad jų vaikams mokytojai patinka: <...>*labai draugauja su savo mokytoja*<...>[I²]; *Šokių mokytoja patinka, taip pat labai labai gera auklėtoja*<...>[I³]; <...> *jai patinka daugelis mokytojų, bet labiausiai prisimena pradinių klasių mokytoją*<...>[I⁸]; <...> *labai patinka mokytojai*<...>[I⁴],[I⁵],[I⁶]; [I⁸];[I⁹]. Mokytojų požiūris yra vienas iš svarbiausių veiksnių įgyvendinant inkliuzinį ugdymą. Darbas su specialiųjų ugdymosi poreikių turinčiais mokiniais reikalauja pasiaukojimo, jautrumo, kantrybės, atsižvelgimo į mokinių individualius poreikius (Mažylienė ir kt., 2011).

Išsiskyrė mokinių, turinčių intelekto sutrikimą, nuomonės apie mokytojų požiūrį į juos. Vieni galvoja, kad yra mokytojų mėgstami: *Gal ir patinku mokytojams*<...>[I⁵]; <...>*kai kuriems mokytojams tai patinku*<...>[I⁶]; *Aš patinku mokytojams, esu linksma*<...>[I⁷]; *Aš tai patinku mokytojams*<...>[I⁸]; <...>*aš irgi patinku mokytojais. Juk aš gera*<...>[I⁹]; *Mokytojams*

maždaug patinku<...>[I¹⁰]. Dalis mokinių jaučiasi mokytojų nemėgstami, įvardija ir priežastis: <...>mokytojams tai nepatinku, nedarau namų darbų, tai ir nepatinku<...>[I²]; Nepatinku mokytojams, nes vaipausi<...>[I⁴]. Daugelis tėvų mano, kad jų vaikai patinka mokytojams, nurodo ir priežastis: <...>jis taip pat patinka mokytojams, nes yra labai geras, šypsosi <...>[I¹⁴]. Dalis tėvų nežino, ar jų vaikas patinka mokytojams, nes vaikas apie tai nepasakoja: <...>o ji tai nežinau, ar patinka<...> labai nenoriai bendrauja su manim [I¹⁵]; tėvai įvardija: Patinka tik kai kuriems mokytojams<...>[I¹⁶].

Mokslininkų atlikti tyrimai rodo, kad tėvai norėtų, kad jų vaikai turėtų galimybę tenkinti socialinių gebėjimų ugdymo(si) poreikius, mokytusi bendrauti su bendraamžiais; kita vertus, tėvai norėtų, kad ir su jų vaiku empatiškiau bendrautų kiti mokiniai ir mokytojai (Ališauskas ir kt., 2011).

Apibendrinant gautus tyrimo rezultatus, galima teigti, kad santykių tarp mokinių, tėvų ir mokytojų kūrimas grindžiamas lygiavertiškumo, abipusės pagarbos ir supratimo principais. Privalumu galima laikyti, kad ir mokiniai, ir tėvai, kalbėdami apie santykių kūrimą, pirmiausia įvardija mokytojo pozityvų santykį su vaiku, jo gebėjimą priimti kiekvieną vaiką, atkreipiant didžiausią dėmesį į pagarbą mokinių įvairovei, skirtynes laikant galimybėmis ir ištekliais. Kalbant apie vaiko savijautą klasėje, trūkumu laikomas vaikų atstūmimas, bendraamžių patyčių problema. Tyrimo rezultatų analizė atskleidė ir tėvų požiūrį ne tik į mokytoją, kaip ugdytoją, bet ir jų pačių požiūrį į savo vaiko galias, neakcentuojant silpnųjų savybių.

2.2.3. Pagalbos ypatumai klasės lygmeniu

2.2.3.1. Mokinių nuomonė apie pagalbos ypatumus klasės lygmeniu

Analizuojant tyrimo duomenis apie pagalbos ypatumus klasės lygmeniu, labai svarbu buvo sužinoti pačių mokinių nuomonę apie savo mokymąsi, kaip jis save suvokia, kaip mokinį: kas jam sekasi, kas nesiseka, ar pastebi individualią pažangą, geba reflektuoti. Vienas iš pagrindinių tyrimo tikslų buvo išsiaiškinti, kokia pagalba pamokų metu vaikams yra priimtinausia, efektyviausia, padedanti siekti ne tik geresnių mokymosi rezultatų, bet ir teigiamo savęs vertinimo, pastebint individualią pažangą. Išsiryntino dvi pagrindinės temos: **„Mokinių, turinčių intelekto sutrikimą, nuomonė apie jų mokymąsi“** ir **„Mokinių nuomonė apie pagalbos ypatumus klasėje“**.

Mokiniams uždavus klausimą: „*Kaip tu mokaisi?*“, išryškėjo pagrindinė tema (žr. 6 lentelę) **„Mokinių, turinčių intelekto sutrikimą, nuomonė apie jų mokymąsi“**, galima išskirti vieną kategoriją: **„Požiūris į mokymąsi“** ir dvi subkategorijas: **„Sėkmių akcentavimas ir pakankami pasiekimai“**, **„Nesėkmių akcentavimas ir žemi pasiekimai“**. Šias subkategorijas patvirtina teiginiai (leksiniai semantiniai vienetai).

6 lentelė. **Mokinių, turinčių intelekto sutrikimą, nuomonė apie jų mokymąsi**

Kategorija	Subkategorija	Teiginių pavyzdžiai (leksiniai semantiniai vienetai)
Požiūris į mokymąsi	Sėkmių akcentavimas ir pakankami pasiekimai	<i>Geriau negu kitoje mokykloje sekasi matematika, gavau net 10<...> [I⁷]; <...>ir man duoda sunkesnes užduotis, kaip visiems: leido su tokia liniuote (matlankiu) matuoti kampus<...> man patiko<...>[I⁷].</i>
	Nesėkmių akcentavimas ir žemi pasiekimai	<i><...>blogai mokausi<...>, labai nepatinka rusų kalba, yra labai sunku<...> [I⁴]; <...> nelabai kaip mokausi, vertinčiau save 4<...>[I⁶].</i>

Išanalizavus gautus tyrimo rezultatus „**Mokinių, turinčių intelekto sutrikimą, nuomonė apie jų mokymąsi**“ išaiškėjo vaiko *požiūris į mokymąsi*, įvardinant sėkmes bei pakankamus pasiekimus ir nesėkmes bei žemus pasiekimus.

Sėkmių akcentavimas ir pakankami pasiekimai. Akcentuodami savo mokymosi sėkmes ir pakankamus pasiekimus, vaikai dažniausiai savo atsakymuose įvardija kokius mokomieji dalykai jiems gerai sekasi: *<...>patinka informacinės technologijos<...>, dar kūno kultūra patinka, sportuot patinka<...>[I²]; <...>gerai<...> patinka pasaulio pažinimas, matematika, lietuvių kalba, dailė, labai patinka auklėjamoji pamoka<...>[I³]; <...>man patinka tik dailė <...>[I⁴]; Geriau negu kitoje mokykloje sekasi matematika, gavau net 10<...> [I⁷].* Kai kurie vaikai nurodo ir priežastis, kurios padeda geriau mokytis: *<...> patinka su telefonu žaisti ir dar mokytoja duoda su telefonu skaičiuoti, liečiamu, namuose tai vienas skaičiuoju, neturiu liečiamo telefono<...>[I¹]; <...>, dar kūno kultūra patinka, sportuot patinka<...>[I²];* nurodo jausmus, kuriuos išgyvena pamokose: *<...> į muzikos pamokas einu su džiaugsmu<...>[I¹⁰].* Daliai vaikų patinka, kad mokytojai pateikia tokias pat užduotis, kaip visiems mokiniams: *<...>ir man duoda sunkesnes užduotis, kaip visiems: leido su tokia liniuote (matlankiu) matuoti kampus<...> man patiko<...>[I⁷].* Mokiniai, mokydamiesi pagal individualizuotą programą, geba įvardinti jiems pateikiamas užduotis, atitinkančias ir jų gebėjimus: *<...>matematiką lengviau mokausi ir lietuvių kalbą taip pat pritaiko<...>[I¹⁰]; Geriau negu kitoje mokykloje sekasi matematika, gavau net 10<...> [I⁷].*

Nesėkmių akcentavimas ir žemi pasiekimai. Akcentuodami savo mokymosi nesėkmes, vaikai dažniausiai savo atsakymuose įvardija labiausiai nepatinkančius mokomuosius dalykus ir nurodo priežastis, sąlygojančias tai (sunku, nesuprantu, neįdomu): *<...> sunku tai testas – lietuvių kalbos<...>[I¹]; <...>matematikos, lietuvių kalbos nesuprantu<...>[I²]; <...>, labai nepatinka rusų kalba, yra labai sunku<...> [I⁴]; <...> anglų pamoka labai sunku<...>[I⁷]; <...> mokausi tai nelabai gerai, sunku<...>labai nepatinka rusų kalba, nieko nesuprantu [I⁸];*

<...>matematika sunku<...>[I⁹]. Galima teigti, kad kai kurių pamokų metu vaikai susiduria su sunkumais, kurių vieni, be papildomos pagalbos, negali išspręsti. Reikalinga papildoma, savalaikė pagalba. Kalbėdami apie savo pasiekimus, vaikai dažniausiai akcentuoja mokytojo vertinimą, sureikšmindami ne individualią pažangą, bet pažymio reikšmę: <...> blogai mokausi, gaunu 2 ir 1, ir kartais 6<...> [I²]; <...>iš muzikos turiu 4, 5<...>[I⁵]; <...>iš anglų kalbos turiu 4, iš rusų 5<...>, iš istorijos parašė 2, pykau<...>[I⁸]. Individualų savo žinių vertinimą vaikai taip pat suvokia, kaip pažymio parašymą: <...> nelabai kaip mokausi, vertinčiau save 4<...>[I⁶]; <...> blogai mokausi, gaunu 2 ir 1, ir kartais 6<...> [I²]. Net keli vaikai įvardina sunkumus, kylančius besimokant antrosios užsienio kalbos, kurios jie galėtų ir nesimokyti.

Vaikai, kalbėdami apie savo požiūrį į mokymąsi, dažnai akcentuoja vertinimo svarbą, kuri jiems yra labai aktuali. Teigiamas mokytojų įvertinimas skatina patį vaiką labiau stengtis, geriau vertinti save, moko įsivertinti ne tik savo žinias ir gebėjimus, bet pastebėti ir tai, kas sekasi, nesiseka, įvardijant ir savo pastangas.

Tyrimo metu svarbiausia buvo išsiaiškinti pagalbos ypatumus mokiniams, turintiems intelekto sutrikimą, klasės lygmeniu. Svarbu buvo sužinoti, ką vaikai patys galvoja apie pagalbą jiems ir kokia pagalba priimtinausia. Mokiniais uždavus klausimą „Ką tu darai, kai sunku?“ išryškėjo pagrindinė tema „**Mokinių nuomonė apie pagalbos ypatumus klasėje**“ (žr. 7 lentelę). Analizuojant šią temą išsigrūnino keturios pagrindinės kategorijos: „**Pagalbos sau būdai**“, „**Mokytojo pagalba**“, „**Bendraamžių pagalba**“, „**Labiausiai priimtina pagalba**“.

7 lentelė. Mokinių nuomonė apie pagalbos ypatumus klasėje

Kategorija	Subkategorija	Teiginių pavyzdžiai (leksiniai semantiniai vienetai)
Pagalbos sau būdai	Atsitraukimas ir bejėgiškumas	<...>Kai sunku būna, tada piešiu, nes patinka<...>[I ¹]; <...> kai nesuprantu-vaipausi <...>, draugai nepadedą, nes aš vaipausi, guliu ant suolo, sunku<...> [I ⁴].
	Kreipimasis dėl pagalbos	<...>Paprašau, kad padėtų, pakeliu ranką, mokytoja ateina ir pasako, ką daryti<...>[I ³]; <...> nueinu pas mokytoją<...>[I ⁹].
Mokytojo pagalba	Mokytojo nepasitenkinimas	<...>padeda mokytoja, nu mokytoja apšaukia, o po to paaiškina<...>[I ³].
	Mechaninio pobūdžio užduočių skyrimas	<...> mokytoja padeda, liepia rašyti pilną lapą raidžių<...>[I ¹];
	Veiksminga mokytojo pagalba	<...>mokytoja paaiškina, prieina, parodo ir pasako<...>[I ²]; <...>Mokytojai padeda, bet duoda kitas užduotis ir jas aš suprantu<...> Pats prieinu prie lietuvių kalbos mokytojos ir ji padeda<...>[I ¹⁰].
Bendraamžių	Bendraamžiai	<...> mano klasiokas Andrius padeda, už nugaros

pagalba	suteikia pagalbą	<i>sėdi ir viską pasako<...>[I¹].</i>
	Bendraamžiai nepadeda	<i><...>draugų neturiu, jie nepadeda<...>[I²];</i>
Labiausiai priimtina pagalba	Užduočių pritaikymas pagal mokinio galimybes	<i><...> bet duoda kitas užduotis ir jas aš suprantu<...>[I¹⁰].</i>
	Mokytojo pagalba	<i><...>paprašau, kad padėtų, pakeliu ranką, mokytoja ateina ir pasako, ką daryti[I³].</i>
	Bendraamžių pagalba	<i><...>man labiau patinka, kai Andrius padeda<...>[I¹].</i>

Išanalizavus kategoriją „**Pagalbos sau būdai**“, išryškėjo dvi subkategorijos: „**Atsitraukimas ir bejėgiškumas**“ bei „**Kreipimasis dėl pagalbos**“.

Atsitraukimas ir bejėgiškumas. Mokymosi problemos, sunkumai pamokų metu, su kuriais susiduria ne tik mokiniai, turintys intelekto sutrikimą, bet ir visi klasėje besimokantys mokiniai, sukelia vienokią ar kitokią vaiko elgesį, reakciją. Vaiko elgesys dažnai būna bejėgiškas ir patys vaikai tai įvardija: *<...>kai nesuprantu-vaipausi, kartais keliu ranką<...>,draugai nepadeda, nes aš vaipausi, guliu ant suolo, sunku<...> [I⁴];* kai nesupranta užduoties, vaikai užsiima pašaliniais dalykais, nesusijusiais su pamokos tema: *<...>Kai sunku būna, tada piešiu, nes patinka<...>[I¹].*

Kreipimasis pagalbos. Kai reikalinga pagalba, vaikai elgiasi pozityviai: *<...>aš pakeliu ranką, tada ateina prie manęs<...>[I⁵]; <...> Kai nesuprantu, pakviečiu mokytoją<...>[I⁸]; <...> nueinu pas mokytoją<...>[I⁹]; <...>jau nebijau paprašyti mokytojų, kad ateitų ir paaiškintų<...>[I¹⁰].*

Išanalizavus kategoriją „**Mokytojo pagalba**“, išryškėjo trys subkategorijos: „**Mokytojo nepasitenkinimas**“, „**Mechaninio pobūdžio užduočių skyrimas**“ ir „**Veiksminga mokytojo pagalba**“.

Organizuojant pagalbą klasėje stebimi pagrindiniai trūkumai: **mokytojo nepasitenkinimas**, kuris stebimas, demonstruojant negatyvų elgesį vaikų atžvilgiu: *<...>padeda mokytoja, nu mokytoja apšaukia, o po to paaiškina<...>[I³];* **mechaninio pobūdžio užduočių skyrimas:** *<...>mokytoja padeda, liepia rašyti pilną lapą raidžių<...>[I¹].* Bet dauguma vaikų įvardijo **veiksmingą mokytojo pagalbą:** mokytojas, suteikdamas individualią pagalbą pamokų metu, demonstruoja pagarbą kiekvienam vaikui, individualų kontaktą su kiekvienu vaiku: *<...>mokytoja paaiškina, prieina, parodo ir pasako<...>[I²]; <...> Mokytojai pasako, kaip reikia daryti<...>[I⁵]; <...> Kai sunku, pasikviečiu mokytoją, tai paaiškina papildomai kelis kartus<...>[I⁶];<...> pakviečiu mokytoją, ji paaiškina, ką daryti<...>[I⁷];<...> auklėtojas matematiką moko, visada paaiškina<...>[I⁸]; <...> Pats*

prieinu prie lietuvių kalbos mokytojos ir ji padeda<...>[I¹⁰]; individualizuoja užduotis: <...>Mokytojai padeda, bet duoda kitas užduotis ir jas aš suprantu<...>[I¹⁰].

Kategoriją „**Bendraamžių pagalba**“ atskleidžia dvi subkategorijos: „**Bendraamžiai suteikia pagalbą**“, „**Bendraamžiai nepadeda**“. Tyrime dalyvavę tik keli mokiniai, turintys intelekto sutrikimą, įvardija bendraamžių pagalbą pamokų metu: <...> *mano klasiokas Andrius padeda, už nugaros sėdi ir viską pasako*<...>[I¹]; <...> *dar ir draugai padeda*<...>[I⁹]; bendraamžiai dažniau padeda pradinėse klasėse nei vyresnėse: <...> *kai buvom maži dirbom po kelis vaikus (grupėse), dabar tai nebedirbam, tik po vieną*<...>[I⁸]; kai kurie mokiniai įvardija draugų neturėjimą: <...> *draugų neturiu, jie nepadeda*<...>[I²].

Išanalizavus kategoriją „**Labiausiai priimtina pagalba**“ išaiškėjo trys subkategorijos: „**Užduočių pritaikymas pagal vaiko galimybes**“, „**Mokytojo pagalba**“, „**Bendraamžių pagalba**“. Mokiniai, turintys intelekto sutrikimą, geba įvardinti mokytojo pagalbą, kaip labiausiai priimtina, diferencijuojant ir pritaikant užduotis pagal vaiko galimybes: <...> *Matematiką tik lengvina, nes nesuprasčiau, būtų dvejetai*<...>[I⁶]; <...> *bet duoda kitas užduotis ir jas aš suprantu*<...>[I¹⁰]; draugų pagalbą: <...> *man labiau patinka, kai Andrius padeda*<...>[I¹]; mokiniai pasigenda mokymosi bendradarbiaujant: <...> *Grupėmis tai mes nedirbam*<...>[I⁶].

Apibendrinant išanalizuotus interviu rezultatus galima teigti, kad mokiniai, turintys intelekto sutrikimą, akcentuodami savo mokymosi sėkmes, nurodo pakankamus pasiekimus, kurie susiję su pateikiamomis užduotimis, atitinkančiomis jų gebėjimus. Bet didžioji dalis mokinių, akcentuodami mokymosi nesėkmes, nurodo žemus mokymosi pasiekimus, kurie susiję su per sunkiomis, vaikų gebėjimų neatitinkančiomis, užduotimis. Labai svarbus teigiamas mokytojo įvertinimas, kuris pakelia mokinio savivertę, išmoko pamatyti individualią pažangą, susikoncentruoti ne tiek į nesėkmių akcentavimą (kas aiškiai buvo stebima tyrimo metu), kiek į sėkmių akcentavimą. Pagalba vaikui klasės lygmeniu labiausiai stebima: pritaikant užduotis pagal vaiko galimybes, stebint individualią mokytojo pagalbą mokiniui, individualizuojant ugdymo turinį. Nors dalis mokytojų vis dar demonstruoja nepasitenkinimą vaiko atžvilgiu, pateikdami mechaninio tipo užduotis, Didžiausi sunkumai pagalbos srityje klasės lygmeniu: mokytojai minimaliai (tik pradiniam ugdyme) arba visai netaiko heterogeninio grupavimo, bendraamžių pagalbą.

2.2.3.2. Tėvų nuomonė apie pagalbos ypatumus klasės lygmeniu

Analizuojant tyrimo duomenis svarbu buvo sužinoti ir tėvų nuomonę apie pagalbos ypatumus jų vaikams klasės lygmeniu. Uždavus tėvams klausimą „*Kaip jūsų vaikui sekasi pamokose?*“ išryškėjo pagrindinė tema (žr. 8 lentelę) „**Tėvų nuomonė apie jų vaikų mokymąsi**“, galima išskirti vieną kategoriją: „**Požiūris į vaikų mokymąsi**“ ir dvi subkategorijas:

„Sėkmių akcentavimas ir pakankami pasiekimai“, „Nesėkmių akcentavimas ir žemi pasiekimai“. Šias subkategorijas patvirtina teiginiai (leksiniai semantiniai vienetai).

8 lentelė. Tėvų nuomonė apie jų vaikų mokymąsi

Kategorija	Subkategorija	Teiginių pavyzdžiai (leksiniai semantiniai vienetai)
Tėvų požiūris į vaiko mokymąsi	Sėkmių akcentavimas ir pakankami pasiekimai	<...> <i>lietuvių kalba sekasi daug geriau, noriai skaito</i> <...> [I ¹²]; <...> <i>labai džiaugiuosi, kad dabar gauna gerus įvertinimus, iš lietuvių kalbos gavo net 8</i> <...> [I ¹⁶];
	Nesėkmių akcentavimas ir žemi pasiekimai	<...> <i>sūnus lietuvių tai dar neišmoko skaityt, neaiškiai kalba, nepatinka rašyt</i> <...> [I ¹¹]; <...> <i>dukra nesupranta daugelio užduočių, labai sunkios užduotys, <...> nuo pat mažens nėra loginio mąstymo, dėl to sunkiai sekasi matematika.</i> <...> [I ¹⁸];

Išanalizavus gautus tyrimo rezultatus „Tėvų nuomonė apie jų vaikų mokymąsi“ išaiškėjo *tėvų požiūris į vaiko mokymąsi*, jų asmeninė nuomonė apie vaiko sėkmes bei pakankamus pasiekimus ir nesėkmes bei žemus pasiekimus.

Sėkmių akcentavimas ir pakankami pasiekimai. Kalbėdami apie savo vaiko sėkmes, tėvai akcentuoja, kokie mokomieji dalykai vaikui geriausiai sekasi: <...> *lietuvių kalba sekasi daug geriau, noriai skaito*<...> [I¹²]; <...> *patinka tikybos pamokos, šokių pamokos*<...> [I¹³]; <...> *anglų kalba tai patinka*<...> [I¹⁵]; <...> *patinka sportuoti, šokti, piešti*<...> [I¹⁸]. Tėvai įvardija sėkmės priežastis: <...> *nežinau, berniukui sekasi geriau matematika, mokytoja leidžia su telefonu skaičiuot* <...> [I¹¹]; <...> *dar labai nori eiti į technologijų pamokas, patinka viską daryt iš medžio*<...> [I¹⁴]; <...> *patinka matematika, nes vyras mokytojas*<...>, *dar patinka klasės valandėlės, kalba apie profesijas, yra karjeros ugdymas, jie ten daro kažkokių testus, kokiam darbui tinka* [I¹⁷]; tėvai džiaugiasi, kad jų vaikas ugdomas pagal individualizuotą programą: <...> *sekasi gerai, aš džiaugiuosi ta lengva programa*<...> [I¹⁴]; <...> *labai džiaugiamės, kad yra individualizuota programa, mokytojai atsižvelgia, duoda paprastesnes užduotis, kurias pavyksta padaryti savarankiškai*<...> [I¹⁷]. Tėvai, kalbėdami apie vaiko požiūrį į mokymąsi, akcentuoja mokytojų vertinimą: <...> *labai džiaugiuosi, kad dabar gauna gerus įvertinimus, iš lietuvių kalbos gavo net 8*<...> [I¹⁶]; <...> *dabar patinka, kad auklėtojas moko matematiką*<...> [I¹⁸]; taip pat tėvai pastebi ir vaiko dedamas pastangas: <...> *išmokom eilėraščių, drąsiai deklamavo prieš klasę*<...> [I¹²]; <...> *turi kažkokias elektronines pratybas* <...> *taip tobulėja*<...> [I¹⁴].

Nesėkmių akcentavimas ir žemi pasiekimai. Akcentuodami savo vaiko nesėkmes, tėvai įvardija sunkiausiai jų vaikams įveikiamus mokomuosius dalykus: <...> *dukrai matematika tai*

sunku, aš irgi nesuprantu<...>[I¹]; <...>sekasi sunkiai, rusų kalbos tai išvis nesupranta<...>[I¹⁵]; <...>lietuvių sekasi sunkiau<...>[I¹⁷]; <...>labai sunkiai sekasi matematika<...>[I¹²]; taip pat įvardija priežastis, kas konkrečiai nesiseka: <...> sūnus lietuvių tai dar neišmoko skaityt, neaiškiai kalba, nepatinka rašyt<...>[I¹]; <...>niekaip neskaičiuoja mintinai, ypač, kai peržengiama dešimtis<...>[I¹²]; <...>matematikos tokie uždaviniai, kad aš net nesuprantu, lietuvių kalbos pamokoje rašo rašinius, tokius sudėtingus. Ekonomikos darbą aš padėjau parašyti<...>[I¹⁵]; <...> nuo pat mažens nėra loginio mąstymo, dėl to sunkiai sekasi matematika.<...>[I¹⁸]; <...>sunkiai sekasi, skaito tik skiemenimis, matematikos pamokoje skaičiuoja tik su skaičiuotuvu<...>[I¹⁹]. Išanalizavus tėvų atsakymus, galima pastebėti, kad daugelis užduočių vaikams yra per sunkios, reikalinga konkreti, papildoma pagalba.

Tėvai pastebi, kad jų vaikams pamokų metu sunkiai sekasi, dažnai patiria nesėkmę, užduotys yra per sunkios, reikalaujančios papildomos pagalbos. Vaiko mokymosi sėkmė dažnai priklauso nuo mokytojo nuostatų, pozityvaus požiūrio, individualaus priėmimo.

Kokybinio tyrimo metu labai svarbu buvo sužinoti tėvų nuomonę apie pagalbos ypatumus jų vaikams klasės lygmeniu. Svarbu buvo sužinoti tėvų nuomonę apie pagalbą jų vaikams ir kokia pagalba priimtinausia. Tėvų lūkesčius apie pagalbos prieinamumą jų vaikams analizavo ir mokslininkė L. Miltenienė (2005) savo daktaro disertacijoje „Bendradarbiavimo modelio konstravimas tenkinant specialiuosius ugdymosi poreikius“. Teigiama, kad kiekvienas tėvas norėtų, kad pedagogai pripažintų vaiko individualumą ir priimtų jį tokį, koks yra.

Tyrimo metu svarbu buvo sužinoti, ką tėvai galvoja apie pagalbą jų vaikams ir kokia pagalba priimtinausia. Tėvams uždavus klausimą „Ką jūsų vaikas daro, kai sunku?“ išryškėjo pagrindinė tema „Tėvų nuomonė apie pagalbos ypatumus klasėje“ (žr. 9 lentelę). Analizuojant šią temą išsigrynino keturios pagrindinės kategorijos: „Vaiko pagalbos sau būdai“, „Mokytojo pagalba“, „Bendraamžių pagalba“, „Labiausiai priimtina pagalba“.

9 lentelė. Tėvų nuomonė apie pagalbos ypatumus klasėje

Kategorija	Subkategorija	Teiginių pavyzdžiai (leksiniai semantiniai vienetai)
Vaiko pagalbos sau būdai	Atsitraukimas ir bejėgiškumas	<...>Jei ko nesupranta, nervuojasi, pyksta<...>[I ¹⁵].
	Kreipimasis dėl pagalbos	<...> man atrodo, kad nebijo mokytojų paklausti, pasiaiškinti<...>[I ¹⁹];<...> dukra drąsiai paprašo draugų pagalbos<...>[I ¹⁸].
Mokytojo pagalba	Mokytojo nepasitenkinimas	<...>gal mokytoja ir pyksta<...>[I ¹³].
	Mechaninio pobūdžio užduočių skyrimas	<...> būna, kad draugai parašo visus atsakymus, <...>[I ¹²]; <...>mokytojai vis tiek duoda tokias pat užduotis, <...>[I ¹⁵].

	Veiksminga mokytojo pagalba	<...> <i>Individuali pažanga didžiulė, nuo pradinių klasių buvom išmokę ją pasimatuoti. Nežymiai, bet vis judam pirmyn</i> <...>[I ¹⁸]; <...> <i>Na, matau, kad daugiau išmoksta</i> <...>[I ¹⁹].
Bendraamžių pagalba	Bendraamžiai suteikia pagalbą	<...> <i>Gal ir draugai padeda</i> <...>[I ¹⁴]; <...> <i>mokosi kartu su ketvirtokais, tai jie padeda</i> <...>[I ¹¹].
	Bendraamžiai nepadeda	<...> <i>draugų neturi, jie nepadeda</i> <...>[I ¹²].
Labiausiai priimtina pagalba	Užduočių pritaikymas pagal mokinio galimybes	<...> <i>duoda paprastesnes užduotis, kurias pavyksta padaryti savarankiškai</i> <...>[I ¹⁷];
	Mokytojo pagalba	<...> <i>supranta, kai paaiškina mokytoja</i> [I ¹⁴];
	Bendraamžių pagalba	<...> <i>Turbūt labiau patinka, kad paaiškina draugai, dukrai atrodo, kad ir aiškiau paaiškina</i> <...>[I ¹⁸];

Išanalizavus kategoriją „*Vaiko pagalbos sau būdai*“, išryškėjo dvi subkategorijos: „*Atsitraukimas ir bejėgiškumas*“ bei „*Kreipimasis dėl pagalbos*“.

Atsitraukimas ir bejėgiškumas. Tik keletas tėvų įvardijo vaikų bejėgiškumą, susidūrus su sunkumais. Bejėgiškumas pasireiškia pykčiu:<...> *Jei ko nesupranta, nervuojasi, pyksta*<...>[I¹⁵]. **Kreipimasis pagalbos.** Daugelis tėvų teigia, kad jų vaikai nebijo paprašyti pagalbos: mokytojo pagalbos vaikai prašo dažniau:<...> *man atrodo, kad nebijo mokytojų paklaust, pasiaiškint*<...>[I¹⁹]; <...> *prašo ir mokytojų, kad padėtų, paaiškintų*<...>[I¹⁸]; <...> *Jau nebijo ir prašo, kad mokytoja paaiškintų, man atrodo, kad drąsiai prašo pagalbos visų mokytojų*<...>[I¹⁶]; tėvai mano, kad jų vaikai paprašo ir draugų pagalbos:<...> *dukra drąsiai paprašo draugų pagalbos*<...>[I¹⁸].

Mokytojo pagalba. Tik keletas tėvų įvardijo **mokytojo nepasitenkinimą**, kuris stebimas, demonstruojant negatyvų elgesį vaikų atžvilgiu: <...> *gal mokytoja ir pyksta*<...>[I¹³]. Bet dauguma tėvų, taip pat, kaip ir vaikai, įvardijo **veiksmingą mokytojo pagalbą**. Tėvai džiaugiasi, kad mokytojai jų vaikams suteikia reikalingą pagalbą pamokų metu: padeda, paaiškina, paklausia, prieina prie vaikų; skatina vaiko pasitikėjimą savimi, baimės nugalėjimą: patys prašo pagalbos, nebijo prieiti prie mokytojo. Išanalizavus tyrimo rezultatus, galima pastebėti, kad tėvai geba pastebėti vaiko daromą pažangą: <...> *matau didžiulę pažangą: lietuvių kalbos pamokose noriai skaito garsiai, nesigėdija, kad ne taip perskaito*<...> *Didžiulė pažanga socialinėje srityje: vaikas viską pasakoja, tapo drąsus, dalijasi išpūdžiais, pasakoja apie savo mokyklos gyvenimą* <...> *svarbiausia, kad jau pats pareina iš mokyklos*<...>[I¹²]; <...> *Na, matau, kad daugiau išmoksta, dabar tie mokslai sunkūs, pažymiai visokie: ir geresni, ir blogesni*<...>[I¹⁵]; <...> *Pati didžiausia pažanga, tai išdrąsėjimas, akių pakėlimas į žmones, taip pat bendravimas su kitais, nes anksčiau tik stovėdavo kamputyje ir nei su kuo nebendraudavo*<...>[I¹⁷]; <...>

Individuali pažanga didžiulė, nuo pradinių klasių buvom išmokę ją pasimatuoti. Nežymiai, bet vis judam pirmyn<...>[I⁸]. Tėvai labiausiai džiaugiasi savo vaikų socialine emocine savijauta, socialinių įgūdžių tobulėjimu.

Bendraamžių pagalba. Tik keletas tėvų įvardino, kad **bendraamžiai suteikia pagalbą** jų vaikams:<...>*Nors draugas, su kuriuo sėdi, padeda. Taip pasakoja sūnus<...>[I¹⁷];* kiti tėvai galvoja, kad **bendraamžiai nepadeda**, tuo abejoja:<...>*Gal ir draugai padeda<...>[I¹⁴];* kai kurie tėvai teigia, kad draugų pagalba buvo intensyvesnė pradiniam ugdyme: <...>*Nuo pradinių klasių vaikai buvo išmokę bendradarbiauti, dirbti grupėse, aš pati esu vedus ne vieną pamoką<...>, dėl to dukra drąsiai paprašo draugų pagalbos<...>[I¹⁸].*

Labiausiai priimtina pagalba. Tėvai nelinkę įvardinti, kokia pagalba yra efektyviausia jų vaikams, jiems labiau rūpi jų vaikų savijauta: <...>*Man, kaip mamai, labai svarbu dukros savijauta, kai dukrai gerai, tai ir mums, tėvams, gerai<...>[I⁸];* <...>*Na, matau, kad daugiau išmoksta, dabar tie mokslai sunkūs, bet jai patinka eiti į mokyklą<...>[I⁹].* Dauguma tėvų patenkinti **mokytojų pagalba**: <...>*supranta, kai paaiškina mokytoja[I¹⁴];* kad mokytojais **užduotis pritaiko pagal vaiko galimybes**:<...>*duoda paprastesnes užduotis, kurias pavyksta padaryti savarankiškai<...>[I¹⁷];* vieni tėvai džiaugiasi **bendraamžių pagalba**: <...>*Turbūt labiau patinka, kad paaiškina draugai, dukrai atrodo, kad ir aiškiau paaiškina<...>[I⁸];* kiti vaikų bendraamžių pagalbą priima kaip žaidimą: <...>*būna, kad draugai parašo visus atsakymus, nors mokytoja ir supranta, bet vis tiek pagiria <...>[I²].*

Apibendrinant gautus tyrimo duomenis, galima teigti, kad tėvai, galvodami apie pagalbos ypatumus jų vaikams klasės lygmeniu, pirmumą skiria vaiko socialinei emocinei savijautai, džiaugiasi, kad jų vaikams individualią pagalbą suteikia mokytojai, individualizuodami ugdymo turinį, diferencijuodami užduotis, nors užduotis įvardina kaip sunkias, kurių vaikai savarankiškai neatlieka. Didžiausia problema pagalbos: tėvai neįvardina vaikų bendraamžių pagalbos pamokų metu, nežino, ar vaikai dirba bendradarbiaudami. Individualią vaiko pažangą pastebi per vaiko gerą savijautą, norą eiti į mokyklą.

2.2.4. Pagalbos ypatumai mokyklos lygmeniu

2.2.4.1. Mokinių nuomonė apie pagalbos ypatumus mokyklos lygmeniu

Analizuojant tyrimo duomenis apie pagalbos ypatumus mokyklos lygmeniu, labai svarbu buvo sužinoti pačių mokinių nuomonę apie jiems suteikiamą papildomą pagalbą. Vienas iš pagrindinių tyrimo tikslų buvo išsiaiškinti, kokia švietimo ar kita pagalba teikiama vaikams, turintiems intelekto sutrikimą, kokia pagalba jiems reikalinga, kokią pagalbą jie gauna po pamokų. Mažylienės, Gutauskienės ir kt. (2011) nuomone, dabartinė mokykla, kuri siekia tapti mokykla visiems, iškelia tam tikras sąlygas, kurių įgyvendinimas garantuotų sėkmingą inkliuzinį ugdymą: komandinį mokytojų, specialistų ir tėvų darbą.

Mokiniam pateikus klausimą: „*Kas tau labiausiai padeda pamokų metu?*“, išryškėjo pagrindinė tema „*Švietimo pagalba*“ (žr. 10 lentelę). Buvo išskirtos keturios kategorijos: „*Mokytojo padėjėjo pagalba*“, „*Logopedinė pagalba*“, „*Specialioji pedagoginė pagalba*“ ir „*Socialinė pedagoginė pagalba*“. Šiose kategorijose identifiikuotos 8 subkategorijos.

10 lentelė. „*Švietimo pagalba*“

Kategorija	Subkategorija	Teiginių pavyzdžiai (leksiniai semantiniai vienetai)
Mokytojo padėjėjo pagalba	Veiksminga mokytojo padėjėjo pagalba	<...> <i>Mokytoja Rūta padeda rašyti</i> <...>[I ¹]; <...> <i>Dar ateina mokytojo padėjėja, ji padeda anglų kalbos, lietuvių kalbos ir matematikos pamokose</i> <...> <i>Ir su mokytojo padėjėja patinka kalbėtis</i> <...>[I ¹⁰].
	Priešinimasis padėjėjo pagalbai	<...> <i>man padėjėjos nereikia, nenoriu</i> <...>[I ²]; <...> <i>Ateina ir padėjėja, bet man nepatinka</i> <...>[I ⁷].
Logopedinė pagalba	Veiksminga logopedinė pagalba	<...> <i>Logopedė išsiveda į savo kabinetą, duoda visokių žaidimų savo kompiuteryje, išsiveda ir per matematiką, ir per lietuvių kalbą</i> <...> <i>Du kartus per savaitę</i> <...>[I ³]; <...> <i>patinka eiti pas logopedę, kartu darom viską</i> <...>[I ⁹].
	Priešinimasis logopedo pagalbai	<...> <i>gerai kalbu, pas logopedą neinu ir nenoriu</i> <...>[I ²]; <...> <i>tik noriu eiti viena, o ne su klasioko</i> <...>[I ⁸].
Specialioji pedagoginė pagalba	Veiksminga specialioji pedagoginė pagalba	<...> <i>Pačiam labai patinka eiti pas spec. pedagogę, mes pasikalbam apie svajones, rašom visokius rašinius, labai ilgus, po to mokytoja pažiūri ir parašo gerą pažymį</i> <...>[I ¹⁰].
	Priešinimasis specialiojo pedagogo pagalbai	<...> <i>Kartais einu pas logopedę (spec. pedagogę), kai mokytoja pasako arba, kai logopedė pasikviečia, bet ji dirba su mažiukais, nepatinka</i> <...>[I ⁷].
Socialinė pedagoginė pagalba	Veiksminga socialinė pedagoginė pagalba	<...> <i>Žinau, kad apie viską galiu pasikalbėti su socialine pedagoge</i> <...>[I ⁶].

Mokytojo padėjėjo pagalba. Vieniems mokiniams mokytojo padėjėjo pagalba **veiksminga**: pasinaudoja noriai, džiaugiasi bendravimu: *viena tai labai patinka*<...>[I³]; *Ir su mokytojo padėjėja patinka kalbėtis*<...>[I¹⁰]; kiti mokiniai mokytojo padėjėjo paslaugas priima, kaip pagalbą mokantis kai kurių mokomųjų dalykų: <...> *mokytoja Rūta padeda rašyti*<...>[I¹]; <...> *Per rusų kalbą, anglų kalbą, geografiją ateina Eglė – mokytoja padėjėja, padeda man ir Monikai*<...>[I⁴]; <...> *paaiškina ta kita mokytoja (padėjėja)*<...>[I⁹]; iš kitų mokinių jaučiamas **priešinimasis mokytojo padėjėjo pagalbai** priima: mokytojo padėjėjo paslaugas

priima kaip atskirtį: <...> *man padėjėjos nereikia, nenoriu*<...>[I²]; <...> *Ateina ir padėjėja, bet man nepatinka*<...>[I⁷].

Logopedinė pagalba. Dauguma mokinių noriai eina pas logopedę, **logopedinė pagalba veiksminga.** Mokiniai geba įvardinti, kokie užsiėmimai vyksta, tik labiausiai norėtų, kad užsiėmimai vyktų ne pogrūpiais, o individualiai: <...> *Logopedė išsiveda į savo kabinetą, duoda visokių žaidimų savo kompiuteryje, išsiveda ir per matematiką, ir per lietuvių kalbą*<...> *Du kartus per savaitę*<...>[I³]; <...> *O per lietuvių kalbos pamoką išeinam pas logopedę, labai patinka pas ją, tik noriu eiti viena, o ne su klasioko*<...>[I⁸]; <...> *patinka eiti pas logopedę, kartu darom viską*<...>[I⁹]. Tik iš kelių mokinių jaučiamas **priešinimasis logopedo pagalbai:** <...> *gerai kalbu, pas logopedą neinu ir nenoriu*<...>[I²]; <...> *Per lietuvių kalbos pamoką einu pas logopedę, nepatinka, kad būnu kartu su Monika, noriu būti viena*<...>[I⁴]; <...> *tik noriu eiti viena, o ne su klasioko*<...>[I⁸].

Specialioji pedagoginė pagalba. Specialioji pedagoginė pagalba veiksminga: vaikams teikiama ne tik išsivedus vaiką į specialiojo pedagogo kabinetą: <...> *Pačiam labai patinka eiti pas spec. pedagogę, mes pasikalbam apie svajones, rašom visokius rašinius, labai ilgus, po to mokytoja pažiūri ir parašo gerą pažymį*<...>[I¹⁰], bet ir specialusis pedagogas ateina į klasę: <...> *spec. pedagogė ateina per matematiką, padeda man, kad suprasčiau užduotis, kur mokytojas aiškina*<...>[I⁴]; <...> *Į matematikos pamoką ateina logopedė (spec. pedagogė), mums abiems paaiškina ir dar mokytojas parodo, kaip spręsti*<...>[I⁸]. Tik vienas vaikas teigė, kad <...> *specialioji pedagogė dirba su mažiukais*<...>[I⁷]. Specialiąją pedagoginę pagalbą mokiniai priima ir supranta, kad tai yra pagalba jiems, siekiant geresnių rezultatų.

Socialinė pedagoginė pagalba. Socialinę pedagoginę pagalbą įvardino tik vienas mokinys: <...> *Žinau, kad apie viską galiu pasikalbėti su socialine pedagoge*<...>[I⁶]. Ne visose mokyklose dirba socialiniai pedagogai ir psichologai. Įsteigti pareigybę kaimo mokyklose, kuriose ugdomi tyrime dalyvavę mokiniai, yra per mažas mokinių skaičius: nuo 80 iki 140 mokinių.

Mokiniams uždavus klausimą: „Po pamokų pasilieki mokykloje?“ išryškėjo pagrindinė tema „**Kita gaunama pagalba**“ (žr. 11 lentelę). Buvo išskirta viena kategorija: „**Pagalba po pamokų**“. Šioje kategorijoje identifikuotos 6 subkategorijos.

11 lentelė. „**Kita gaunama pagalba**“

Kategorija	Subkategorija	Teiginių pavyzdžiai (leksiniai semantiniai vienetai)
Pagalba po pamokų	Bibliotekininko pagalba	<...> <i>Dar einu į biblioteką, kuri yra mokykloje, padeda pasirinkti knygutę</i> <...>[I ¹].
	Karjeros ugdymas	<...> <i>Dar yra karjeros ugdymas – tai tokia pamoka. Aš tai noriu dar mokyti, eisiu Kretingoje į profesinę mokyklą, gal į virėjus</i> <...>[I ¹⁰].

Užimtumas ne mokykloje	<...>Einu į dienos centrą, ten dirbu pamokas<...>[I ¹].
Dalyvavimas neformaliajame ugdyme	<...>Einu į dailės būrelį, dar pasirenku kartais ir technologijų būrelį<...>[I ⁵].
Nedalyvavimas neformaliajame ugdyme	<...>Į būrelius neinu, tik einu iš karto namo, jau pats pareinu<...>[I ³]; <...> Į būrelius tai neinu, nes nenoriu<...>[I ⁶].
Pagalba ruošiant pamokas	<...>Namų darbų nesuprantu, padeda visi: kai tėtis susinervuoja, padeda mama, o kartais ir sesė. Paaiškina, parodo, kaip daryti<...>[I ³]; <...>Namų darbų tai nesuprantu, padeda mama ir tėtis<...>[I ⁵].

Kai kurias pagalba vaikai patys priima ne kaip kažkieno pasiūlytą pagalbą, bet kaip labai reikalingą savalaikę pagalbą. Pvz.: vaikai noriai priima **bibliotekininko pagalbą**: <...>Einu į biblioteką, labai gera bibliotekininkė Inga, leidžia žiūrėti filmus ilgai, kviečia į visokias šventes, pavasarij labai daug švenčių<...>[I²]; vyresniųjų klasių mokiniams vyksta **karjeros ugdymas**: <...>Dar yra karjeros ugdymas – tai tokia pamoka. Aš tai noriu dar mokytis, eisiu Kretingoje į profesinę mokyklą, gal į virėjus<...>[I¹⁰]; <...> Būna karjeros ugdymas, ten daromas karjeros planas, kalbamės kuo būsime, kai baigsime mokyklą. Noriu nusiimti programą, kad galėčiau būti gydytoja<...>[I⁶]. Mokyklose-daugiafunkciuose centruose vyksta popamokinė veikla dienos centruose - **užimtumas ne mokykloje**: <...>Einu į dienos centrą, ten dirbu pamokas<...>[I¹]; <...>Einu į grupę, ten žaidžiam, laukiam autobuso, kartais ruošiam pamokas<...>[I⁹]; vaikai lanko įvairius užsiėmimus ne mokykloje: <...> einu į bažnyčią, į pamokėles, mama taip pat eina, vienuoliai moko maldų. Ten viską reikia padaryti<...>[I⁷]; <...> važiuoju į Gargždus šokti: 3 kartus per savaitę. Važiavau ir į Vilnių šokti, į konkursą<...>[I⁸]. Dalis vaikų, turinčių intelekto sutrikimą, renkasi **neformalųjį ugdymą**, kurio veiklos susiję su darbiniu, profesiniu ugdymu, parentos gyvenimiška patirtimi: <...>Einu į dailės būrelį, dar pasirenku kartais ir technologijų būrelį<...>[I⁵]; <...>Einu į technologijų būrelį pas mokytoją, ten patinka drožti iš medžio<...>[I⁶]; <...> Man patinka siuvinėti, eisiu greit į siuvinėjimo būrelį<...>[I⁷]. Didžioji dalis vaikų **nedalyvauja neformaliajame ugdyme**: <...>Į būrelius neinu, tik einu iš karto namo, jau pats pareinu<...>[I³]; <...> Į būrelius tai neinu, nes nenoriu<...>[I⁶]. Sunkiausia vaikams, turintiems intelekto sutrikimą, savarankiškai atlikti namų darbus. Tik keletas vaikų geba savarankiškai atlikti namų darbus: <...>Dabar jau mama nebepadeda padaryti namų darbus, nes aš viską suprantu, užduotys lengvesnės, man patinka suprasti<...>[I¹⁰]. Visiems vaikams reikalinga **pagalba ruošiant pamokas**: padeda brolis: <...>kartais namuose dirbu, padeda brolis Rimis, jis moka skaityti, aš tai ne <...>[I¹]; padeda mama: <...> Namų darbų tai nesuprantu, palaukiu mamos ir ji man padeda, o kai suprantu, tai padarau, mama pareina iš

darbo ir patikrina<...>[I⁷]; <...> Namų darbų tai nesuprantu, darau tik su mama: pusę namų darbų pasidarau prieš šokius, o pusę namų darbų pasidarau, kai grįžtu iš šokių<...>[I⁸]; padeda visi šeimos nariai: <...>Namų darbų nesuprantu, padeda abu tėvai, vyresnė sesė<...>[I⁹]; <...> Namų darbų nesuprantu, padeda visi: kai tėtis susinervuoja, padeda mama, o kartais ir sesė. Paaiškina, parodo, kaip daryti<...>[I³]. Dalis vaikų namie nesulaukia jokios pagalbos: <...> Namų darbų nedarau, nesuprantu. Visi namuose užsiėmę: tetis dirba, televizorių žiūri, mama mažius prižiūri, o paskui guli, miega, kartais mažiesiems padeda pasiruošti namų darbus, o man tai ne<...>[I²]; <...>Namų darbų nedarau, nes tingiu. Nenoriu, kad mama padėtų, ji nesupranta, šunis prižiūri. Dar pradėjo dirbti žuvų fabrike<...>[I⁴]. Galima daryti išvadą, kad užduotys, kurias mokytojai užduoda atlikti namuose, yra per sunkios, neatitinka vaiko realių žinių, gebėjimų ir įgūdžių.

Apibendrinant tyrimo rezultatus, galima teigti, kad pagalbos ypatumai mokyklos lygmeniu iš dalies atitinka mokinių poreikius. Pradinių klasių mokiniai noriai naudojami specialiąja pedagogine pagalba ir specialiosios pagalbos paslaugomis. Vyresniųjų klasių mokiniai jaučia atskirtį išeidami į specialiojo pedagogo kabinetą, blogai jaučiasi, kai prie jų būna mokytojo padėjėjas. Identifikuota situacija iš esmės sutampa su mokslininkų patvirtintomis išvadomis. Mokiniai, turintys intelekto sutrikimą, nenori būti atskirti; daugelis dalyvauja neformaliajame ugdyme, vyresniųjų klasių mokiniai dalyvauja karjeros ugdyme, kai kurie bendrauja su socialiniais pedagogais, nes kaimiškose mokyklose nėra teikiama savalaikė psichologo pagalba. Daugelis vaikų pasirenka žmones, su kuriais jie jaučiasi saugūs, galintys būti savimi, pvz.: bibliotekininką, kuris organizuoja įdomias veiklas. Didžiausia problema, kad mokytojai užduoda namų darbus, kurių vaikai savarankiškai negeba padaryti, reikalinga nuolatinė pagalba ir namuose.

2.2.4.2. Tėvų nuomonė apie pagalbos ypatumus mokyklos lygmeniu

Analizuojant tyrimo duomenis apie pagalbos ypatumus mokyklos lygmeniu, labai svarbu buvo sužinoti ne tik pačių mokinių, bet ir jų tėvų nuomonę apie vaikams suteikiamą papildomą pagalbą mokyklos lygmeniu. Šiaulių universiteto mokslininkų komanda: Ališauskas ir kt. (2011) analizavo specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimą, išskirdami ir tėvų nuomonę apie pagalbos prieinamumą specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams.

Tėvams pateikus klausimus: „Kas jūsų vaikui padeda pamokų metu?“, išryškėjo pagrindinė tema (žr. 12 lentelę) „Tėvų nuomonė apie švietimo pagalbą“. Buvo išskirtos keturios kategorijos: „Mokytojo padėjėjo pagalba“, „Logopedinė pagalba“, „Specialioji pedagoginė pagalba“ ir „Socialinė pedagoginė pagalba“. Šiose kategorijose identifikuotos 6 subkategorijos.

12 lentelė. „Tėvų nuomonė apie švietimo pagalbą“

Kategorija	Subkategorija	Teiginių pavyzdžiai (leksiniai semantiniai vienetai)
Mokytojo padėjėjo pagalba	Veiksminga mokytojo padėjėjo pagalba	<...>Labai džiaugiamės mokytojo padėjėja, ji sūnui kaip draugė, ir pasikalba, ir per pamokas padeda: būna anglų kalbos, istorijos, fizikos ir kitose pamokose<...>[I ¹⁷].
	Neveiksminga mokytojo padėjėjo pagalba	<...>Nepatinka, kad keičiasi mokytojo padėjėjai. Dabar sūnus turi 3 padėjėjus: skirtingose pamokose vis kitas mokytojo padėjėjas<...>[I ¹²].
Logopedinė pagalba	Veiksminga logopedinė pagalba	<...>Kaip sūnui patinka eiti pas specialiąją pedagogę, logopedę<...>Labai džiugu, kad specialistė susiderina bendrą tikslą su mokytoja ir to paties moko savo kabinete. Užduotis atlieka (kai kurias) kompiuterio pagalba<...>[I ¹²].
Specialioji pedagoginė pagalba	Veiksminga specialioji pedagoginė pagalba	<...>Labai patinka specialioji pedagogė, kuri ateina į matematikos pamokas, o iš lietuvių kalbos pamokos dukra su drauge eina pas specialiąją pedagogę<...>[I ¹⁷].
Socialinė pedagoginė pagalba	Veiksminga socialinė pedagoginė pagalba	<...>Socialinė pedagogė veda klasės valandėles apie patyčias<...>[I ¹²].
	Neveiksminga socialinio pedagogo pagalba	<...>Eina pas socialinę pedagogę, nepatinka, nes ten liepia taisyklių laikytis<...>Socialinė pedagogė labai kišasi į mūsų gyvenimą<...>[I ¹³].

Mokytojo padėjėjo pagalba. Didžioji dalis tėvų, skirtingai nei jų vaikai, labai vertina mokytojo padėjėjo paslaugas jų vaikams, džiaugiasi **veiksminga mokytojo padėjėjo pagalba**: <...>Labai džiaugiamės mokytojo padėjėja, ji sūnui kaip draugė, ir pasikalba, ir per pamokas padeda: būna anglų kalbos, istorijos, fizikos ir kitose pamokose<...>[I¹⁷]; <...> patinka, kad padėjėja padeda<...>[I¹¹]; dalis tėvų nepatenkinti, kad mokytojo padėjėjai dažnai keičiasi, tai daro **neveiksmingą mokytojo padėjėjo pagalbą**: <...>Nepatinka, kad keičiasi mokytojo padėjėjai. Dabar sūnus turi 3 padėjėjus: skirtingose pamokose vis kitas mokytojo padėjėjas<...>[I¹²]; taip pat keletui tėvų nesmagu, kad prie jo vaiko yra padėjėjas: <...> Mokytojo padėjėjos prie dukros nėra, jai būtų gėda, pradinėse klasėse tai būdavo, po to atsisakėme<...>[I¹⁵].

Logopedinė pagalba. Visi tėvai džiaugiasi, kad jų vaikams padeda logopedė. Daugiausia logopedinės pratybos vyksta pradinėse klasių mokiniams: <...>Logopedė padeda<...>[I¹¹]; <...>Kaip sūnui patinka eiti pas specialiąją pedagogę, logopedę<...>Labai džiugu, kad specialistė susiderina bendrą tikslą su mokytoja ir to paties moko savo kabinete. Užduotis atlieka (kai kurias) kompiuterio pagalba<...>[I¹²]; tėvai įvardina, kokią pagalbą logopedas teikia: <...> po pamokų eina pas logopedę, ten mokosi aiškiai tarti garsus, nes švepluoja<...>[I¹⁹].

Specialioji pedagoginė pagalba. Specialioji pedagoginė pagalba vaikams teikiama ne tik išsivedus vaiką į specialiojo pedagogo kabinetą, tėvams tai patinka: <...> *Labai patinka specialioji pedagogė, kuri ateina į matematikos pamokas, o iš lietuvių kalbos pamokos dukra su drauge eina pas specialiąją pedagogę*<...>[I¹⁷]; tėvai nemato problemų, kad jų vaiką specialioji pedagogė išsiveda į kabinetą: <...> *Eina pas spec. pedagogę mokyti ir matematikos, ir lietuvių kalbos*<...>[I¹⁵]; <...> *Per lietuvių kalbą ir matematiką išeina pas spec. pedagogę, taip pat labai patinka, ten rašo rašinius, kalbasi apie ateitį*<...>[I¹⁷]; tėvai, kurių mokykloje ilgą laiką nebuvo specialiojo pedagogo, reiškė pasipiktinimą, rašė skundus: <...> *mokykloje pusantrų metų nebuvo specialiojo pedagogo, logopedo, tai parašiau skundą į švietimo skyrių, jau turi mokykla specialistą*<...>[I¹²].

Socialinė pedagoginė pagalba. Viena mama įvardina **veiksmingą socialinio pedagogo pagalbą**: <...> *Socialinė pedagogė veda klasės valandėles apie patyčias*<...>[I²]. Skirtingai negu vaikai, kai kurie tėvai **socialinio pedagogo pagalbą** laiko **neveiksminga**: <...> *Eina pas socialinę pedagogę, nepatinka, nes ten liepia taisyklių laikytis*<...> *Socialinė pedagogė labai kišasi į mūsų gyvenimą*<...>[I³].

Tėvams uždavus klausimą: „Po pamokų jūsų vaikas pasilieka mokykloje?“ išryškėjo pagrindinė tema „**Tėvų nuomonė apie kitą gaunamą pagalbą**“ (žr. 13 lentelę). Buvo išskirta viena kategorija: „**Pagalba po pamokų**“. Šioje kategorijoje identifikuotos 6 subkategorijos.

13 lentelė. „Tėvų nuomonė apie kitą gaunamą pagalbą“

Kategorija	Subkategorija	Teiginių pavyzdžiai (leksiniai semantiniai vienetai)
Pagalba po pamokų	Bibliotekininko pagalba	<...> <i>o dukra eina į biblioteką, nori būti prie kompiuterio</i> <...>[I ¹¹].
	Individualūs ugdymo planai	<...> <i>Parneša vaikai pasirašyti ant plano tos pagalbos, tai pasirašau, į mokyklą neinu aptarti tos pagalbos plano</i> <...>[I ¹¹]; <...> <i>Tos individualizuotos programos turėtų būti dar supaprastintos, kad vaikas savarankiškai, be pagalbos atliktų užduotis</i> <...>[I ¹⁸].
	Užimtumas ne mokykloje	<...> <i>Sūnus eina į dienos centrą, ten pasidaro pamokas, žaidžia</i> <...>[I ¹¹]; <...> <i>vasarą dalyvavo šv. Antano dienos centre stovykloje, viskas buvo nemokamai</i> <...>[I ¹³].
	Dalyvavimas neformaliajame ugdyme	<...> <i>Eina į technologijų būrelį, labai nori</i> [I ¹⁴].
	Nedalyvavimas neformaliajame ugdyme	<...> <i>Po pamokų sūnus nelanko jokio būrelio, labai pavargsta</i> <...>[I ¹²].
	Pagalba ruošiant pamokas	<...> <i>Namie pamokas ruošiamė visi kartu: su manim ruošia lietuvių kalbą, su tėveliu ruošia matematiką</i> <...>[I ¹²].

Tėvai pripažįsta **bibliotekininko pagalbą**: <...>o dukra eina į biblioteką, nori būti prie kompiuterio<...>[I¹¹]; <...>Kartais nueina į miestelio biblioteką, labai patinka<...>[I¹⁴]. Tėvai, skirtingai nei vaikai, nekalba apie karjeros ugdymą, jie daugiau įtraukiami į **individualaus ugdymo plano** parengimą. Tai vyksta tik supažindinimo ir pasirašymo forma: <...>Parneša vaikai pasirašyti ant plano tos pagalbos, tai pasirašau, į mokyklą neinu aptarti tos pagalbos plano<...>[I¹¹]; <...> Aš ateinu pas spec. pedagogę, papasakoja apie programą, pasirašau. Viską papasakoja, pataria<...>[I¹⁴]; <...> ta programa labai gerai: supaprastinta, pritaikyta sūnui. Aš ją perskaitau, pasirašau, nes sūnus parneša<...>[I¹⁷]. Dalis tėvų nori, kad individualizuota programa būtų dar labiau supaprastinta: <...>Tos individualizuotos programos turėtų būti dar supaprastintos, kad vaikas savarankiškai, be pagalbos atliktų užduotis<...>[I¹⁸]. Tėvai, kalbėdami apie vaikų **užimtumą ne mokykloje**, pasakoja apie dienos centrą<...>Sūnus eina į dienos centrą, ten pasidaro pamokas, žaidžia<...>[I¹¹]; <...> vasarą dalyvavo šv. Antano dienos centre stovykloje, viskas buvo nemokamai<...>[I¹³]; pamokėles bažnyčioje: <...> Kai parvažiuoja, einam į bažnyčią, į pamokėles dėl pirmosios komunikacijos<...>[I¹⁵]; neformalųjį ugdymą ne mokykloje: <...> tris kartus per savaitę vežu į šokių repeticijas<...>[I¹⁸]. Tėvai teigia, kad vaikai nelanko **neformalaus ugdymo** mokykloje, išskyrus vieną mama: <...>Eina į technologijų būrelį, labai nori<...>[I¹⁴]. Tėvai norėtų, kad namų darbų užduotys būtų lengvesnės, kad reikėtų mažiau **pagalbos ruošiant pamokas**: Savarankiškai namų darbų nepadaro, turim mes padėti. Norėtuši, kad užduotys būtų lengvesnės<...>[I¹⁸]. Apie namų darbų ruošą kartu su vaikais kalba daugelis tėvų: <...> Namie pamokas ruošiame visi kartu: su manim ruošia lietuvių kalbą, su tėveliu ruošia matematiką<...>[I¹²].

Apibendrinant tyrimo rezultatus, galima teigti, kad pagalbos ypatumai mokyklos lygmeniu, tėvų nuomone, iš dalies atitinka vaikų poreikius. Tėvai, skirtingai nei kai kurie vaikai, patenkinti mokytojo padėjėjo paslaugomis, juos tenkina logopedo, specialiojo pedagogo pagalba. Tik vienas tėvas užsiminė apie psichologo pagalbą jo vaikui. Tėvai norėtų, kad socialiniai pedagogai mažiau kištųsi į asmeninį šeimos gyvenimą. Individualių planų ir individualizuotų programų sudarymas tėra tik formalus, tėvai tik supažindinami. Kaip ir vaikai, taip ir tėvai, nori, kad namų darbų užduotys būtų pritaikytos prie realių vaiko gebėjimų, kad jos nebūtų per sunkios.

2.2.5. Pagalbos sistema sutrikusio intelekto turintiems mokiniams: privalumai ir trūkumai

Atlikus kokybinio tyrimo turinio analizę, lyginant gautus tyrimo rezultatus su teorijoje pateiktu „Pagalbos mokiniui modeliu“, galima vertinti realią situaciją dėl pagalbos ypatumų mokiniams, turintiems intelekto sutrikimą, bendrojo ugdymo mokykloje. Galima išskirti

tiek privalumus, tiek trūkumus. Analizuojant pagalbos ypatumus sutrikusio intelekto turintiems mokiniams, svarbu buvo išsiaiškinti pagalbą klasės ir mokyklos lygmeniu.

Privalumai:

1. Mokiniam, turintiems intelekto sutrikimą, labiau patinka mokytis mokykloje, kurioje yra mažesnis mokinių skaičius, vaikai jaučiasi esantys klasės dalimi, o tėvams patinka, kad jų vaikų mokykla yra arti namų, kad klasėse yra mažai vaikų.

2. Mokiniai, ir tėvai, kalbėdami apie santykių kūrimą, pirmiausia įvardija mokytojo pozityvų santykį su vaiku, jo gebėjimą priimti kiekvieną vaiką, atkreipiant didžiausią dėmesį į pagarbą mokinių įvairovei. Ir mokiniams, turintys intelekto sutrikimą, ir jų tėvams, labai svarbus požiūris į juos ir individuali pagalba.

3. Pagalba vaikui klasės lygmeniu labiausiai stebima: pritaikant užduotis pagal vaiko galimybes, stebint individualią mokytojo pagalbą mokiniui, individualizuojant ugdymo turinį. Mokytojai individualizuoja ugdymo procesą, pritaiko ugdymo, vertinimo metodus. Tėvai, galvodami apie pagalbos ypatumus jų vaikams klasės lygmeniu, pirmumą skiria vaiko socialinei emocinei savijautai, džiaugiasi, kad jų vaikams individualią pagalbą suteikia mokytojai, individualizuodami ugdymo turinį, diferencijuodami užduotis.

4. Pagalbos ypatumai mokyklos lygmeniu iš dalies atitinka mokinių poreikius. Pradinių klasių mokiniai noriai naudojami švietimo pagalba: logopedo, specialiojo pedagogo, mokytojo padėjėjo pagalba. Tėvai labai džiaugiasi mokytojo padėjėjo teikiamomis paslaugomis, logopedo, specialiojo pedagogo teikiama pagalba.

5. Daugelis mokinių pagalba pasinaudoja ir po pamokų, pasirenka žmones, su kuriais jie jaučiasi saugūs, galintys būti savimi, pvz.: bibliotekininką, kuris organizuoja įdomias veiklas. Vaikai turi galimybę atlikti namų darbus mokyklose, kuriose yra dienos centrai. Vyresniųjų klasių mokiniai dalyvauja karjeros ugdyme, kai kurie bendrauja su socialiniais pedagogais.

6. Daugelis tyrime dalyvavusių tėvų yra pagrindiniai pagalbos teikėjai savo vaikams, atliekant namų darbų užduotis.

Trūkumai:

1. Kalbant apie vaiko savijautą klasėje, didžiausia problema laikomas vaikų atstūmimas, bendraamžių patyčių problema. Tėvai neįvardina vaikų bendraamžių pagalbos pamokų metu, nežino, ar vaikai dirba bendradarbiaudami. Individualią vaiko pažangą tėvai pastebi per vaiko gerą savijautą, norą eiti į mokyklą.

2. Didžiausi sunkumai pagalbos srityje klasės lygmeniu: mokytojai minimaliai (tik pradiniame ugdyme) arba visai netaiko heterogeninio grupavimo, bendraamžių pagalbos: teikdami pagalbą pamokose, mokytojai neorganizuoja mokymosi bendradarbiaujant, nepanaudoja pačių mokinių teikiamos mokymosi pagalbos.

3. Dalis mokytojų vis dar demonstruoja nepasitenkinimą vaiko atžvilgiu, pateikdami mechaninio tipo užduotis.

4. Vyresniųjų klasių mokiniai jaučia atskirtį išeidami į specialiojo pedagogo kabinetą, blogai jaučiasi, kai prie jų būna mokytojo padėjėjas. Mokiniai, turintys intelekto sutrikimą, nenori būti atskirti.

5. Kaimiškose mokyklose nėra arba epizodiškai teikiama psichologo pagalba. Ji nėra savalaikė. Tėvai norėtų, kad socialiniai pedagogai mažiau kištųsi į asmeninį šeimos gyvenimą.

6. Individualių planų ir individualizuotų programų sudarymas tėra tik formalus, tėvai tik supažindinami. Rengiant individualius ugdymo planus ar individualizuotas programas, nei vaikai, turintys intelekto sutrikimą, nei jų vaikai, nedalyvauja.

7. Namų darbų užduotys nėra pritaikytos prie realių vaiko gebėjimų, jos yra per sunkios. Atliekant namų darbų užduotis visada reikalinga artimųjų pagalba.

8. Analizuojant realią pagalbą mokiniams, turintiems intelekto sutrikimą, neišaiškėjo: darbo vietos parinkimas, aplinkos pritaikymas. Nei vaikai, nei tėvai neužsiminė apie mokytojo pagalbą po pamokų, išnaudojant pamokas, skirtas mokymosi pagalbai teikti.

Apibendrinant gautus tyrimo rezultatus, galima teigti, kad teorinis „Pagalbos mokiniui modelis“ tik iš dalies atitinka realią situaciją pagalbos srityje sutrikusio intelekto turintiems mokiniams. Reikalingi moksliniai tyrimai, kuriuose dalyvautų ne tik mokytojai, ugdantys mokinius, turinčius intelekto sutrikimą, bet ir mokyklų administracija, švietimo skyriaus specialistai, kurie pateiktų mokyklų dokumentaciją, kurioje atsispindėtų pamokos, skirtos mokymosi pagalbai teikti, bendrieji ugdymo planai, individualūs ugdymo planai, individualizuotos programos.

Išvados

1. Taikant teorinę mokslinės literatūros šaltinių ir teisinių dokumentų analizę, buvo atskleista bendroji pagalbos mokiniui politika: kiekvieno mokinio sėkmė priklauso nuo gerai veikiančios pagalbos sistemos, pedagoginių nuostatų ir pozicijos bei vidinio pasirengimo, taip pat nuo to, kiek draugiška tiek fizinė aplinka, kurioje gyvena vaikas, tiek visa bendruomenė linkusi priimti kiekvieno skirtybes.
2. Taikant teorinę mokslinės literatūros šaltinių ir teisinių dokumentų analizę, buvo išanalizuoti pagalbos ypatumai mokiniams, turintiems intelekto sutrikimą: išsiaiškinta, kad pagalbos kokybė inkliuzinėje mokykloje priklauso nuo švietimo pagalbos specialistų (specialiojo pedagogo, logopedo, psichologo, socialinio pedagogo, mokytojo padėjėjo) bendradarbiavimo su mokinių ugdančiais mokytojais, užtikrinant tarpusavio bendravimą, siekiant pagalbos dermės. Planuojant ir analizuojant pagalbą mokiniui, turinčiam intelekto sutrikimą, įtraukti ne tik tėvus, bet ir patį vaiką.
3. Išanalizavus kokybinio tyrimo rezultatus, mokinių nuomone, jiems individualią pagalbą klasės lygmeniu suteikia mokytojas: individualizuoja ugdymo turinį, diferencijuoja užduotis, betarpiškai padeda pamokoje. Dalis mokytojų pamokoje skiria mechaninio tipo užduotis, o namų darbų užduotys neatitinka realių vaiko galimybių. Mokiniai veiksminga pagalba nurodo ir bendraamžių pagalbą, kuri ugdymo proceso metu retai panaudojama.
4. Tyrimo rezultatai parodė, kad pradinių klasių mokiniai, turintys intelekto sutrikimą, noriai naudojami švietimo pagalba: logopedo, specialiojo pedagogo, socialinio pedagogo, mokytojo padėjėjo pagalba. Vyresniųjų klasių mokiniai jaučia atskirtį, išeidami į specialiojo pedagogo kabinetą, blogai jaučiasi, kai prie jų būna mokytojo padėjėjas. Daugelis mokinių pagalba pasinaudoja ir po pamokų: lanko dienos centrą, eina į biblioteką. Tik dalis mokinių dalyvauja neformaliajame ugdyme, dalis mokinių lanko užsiėmimus ne mokykloje.
5. Empirinio tyrimo rezultatai atskleidė, kad tėvai, galvodami apie pagalbos ypatumus jų vaikams klasės lygmeniu, pirmumą skiria vaiko socialinei emocinei savijautai, džiaugiasi, kad jų vaikams individualią pagalbą suteikia mokytojai, individualizuodami ugdymo turinį, diferencijuodami užduotis. Tėvai neįvardina vaikų bendraamžių pagalbos pamokų metu, nežino, ar vaikai dirba bendradarbiaudami, mokytojai nenaudoja heterogeninio grupavimo. Jie norėtų, kad namų darbų užduotys atitiktų realias vaiko galimybes.
6. Identifikuota tėvų nuomonė apie švietimo pagalbos prieinamumą jų vaikams: visi tyrime dalyvavę tėvai patenkinti logopedo, specialiojo pedagogo teikiama pagalba jų vaikams. Skirtingai negu vyresniųjų klasių mokiniai, tėvai teigiamai vertina mokytojo padėjėjo paslaugas. Norėtų, kad socialiniai pedagogai mažiau rūpintųsi asmeniniu šeimos

gyvenimu. Individualių planų ir individualizuotų programų sudarymas tėra tik formalus, tėvai tik supažindinami. Tėvai norėtų, kad vaikams būtų teikiama ir psichologo pagalba, kuri kaimo mokyklose yra ne savalaikė, tik epizodinė.

7. Remiantis tyrimo rezultatais, galima įvertinti teorinio pagalbos modelio atitiktį realiai situacijai: tik iš dalies atitinka realią situaciją pagalbos srityje sutrikusio intelekto turintiems mokiniams. Analizuojant realią pagalbą mokiniams, turintiems intelekto sutrikimą, neišaiškėjo: darbo vietos parinkimas, aplinkos pritaikymas. Nei vaikai, nei tėvai neužsiminė apie mokytojo pagalbą po pamokų, išnaudojant pamokas, skirtas mokymosi pagalbai teikti.

Literatūra

1. Aidukienė, T., Labinienė, R. (2003). Vaikų, turinčių specialiųjų poreikių, ugdymo tendencijų apžvalga tarptautiniame bei Lietuvos švietimo reformos kontekste (1990-2002). *Specialiojo ugdymo pagrindai*. Šiauliai.
2. Ainscow, M., Booth, T., & Dyson, A. (2006). *Improving schools, developing inclusion*. London: Routledge.
3. Ališauskas, A., Ališauskienė, S., Gerulaitis, D., Kaffemanienė, I., Melienė, R., Miltenienė, L. (2011). *Specialiųjų ugdymo(si) poreikių tenkinimas: Lietuvos patirtis užsienio šalių kontekste*. Šiauliai.
4. Ališauskas, A., Ališauskienė, S., Gerulaitis, D., Melienė, R., Miltenienė, L. (2010). *Specialiųjų poreikių asmenų ugdymo(si) įvairovės tyrimas. I dalis. Specialiųjų poreikių mokinių ugdymo patirtis Europos šalyse*.
Prieiga internete: <https://www.smm.lt/uploads/documents/kiti/ataskaita>
5. Ališauskas, A., Gerulaitis, D., Miltenienė, L. (2011). Ugdymo modelių, tenkinant mokinių specialiuosius poreikius, realizavimas Lietuvoje. *Specialusis ugdymas*, 1(24), 105 – 116.
6. Ališauskas, A. (2002). *Vaikų raidos ypatingumų ir specialiųjų ugdymo(si) poreikių įvertinimas*. Šiauliai.
7. Ališauskienė, S., Miltenienė, L., (2018) Inkluzinis ar įtraukusis ugdymas: socialinių konstrukto interpretacijos švietimo kaitos kontekste. *Specialusis ugdymas / Special education 2018* 1 (38).
8. Baraldsnes, D., Vaškienė, A. (2013). *Socialinio pedagogo iššūkiai organizuojant ir teikiant socialinę-pedagoginę pagalbą mokiniams mokykloje*. Tiltai 1, 199.
9. Bitinas, B., Rupšienė, L., Žydžiūnaitė, V. (2008). *Kokybinių tyrimų metodologija: vadovėlis vadybos ir administravimo studentams*. Klaipėda.
10. Booth, T., Ainscow, M. (2016). *Index for Inclusion: a guide to school development led by inclusive values*. Index for inclusion network.
11. Booth, T., Ainscow, M. (2002). *Index for Inclusion: Developing Learning and Participation in Schools*. CSIE.
12. Braddock, P. (2002) An institutional history of disability at the dawn of the 21st century and the state of the States. Chapter: 1, Publisher: American association on mental retardation, Editors: David Braddock, pp.11-68
Prieiga internete:
https://www.researchgate.net/publication/288853348_An_Institutional_History_of_Disability
13. Burvytė, S. (2015). Socialinės pedagoginės (kompleksinės) pagalbos poreikis. *Socialinis ugdymas / Sumanioji edukacija*, 41, Nr. 2, p. 144–162.

14. Campbell, G. (2008). Social Skills Training: Evaluating its Effectiveness for Students with Learning Disabilities, Emotional, and Behavioral Disorders. *Journal of the American Academy of Special Education Professionals, Fall Issue*, 5-25.
15. Daniutė, S. (2014). *Specialiųjų pedagogų pasirengimas mokyti bendradarbiaujant*. Bakaluro darbas. Šiauliai: Šiaulių universitetas.
16. Dovydaitienė, M., Jusienė, R. (2017) *Konsultavimas mokykloje*. Vilnius.
17. Dudzinskienė, R., Kelesnikienė, D., Paurienė, L., Žilinksienė, I. (2010). *Inovatyvių mokymo (-si) metodų ir IKT taikymas. II knyga. Metodinė priemonė pradinė klasių mokytojams ir specialiesiems pedagogams*. Vilnius.
18. Dudzinskienė, R., Kišonienė, R., Luneckienė, A., Žičkienė, D. (2008). *Į pagalbą mokytojui ir mokyklai*. Rekomendacijos pedagoginių psichologinių tarnybų specialistams: ką reikėtų patarti mokytojams, ugdantiems specialiųjų poreikių turinčius mokinius. Vilnius.
19. Ellis, J. (2017) Early educational exclusion: “Idiotic” and “imbecilic” children, their families, and the Toronto public school system, 1914-50. *The canadian historical review* 98. University of Toronto Pressdoi.
Prieiga internete: <http://web.b.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=4&sid=f5ac246c-12fa-4826-8910-0703b338532b%40pdc-v-sssmgr05&bdata=JnNpdGU9ZWZwhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#AN=124770202&db=a9h>
20. Europos specialiojo ir inkliuzinio ugdymo plėtros agentūra. (2018). *Įtraukiojo ugdymo ir socialinės įtraukties sąsajos įrodymai: Galutinė jungtinė ataskaita*. (red. S. Symeonidou). Odensė, Danija.
21. Europos specialiojo ir inkliuzinio ugdymo plėtros agentūra. (2017). *Visų įtraukiojo ugdymo mokinių pasiekimų gerinimas: Galutinė jungtinė ataskaita*. (red. V. J. Donnelly ir A. Kefallinou). Odensė, Danija.
Prieiga internete: <https://www.european-agency.org/Lietuvių%20kalba/publications>.
22. Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūra. (2009). *Daugiakultūrinė įvairovė ir specialiųjų poreikių mokinių ugdymas*. Odensė, Danija.
23. Fink, D. L. (2005). *Integrated course design*. Manhattan, KS: The IDEA Center.
24. Fitzgerald, D. (2007). *Coordinating special educational needs: a guide for the early years*. New York, N.Y. : Continuum.
25. Gaižauskaitė, I., Valavičienė, N. (2016) *Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu*. Vilnius.
26. Galkienė, A. (2005). Heterogeninių grupių didaktika: specialieji poreikiai bendrojo lavinimo mokykloje. *Mokomoji priemonė*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
27. Galkienė, A. (2013) *Specialiojo ugdymo kaita: nuo atskirties pripažinimo link*. Lietuvos edukologijos universiteto leidykla.

28. Galvydytė, J., Ališauskas, A. (2016). Mokinių, turinčių mokymosi sutrikimų, edukacinė charakteristika. *Specialusis ugdymas* 1 (34)
29. *Geros mokyklos koncepcija*. 2015 m. gruodžio 21 d., Nr. V-1308. Vilnius.
30. Giangreco, M. F. (2001). *Teacher Leadership: Working with Paraeducators. Field Test Version 2.0. Instructor's Manual [and] Participant's Manual*.
Prieiga internete: https://archive.org/details/ERIC_ED471799/page/n2
31. Guščinskienė, J. (2004). *Taikomoji sociologija*. Kaunas: Technologija. p. 53.
32. Hanurawan, F. (2017) The Role of Psychology in Special Needs Education. *Journal of ICSAR* Vol. 1, No. 2.
Prieiga internete:
https://www.researchgate.net/publication/320325843_The_Role_of_Psychology_in_Special_Needs_Education
33. Hoover, J. J., Patton, J. R. (2008). *The Role of Special Educators in a Multitiered Instructional System Intervention In School And Clinic*. Vol. 43, No. 4.
Prieiga internete: <http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=7269c19c-0a75-431a-b38d-2ef944f35c11%40sessionmgr4008>
34. *Jungtinių Tautų Neįgaliųjų teisių konvencija*. (2006)
35. Juodaitytė, A. (2014). *Vaikų individualizuoto ugdymo pedagoginės rekonstrukcijos: diskursai ir metakontekstai*. Tiltai, 1.
36. Kaffemanienė, I., Jurevičienė, M. (2012). Individo stiprybėmis grindžiamo socialinių įgūdžių ugdymo modeliavimo galimybės. *Specialusis ugdymas*, 2 (27), 164-174
37. Kardelis, K. (2007). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Šiauliai: Lucilijus. p. 205 – 206.
38. Kas yra gera mokykla? (2012). *Švietimo problemos analizė*. Gegužė Nr. 3 (67)
39. Kišonienė, R., Dudzinskienė, R. (2007). Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymo(si) poreikių, ugdymosi turinio individualizavimas. *Rekomendacijos mokytojams, ugdantiems skirtingų poreikių ir gebėjimų mokinius*. Vilnius.
40. Kvieskienė, G. (2005). *Pozityvioji socializacija*. Vilnius.
41. *Lietuvos Respublikos specialiojo ugdymo įstatymas*. (1998-12-15 Nr. VIII-969)
42. *Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas*. (2011 m. kovo 17 d. XI-1281). Vilnius.
43. Luobikienė, I. (2010). *Sociologinių tyrimų metodika*. Kaunas: Technologija. p. 22.
44. Mažylienė, A., Gutauskienė, R., Tumelienė, R., Špokienė, R. (2011). Inkluzinis mokymas ir komandinė pagalba mokiniui. *Metodinės rekomendacijos mokytojams, švietimo pagalbos teikėjams*. Vilnius: Specialiosios psichologijos ir pedagogikos centras.
45. McGrath, M. Z., Johns, B. H., & Mathur, S. R. (2010). *Empowered or over-powered? Strategies for working effectively with paraeducators*. *Beyond Behavior*, 19, 2-6.

Prieiga internete:

<http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=14&sid=d550d6f9-fc04-4e9e-885e-d452ff0c8981%40sessionmgr4006>

46. Meijer, J. W. (2005). Inkluzinis ugdymas ir veikla klasėje vidurinėje mokykloje. *Ataskaitos santrauka*.

Prieiga internete: https://www.european-agency.org/sites/default/files/inclusive-education-and-classroom-practice-in-secondary-education_iecp_secondary_lt.pdf

47. Miltenienė, L. (2005). Bendradarbiavimo realybė tenkinant vaiko specialiuosius ugdymosi poreikius bendrojo lavinimo mokykloje. *Specialusis ugdymas*, 2(13), 34-44

48. Misiukevičienė, O., Putauskienė, A. (2009). *Socialinio pedagogo darbo vadovas. Praktinės metodinės rekomendacijos*. Baltų lankų leidykla.

49. Mitchell, D. (2014). What Really Works in Special and Inclusive Education. *Using evidence based teaching strategies. Second edition*. London and New York: Routledge.

50. Mohsin, M.,N., Khan, T.,M., Doger, A., H., Awan, A.,S. (2011). Role of Parents in Training of Children with Intellectual Disability. *International Journal of Humanities and Social Science*, Vol., 1, No., 9.

51. *Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarkos aprašas* (2011 m. liepos 13 d. Nr. V-1265/V-685/A1-317).

52. *Mokyklos vaiko gerovės komisijos sudarymo ir jos darbo organizavimo tvarkos aprašas* (2017 m. gegužės 2 d. Nr. V-319).

53. *Mokyklų, vykdančių bendrojo ugdymo programas, veiklos kokybė* (2018). Metinis pranešimas. Vilnius.

54. *Mokymosi pagalba bendrojo ugdymo mokyklų mokiniams: padėtis ir problemos* (2015).

55. *Pedagoginių psichologinių tarnybų darbo organizavimo tvarkos aprašas* (2017 m. rugpjūčio 30 d. Nr. V-662).

56. Rupšienė, L. (2007). *Kokybinio tyrimo duomenų rinkimo metodologija: metodinė knyga*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.

57. Ruškus, J. (2002). *Negalės fenomenas*. Šiauliai: Šiaulių universiteto biblioteka, p. 10-30.

58. Salamankos deklaracija: specialusis ugdymas ir jo vystymo metmenys (1996). *Švietimo naujovės*, Nr. 1, 3–21.

59. Sansour, T., Bernhard, D. (2018). Special needs education and inclusion in Germany and Sweden. *ALTER, European Journal of Disability Research*.

Prieiga internete: <https://doi.org/10.1016/j.alter.2017.12.002>

60. *Socialinės pedagoginės pagalbos teikimo vaikui ir mokiniui tvarkos aprašas* (2016 m. lapkričio 2 d. Nr. V-950).

61. Soriano, V., Watkins, A., Ebersold, S. (2017). Inclusive education for learners with disabilities. *European Agency for Special Needs and Inclusive Education*, Brussels.
62. Sukhodolsky, D.G., Butter, E.M. (2006). Social Skills Training for Children with Intellectual Disabilities. *Handbook of Intellectual and Developmental Disabilities*, 601-618.
63. Šmitienė, I. (2011). *Pedagogo kompetencija ugdyti specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius vaikus*. Magistro darbas. Šiauliai: Šiaulių universitetas.
64. Targamadžė, V. (2017). Geros mokyklos koncepcijos įgyvendinimo linkmės. *Mokslo studija*. Vilnius: VUL.
65. Tidikis, R. (2003). *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius.
66. Tyagi, G. (2016). *Role of Teacher in Inclusive Education* ISSN : 2348-0033 IJEAR Vol. 6, Issue 1, Spl-1, Jan-June 2016
Prieiga internete:
<https://pdfs.semanticscholar.org/b4a0/5cdd27580bc99f94d3587f7efd85933ed7f8.pdf>
67. Valstybinė švietimo 2013-2022 metų strategija. 2013 m. gruodžio 23 d. Nr. XII-745. Vilnius.
68. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. *Valstybės žinios*, 2006-06-17.
69. Winzer, M. A. (1998). A tale often told: The early progression of special education. *Remedial and Special Education*, 19, 212–218.
Prieiga internete:
<https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/074193259801900404?journalCode=rсед>
70. Winzer, M. A. (1986). Early development in special education: Some aspects of Enlightenment thought. *Remedial and Special Education*, 7, 42–49.
Prieiga internete: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/074193258600700509>
71. Woods, W. Ragland-Woods, C. C., Hollenbeck, K. (2018). Social Skills Modeling for Adolescents with Autism Spectrum Disorder Eligible in Common Areas. *Journal of Behavioral and Social Sciences*, Vol. 5, 170–182.
72. Žibėnienė, G., Indrašienė, V. (2017). *Šiuolaikinė didaktika*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.

**PECULARITIES OF SUPPORTING STUDENTS HAVING INTELLECTUAL
DISABILITIES IN INCLUSIVE SCHOOL**

The Master's Degree Theses

Summary

Master theses is analysing general student support policy in theory and specific support features for students with intellectual disabilities. Based on analysis of scientific studies and legal documents, a hypothetical student support model was prepared.

The relevance of this research is shown by these questions: what do students with intellectual disabilities and their parents think about student support in classroom environment? What do students with intellectual disabilities and their parents think about student support in school generally?

Research was conducted in november of 2019, 10 students with intellectual disabilities and 9 parents of these children participated in it. The main purpose of this research – to reveal the features of support for students with intellectual disabilities in an inclusive school. Research goals:

1. To reveal general student support policy and specific support features for students with intellectual disabilities by analysing scientific studies and legal documents;
2. To analyse positive and negative aspects and effective features of given support based on students with intellectual disabilities opinion;
3. To reveal student support accessibility at school, positive and negative experiences and expectations about given support, based on parents opinion;
4. To assess correspondence of a theoretical learning support model to an actual situation, to emphasize advantages and disadvantages of support system for students with intellectual disabilities, based on research results.

A qualitative research and its analysis was made by using half structured interview method. Main conclusions of an empirical research:

- Both, students and parents, while talking about building a relationship, firstly mention positive teacher-student relationship, teachers ability to accept every child, emphasizing the respect to a student diversity, to consider differences as opportunities and resources.
- Both students with intellectual disabilities and their parents think that the biggest strength of a given support in classroom is the individual student support from a teacher.
- Individual learning plans and individualized educational programs are only formalities, parents are only informed about them.
- The main shortcomings on support system were exposed: *in classroom level*: teachers

rarely organise student learning support from each other, collaborative learning, do not use heterogeneous grouping; *in school level*: students with intellectual disabilities and their parents are not participating in creating individualized educational programs for them; parents are only formally informed about individual learning plans and individualized educational programs.

Key words: inclusive education, student support procedure, educational support.

PRIEDAI

Studentas (universitetas, studijų programos pavadinimas, vardas ir pavardė):

Studento mobilaus tel. Nr. ir el. pašto adresas:

Baigiamojo darbo vadovas:

Baigiamojo darbo vadovo el. pašto adresas:

SUTIKIMO DALYVAUTI TYRIME FORMA

Baigiamojo darbo tema:

Įrašo studentas

Tyrimo tikslas:

Įrašo studentas

Eil. Nr.	Sutikimo objektas	Taip	Ne
	Suprantu, kad mano dalyvavimas tyrime yra savanoriškas ir esu laisvas bet kuriuo metu, neaiškindamas priežasčių pasitraukti iš tyrimo be jokių neigiamų pasekmių.		
	Sutinku, kad tyrimo metu mano išsakyti komentarai būtų užkoduoti ir neatskleidžiant asmens duomenų (anonimiškai) būtų cituojami studento rengiamame magistro baigiamajame darbe (MBD).		
	Suprantu, kad tyrimas yra dalis MBD baigiamojo darbo, kuris bus ginamas viešame kvalifikacinės gynimo komisijos posėdyje ir duodu leidimą pristatyti tyrimo metu mano išsakytus komentarus viešame kvalifikacinės gynimo komisijos posėdyje, neatskleidžiant mano asmens duomenų.		
	Sutinku, kad mano vardas ir pavardė būtų minimi magistro baigiamajame darbe.		
	Duodu leidimą pristatyti tyrimo metu mano išsakytus komentarus viešame kvalifikacinės gynimo komisijos posėdyje, nurodant mano vardą ir pavardę.		
	Suprantu, kad mano asmens duomenys (vardas, pavardė ir kt.) yra MBD darbo dalis ir šie duomenys, kokybės užtikrinimo tikslais, gali būti prieinami universiteto atstovams, susijusiems su MBD rašymu (darbo vadovas, recenzentas, kvalifikacinė gynimo komisija) ir duodu leidimą šiems universiteto atstovams turėti priėjimą prie surinktų duomenų.		
	Sutinku, kad MBD, kuriame esu cituojamas, būtų viešai paskelbtas internete.		
	Sutinku dalyvauti tyrime		

Tyrimo metu surinkti duomenys bus saugomi slaptažodžiais apsaugotuose kompiuteriuose ir tik baigiamojo darbo autorius turės prieigą prie surinktų duomenų. Kilus klausimų ar abejonių visada galite susisiekti su darbo autoriumi ... el.p. ir telefonas arba magistro baigiamojo darbo vadovu el. p. ...

Respondento vardas, pavardė

Data

Parašas

Studento vardas, pavardė

Data

Parašas

INTERVIU INSTRUMENTAS MOKINIAMS

1. Lytis
2. Vardas
3. Amžius
4. Klasė
5. Išvada apie specialiųjų ugdymosi poreikių grupę, lygį, specialiojo ugdymosi skyrimą.

KLASĖS LYGMENIU (PRAKTIKA)

Papasakok apie save (kiek metų mokaisi šioje mokykloje, kokioje klasėje?).

6. **Kaip tu jautiesi** savo klasėje?

(Kas tave džiugina? Kaip sutari su mokytoja? Papasakok apie savo mokytoją. Ar tau patinka mokytoja? O tu patinki savo mokytojai? Ar nori eiti į mokyklą? Su kuo sėdi? Kas liūdina?)

7. **Kaip tu mokaisi?**

(Kas patinka? Kas sunku?)

8. **Ką tu darai**, kai sunku?

(Ar būna kai tu prašai pagalbos? Kieno pagalba tau mielesnė? Kaip tau labiau patinka – kai mokytoja padeda ar vaikai? Kaip padeda mokytoja? Į ką tau drąsiausia kreiptis pagalbos? O kada tau aiškiau – kai mokytoja paaiškina ar draugai? Kada tau lengva mokytis?)

MOKYKLOS LYGMENIU (KULTŪRA, POLITIKA)

9. Kas tau labiausiai **padeda pamokų metu?**

(Mokytoja? Mokytojo padėjėja? Galbūt kita mokytoja (specialioji pedagogė, logopedė, psichologė, socialinė pedagogė), kuri ateina arba tu eini į kitą kabinetą? Kokia pagalba pati svarbiausia, efektyviausia?)

10. **Po pamokų** pasilieki mokykloje?

(Ką tu veiki? Ar žinai, kur dar galėtum kreiptis pagalbos? Ar esi tai bandęs daryti? Ar dažnai tai darai? Ar visada supranti, ką reikia padaryti namuose? Kas padeda namuose?)

INTERVIU INSTRUMENTAS TĖVAMS

1. Lytis
2. Vardas
3. Amžius
4. Išsilavinimas

KLASĖS LYGMENIU (PRAKTIKA)

Papasakokit apie savo vaiką (*Kaip pasirinkote šitą mokyklą?*)

5. **Kaip jaučiasi** jūsų vaikas klasėje? (*Tėvai pažymi 10 balų skalėje. Kokia tėvų savijauta? Kokie vaiko santykiai su klasiokais, mokytoja? Noras eiti į mokyklą? Su kuo sėdi? Kas liūdina?*)
6. **Kaip jūsų vaikui sekasi pamokose?**
(*Kas jam patinka? Ką jis geba? Kokie didžiausi sunkumai?*)
7. **Ką jūsų vaikas daro**, kai sunku?
(*Ar būna kai pats prašo pagalbos? Kieno pagalba jam mielesnė? Kaip jam labiau patinka – kai mokytoja padeda ar vaikui? Kaip padeda mokytoja? Į ką jam drąsiausia kreiptis pagalbos? O kada jam aiškiau – kai mokytoja paaiškina ar draugai? Ar matote pažangą?*)

MOKYKLOS LYGMENIU (KULTŪRA, POLITIKA)

8. Kas jūsų vaikui labiausiai padeda **pamokų metu?**
(*Mokytoja? Mokytojo padėjėja? Galbūt kita mokytoja (specialioji pedagogė, logopedė, psichologė, socialinė pedagogė), kuri ateina arba jūsų vaikas eina į kitą kabinetą? Kokia pagalba labiausia vertinga? Kaip jūs supažindinamas/įtraukiamas į individualaus plano/individualizuotų programų jūsų vaikui rengimą?*)
9. **Po pamokų** jūsų vaikas pasilieka mokykloje?
(*Ką ten veikia? Ar žinote, kur dar galima kreiptis pagalbos? Ar jūsų vaikas tai daro? Ar visada supranta, ką reikia padaryti namuose? Kas padeda namuose? Ką labiausiai vertinate mokykloje, už ką padėkotumėte, ką patartumėte? Ko labiausiai pasigendate?)*

Interviu protokolai

INTERVIU I¹

Demografiniai duomenys:

1. **Lytis.**

Vyras.

2. **Vardas**

I¹.

3. **Amžius.**

10 metų.

4. **Klasė.**

3 klasė.

5. **Išvada apie specialiųjų ugdymosi poreikių grupę, specialiuosius ugdymosi poreikius.**

Negalia dėl nežymaus intelekto sutrikimo (2018-10-18, 2-oje klasėje). Dideli specialieji ugdymosi poreikiai.

KLASĖS LYGMENIU (PRAKTIKA)

Papasakok apie save.

Mokausi toje mokykloje visą laiką, dabar esu trečiokas, su mumis kartu mokosi antrokai.

6. **Kaip tu jautiesi savo klasėje?**

Savo klasėje jaučiuosi gerai (*apveda veiduką* 😊). Man labai patinka Eimantas, mano draugas, mokytojas patinka, aš tai nelabai patinku, bet ant kitų vaikų klykia, ant mano draugo Eimanto. Lankau mūsų būrelį.

7. **Kaip tu mokaisi?**

Gerai. Patinka su telefonu žaisti ir dar mokytoja duoda su telefonu skaičiuoti, liečiamu, namuose tai vienas skaičiuoju, neturiu liečiamo telefono. Sunku tai testas – lietuvių kalbos.

8. **Ką tu darai, kai sunku?**

Mano klasiokas Andrius padeda, už nugaros sėdi ir viską pasako. Mokytoja Rūta parodo kaip rašyti. Kai sunku būna, tada piešiu, nes patinka. Pas anglų kalbos mokytoją visai nesuprantu. Mokytoja padeda, liepia rašyti pilną lapą raidžių. Man labiau patinka, kai Andrius padeda.

MOKYKLOS LYGMENIU (KULTŪRA, POLITIKA)

9. **Kas tau labiausiai padeda pamokų metu?**

Mokytoja Rūta padeda rašyti, dar einu pas logopedę: sekmadienį ir antradienį ir dar kažkada.

10. **Po pamokų pasilieki mokykloje?**

Einu į dienos centrą, ten dirbu pamokas, kartais namuose dirbu, padeda brolis Rimis, jis moka skaityt, aš tai ne.

Užduoda namų darbus mokytojas, būna nesunku, duoda geras užduotis. Dar einu į biblioteką, kuri yra mokykloje, padeda pasirinkti knygutę.

INTERVIU I²

Demografiniai duomenys:

1. **Lytis.**

Moteris.

2. **Vardas**

I².

3. **Amžius.**

13 metų.

4. **Klasė.**

7 klasė.

5. **Išvada apie specialiųjų ugdymosi poreikių grupę, specialiuosius ugdymosi poreikius.**

Negalia dėl nežymaus intelekto sutrikimo (2016-12-18, 4-oje klasėje). Dideli specialieji ugdymosi poreikiai.

KLASĖS LYGMENIU (PRAKTIKA)

Papasakok apie save.

Visus 13 metų mokausi toje pačioje mokykloje, klasėje yra tik 7 vaikai. Turiu 5 brolius, gal ir dar daugiau, 4 seseris. Mama tai mažius prižiūri, o tetis dirba arba televizorių žiūri.

6. **Kaip tu jautiesi savo klasėje?**

Savo klasėje jaučiuosi blogai (*apveda veiduką* 😞). Blogai mokausi, nieko nemoku, sunku viskas. Mokytojams tai nepatinku, nedarau namų darbų, tai ir nepatinku. Nedarau namų darbų, nes vakare būnu pavargus, o dieną „siaučiu kaip viesulas“.

7. Kaip tu mokaisi?

Matematikos, lietuvių kalbos nesuprantu, patinka informacinės technologijos, namuose neturiu kompiuterio, o labai noriu. Jeigu turėčiau, tai mažasis brolis-karalius, labai lepina, leistų jam žaisti, o man tai tikrai neleistų, nes aš didelė, o mažiam viskas priklauso. Blogai mokausi, gaunu 2 ir 1, ir kartais 6. Dar kūno kultūra patinka, sportuoti patinka.

8. Ką tu darai, kai sunku?

Matematika labai sunku, bet mokytoja paaiškina, prieina, parodo ir pasako. Draugų neturiu, jie nepada, tik mokytoja paaiškina.

MOKYKLOS LYGMENIU (KULTŪRA, POLITIKA)

9. Kas tau labiausiai padeda pamokų metu?

Mokytoja padeda matematiką padaryt, man padėjėjos nereikia, nenoriu. Gerai kalbu, pas logopedą neinu ir nenoriu.

10. Po pamokų pasilieki mokykloje?

Einu į biblioteką, labai gera bibliotekininkė Inga, leidžia žiūrėt filmus ilgai, kviečia į visokias šventes, pavasarį labai daug švenčių. Namų darbų nedarau, nesuprantu. Visi namuose užsiėmę: tėtis dirba, televizorių žiūri, mama mažius prižiūri, o paskui guli, miega, kartais mažiesiems padeda pasiruošt namų darbus, o man tai ne.

INTERVIU I³

Demografiniai duomenys:

1. Lytis.

Vyras.

2. Vardas

I³.

3. Amžius.

9 metai.

4. Klasė.

3 klasė.

5. Išvada apie specialiųjų ugdymosi poreikių grupę, specialiuosius ugdymosi poreikius.

Negalia dėl nežymaus intelekto sutrikimo (2019-10-02, 3-oje klasėje). Dideli specialieji ugdymosi poreikiai.

KLASĖS LYGMENIU (PRAKTIKA)

Papasakok apie save.

Mokausi nuo 1-os klasės, anksčiau mokėsi ir sesė, bet paskui ji nuėjo į kitą mokyklą.

6. Kaip tu jautiesi savo klasėje?

Savo klasėje jaučiuosi gerai (*apveda veiduką*). Daug kas patinka, draugai patinka, patinka su jais draugauti, žaisti gaudynių, daryti traukinuką. Sutariu su mokytoja, kartais ji papyksta, kad darau kaidas, pasibaramė, aš irgi pykstu, nes pavargstu. Mokytoja tai man patinka, nes yra gera, faina, džiugi, aš patinku savo mokytojai.

7. Kaip tu mokaisi?

Gerai. Patinka pasaulio pažinimas, matematika, lietuvių kalba, dailė, labai patinka auklėjamoji pamoka. Auklėjamojoje pamokoje klausia, ar nesimušėme, kas kitus vaikus vadina negražiai.

8. Ką tu darai, kai sunku?

Padeda mokytoja, nu mokytoja apšaukia, o po to paaiškina. Paprašau, kad padėtų, pakeliu ranką, mokytoja ateina ir pasako, ką daryti.

MOKYKLOS LYGMENIU (KULTŪRA, POLITIKA)

9. Kas tau labiausiai padeda pamokų metu?

Padeda draugai, paaiškina Lukas, kartais man parašo į sąsiuvinį. Padeda padėjėja: 3 padėjėjos pas mane ateina. Viena tai labai patinka, kitos tai nepatinka labai. Logopedė išsiveda į savo kabinetą, duoda visokių žaidimų savo kompiuteryje, išsiveda ir per matematiką, ir per lietuvių kalbą. Tik mes patys pareinam, einam su Luku. Du kartus per savaitę.

10. Po pamokų pasilieki mokykloje?

Į būrelius neinu, tik einu iš karto namo, jau pats pareinu. Namų darbų nesuprantu, padeda visi: kai tėtis susinervuoja, padeda mama, o kartais ir sesė. Paaiškina, parodo, kaip daryti.

INTERVIU I⁴

Demografiniai duomenys:

1. Lytis.

Moteris.

2. Vardas

I⁴.

3. Amžius.

13 metų.

4. Klasė.

7 klasė.

5. Išvada apie specialiųjų ugdymosi poreikių grupę, specialiuosius ugdymosi poreikius.

Negalia dėl nežymaus intelekto sutrikimo (2016-05-15, 4-oje klasėje). Dideli specialieji ugdymosi poreikiai.

KLASĖS LYGMENIU (PRAKTIKA)

Papasakok apie save.

Mokausi toje mokykloje visą laiką, nuo 1-os klasės. Tik klasėje yra 8 vaikai.

6. Kaip tu jautiesi savo klasėje?

Savo klasėje jaučiuosi nelabai gerai (*apveda veiduką*). Vienintelis draugas yra kompiuteris. Kai buvau maža, tai turėjau draugę Moniką, bet ji gnaibėsi, su parkeriu badė į ranką. Nepatinku mokytojams, nes vaipausi. Patinka piešti, dailės mokytoja man patinka.

7. Kaip tu mokaisi?

Blogai mokausi. Man patinka tik dailė. Labai nepatinka rusų kalba, yra labai sunku, anglų kalba nepatinka pusė per pusę.

8. Ką tu darai, kai sunku?

Kai nesuprantu-vaipausi, kartais keliu ranką, prieina mokytoja. Draugai tai nepadedą, nes aš vaipausi. Guliu ant suolo, sunku.

MOKYKLOS LYGMENIU (KULTŪRA, POLITIKA)

9. Kas tau labiausiai padeda pamokų metu?

Per rusų kalbą, anglų kalbą, geografiją ateina Eglė – mokytoja padėjėja, padeda man ir Monikai. Logopedė (spec. pedagogė) ateina per matematiką, padeda man, kad suprasčiau užduotis, kur mokytojas aiškina. Per lietuvių kalbos pamoką einu pas logopedę, nepatinka, kad būnu kartu su Monika, noriu būti viena.

10. Po pamokų pasilieki mokykloje?

Einu į dailės būrelį, dar pasirenku kartais ir technologijų būrelį. Lieka visa valanda iki autobuso, dėl to einu į būrelius. Nepatinka važiuoti į Kretingą, į dienos centrą, nes ten maži vaikai puola apkabinti, man nepatinka. Dar nepatinka, kad vieną autobusas veža. Namų darbų nedarau, nes tingiu. Nenoriu, kad mama padėtų, ji nesupranta, šunis prižiūri. Dar pradėjo dirbti žuvų fabrike.

INTERVIU I⁵

Demografiniai duomenys:

1. Lytis.

Vyras.

2. Vardas

I⁵.

3. Amžius.

12 metų.

4. Klasė.

6 klasė.

5. Išvada apie specialiųjų ugdymosi poreikių grupę, specialiuosius ugdymosi poreikius.

Negalia dėl nežymaus intelekto sutrikimo (2017-11-13, 4-oje klasėje). Dideli specialieji ugdymosi poreikiai.

KLASĖS LYGMENIU (PRAKTIKA)

Papasakok apie save.

Mokausi mokykloje nuo darželio, esu lėtas, nemoku skaityti.

6. Kaip tu jautiesi savo klasėje?

Savo klasėje jaučiuosi gerai (*apveda veiduką*). Viskas džiugina: geografija, matematika, lietuvių kalba, gamta ir žmogus, technologijos. Gal ir patinku mokytojams, man tai patinka mokytojai.

7. Kaip tu mokaisi?

Dainuoti nelabai patinka, iš muzikos turiu 4, 5.

8. Ką tu darai, kai sunku?

Mokytojai pasako, kaip reikia daryti, kai aš pakeliu ranką, tada ateina prie manęs. Per matematiką, lietuvių kalbą, gamtą paaiškina.

MOKYKLOS LYGMENIU (KULTŪRA, POLITIKA)

9. Kas tau labiausiai padeda pamokų metu?

Jeigu mokytojos nėra, tai padeda draugai, pasako kaip reikia daryti. Eglė (mokytoja padėjėja) ateina pas mane per lietuvių kalbą ir matematiką. Lengva būna, kai viską suprantu. Dar einu pas logopedę. Einu per rusų kalbą. Per rusų kalbą esu laisvas žmogus. Taip pat per skaitinius būnu klasėje.

10. Po pamokų pasilieki mokykloje?

Einu į technologijų būrelį pas mokytoją, ten patinka drožti iš medžio. Namų darbų tai nesuprantu, padeda mama ir tėtis. Tėtis dirba statybose, aš irgi noriu dirbt statybose.

INTERVIU I⁶

Demografiniai duomenys:

1. Lytis.

Moteris.

- I⁶.
2. **Vardas**
 3. **Amžius.**
- 16 metų.
4. **Klasė.**
- 9 klasė.

5. Išvada apie specialiųjų ugdymosi poreikių grupę, specialiuosius ugdymosi poreikius.

Negalia dėl nežymaus intelekto sutrikimo (2018-03-08, 7-oje klasėje (pakartotinis vertinimas). Dideli specialieji ugdymosi poreikiai.

KLASĖS LYGMENIU (PRAKTIKA)

Papasakok apie save.

Mokausi šioje mokykloje nuo priešmokyklinės grupės. Klasėje yra 10 mokinių. Nelabai patinka man toje klasėje. Kai baigsiu mokyklą, norėčiau būti gydytoja, visi sako, kad galėčiau būti sesutė.

6. Kaip tu jautiesi savo klasėje?

Savo klasėje jaučiuosi blogai (*apveda veiduką*). Kartais ir neblogai. Blogai būna, ka draugai tyčiojasi, būna ir smurto. O kartais būna linksma, kai sutariu su kai kuriais vaikais. Tada nesityčioja, nesako visokių keiksmazodžių. Dažniausiai sėdžiu viena. Kai kuriems mokytojams tai patinku, man irgi patinka ne visi mokytojai, nes jie nervuojasi, kai padarau klaidų.

7. Kaip tu mokaisi?

Nelabai kaip mokausi, vertinčiau save 4.

8. Ką tu darai, kai sunku?

Kai sunku, pasikviečiu mokytoją, tai paaiškina papildomai kelis kartus. Grupėmis tai mes nedirbam, tik kai mokytojo nėra, tai klasiškai neaiškina, bet mokytojai duoda tokias pat užduotis, kaip visiems. Matematiką tik lengvina, nes nesuprasčiau, būtų dvejetainai.

MOKYKLOS LYGMENIU (KULTŪRA, POLITIKA)

9. Kas tau labiausiai padeda pamokų metu?

Mokytojai paaiškina, sako, kad man nereikia kitokios programos, ypač anglų kalbos. Per rusų kalbą kartais mokytoja duoda kitokias užduotis ir paaiškina. Pas mane neateina kita mokytoja padėjėja, man nepatinka, kai ji ateina. Kai dirbam grupėje, tai dirbam kartu. Dar man patinka, kai grupėje yra kai kurie vaikai, kurie nesityčioja.

10. Po pamokų pasilieki mokykloje?

Į būrelius tai neinu, nes nenoriu. Būna karjeros ugdymas, ten daromas karjeros planas, kalbamės kuo būsimė, kai baigsime mokyklą. Noriu nusiimt programą, kad galėčiau būti gydytoja, man vis tiek moko tą patį. Žinau, kad apie viską galiu pasikalbėti su socialine pedagoge. Ji sakė, kad galėčiau būti tik virėjo padėjėja, bet man nepatinka valgyt daryt, man patiktų vaistus leist, dėl to noriu nusiimt programą.

INTERVIU I⁷

Demografiniai duomenys:

1. **Lytis.**
- Moteris.
2. **Vardas**
- I⁷.
3. **Amžius.**
- 11 metų.
4. **Klasė.**
- 5 klasė.

5. Išvada apie specialiųjų ugdymosi poreikių grupę, specialiuosius ugdymosi poreikius.

Negalia dėl nežymaus intelekto sutrikimo (2018-03-27, 4-oje klasėje). Dideli specialieji ugdymosi poreikiai.

KLASĖS LYGMENIU (PRAKTIKA)

Papasakok apie save.

Aš į tą mokyklą atvažiuoju su mikriuku iš Kretingos. Anksčiau mokiausi didelėj mokykloje, buvo labai daug mokinių, visi vaikai labai tyčiojosi, ypač 3 seserys, jos gnaibėsi, mušėsi ir kalbino mane. Su manimi į mokyklą važiuoja ir mano brolis, jam čia irgi patinka.

6. Kaip tu jautiesi savo klasėje?

Čia, šitoj mokykloj aš jaučiuosi labai gerai (*apveda veiduką*). O ankstesnėje mokykloje buvo blogai, visada mama kviesdavo į mokyklą, mama negalėjo dirbti, o dabar dar nekvietė nei karto. Kartais draugės sako „ko žiūri?“, man tai nepatinka. Bet tik kartais. Mokytojai tai man patinka, daug mokytojų. Aš patinku mokytojams, esu linksma. Su viena drauge sėdžiu lietuvių kalbos pamokoje, su kita sėdžiu anglų kalbos pamokoje.

7. Kaip tu mokaisi?

Geriau negu kitoje mokykloje sekasi matematika, gavau net 10. Ir man duoda sunkesnes užduotis, kaip visiems: leido su tokia liniuote (matlankiu) matuoti kampus. Man patiko. Gerai sekasi, patinka matematika, muzika, istorija, gamta ir žmogus. Anglų pamoka labai sunku, o rusų ir lietuvių kalba sekasi vidutiniškai.

8. Ką tu darai, kai sunku?

Kai sunku būna, tada pakeliu ranką, pakviečiu mokytoją, ji paaiškina, ką daryti, bet keliu ranką nedažnai.

MOKYKLOS LYGMENIU (KULTŪRA, POLITIKA)

9. Kas tau labiausiai padeda pamokų metu?

Klausi mokytojos, ypač matematikos mokytojos, kuri paaiškina man, atsisėda prie manęs, kartais draugė padeda, tai būna anglų kalbos pamokoje. Daug mokytojų prieina ir prieina. Kartais darom su draugais kartu ir susitariam ką daryti. Penktadienį bus kitokia diena, nebus pamokų. Kartais einu pas logopedę (spec. pedagogę), kai mokytoja pasako arba, kai logopedė pasikviečia, bet ji dirba su mažiukais. Ateina ir padėjėja, bet man nepatinka.

10. Po pamokų pasilieki mokykloje?

Po šešių pamokų važiuoju su mikriuku į namus, kartais po septynių, tai laikiu autobuso prie stotelės, patinka žaisti, ateina dar vaikų – mažesnių. Kretingoje einu į bažnyčią, į pamokėles, mama taip pat eina, vienuoliai moko maldų. Ten viską reikia padaryti. Man patinka siuvinėti, eisiu greit į siuvinėjimo būrelį. Namų darbų tai nesuprantu, palaukiu mamos ir ji man padeda, o kai suprantu, tai padarau, mama pareina iš darbo ir patikrina.

INTERVIU I⁸

Demografiniai duomenys:

1. Lytis.

Moteris.

2. Vardas

I⁸.

3. Amžius.

12 metų.

4. Klasė.

7 klasė.

5. Išvada apie specialiųjų ugdymosi poreikių grupę, specialiuosius ugdymosi poreikius.

Negalia dėl nežymaus intelekto sutrikimo (2017-05-13, 5-oje klasėje). Dideli specialieji ugdymosi poreikiai.

KLASĖS LYGMENIU (PRAKTIKA)

Papasakok apie save.

Aš mokausi 7-oje klasėje, klasėje yra tik 8 vaikai: 2 berniukai ir 6 mergaitės. Kartais noriu eiti į mokyklą, o kartais nenoriu.

6. Kaip tu jautiesi savo klasėje?

Savo klasėje aš jaučiuosi neblogai (*apveda veiduką*). Tik su vienu klasioku pykstuosi, jis man nepatinka. Turiu draugų. Kiti mokiniai, kurių dabar jau nėra, buvo dešimtokai, jie tyčiojosi, vadino keturake, labai nepatiko. Labai patinka auklėtojas ir aš patinku, per pertraukas bėgu pas jį pasikalbėti. Aš tai patinku mokytojams.

7. Kaip tu mokaisi?

Mokausi tai nelabai gerai, sunku, iš anglų kalbos turiu 4, iš rusų 5. Labai nepatinka rusų kalba, nieko nesuprantu. Iš istorijos parašė 2, pykau.

8. Ką tu darai, kai sunku?

Kai nesuprantu, pakviečiu mokytoją, paaiškina, auklėtojas matematiką moko, visada paaiškina, kai buvom maži dirbom po kelis vaikus (grupėse), dabar tai nebedirbam, tik po vieną.

MOKYKLOS LYGMENIU (KULTŪRA, POLITIKA)

9. Kas tau labiausiai padeda pamokų metu?

Viena sėdžiu, kartais su drauge, bet aš jai turiu padėti. Padeda padėjėja, ji ateina pas mane ir pas dar vieną klasiokę per anglų kalbos ir rusų kalbos pamokas, kartais per istoriją. Į matematikos pamoką ateina logopedė (spec. pedagogė), mums abiems paaiškina ir dar mokytojas parodo, kaip spręsti. O per lietuvių kalbos pamoką išeinam pas logopedę, labai patinka pas ją, tik noriu eiti viena, o ne su klasioko.

10. Po pamokų pasilieki mokykloje?

Nelankau jokių būrelių, nes važiuoju į Gargždus šokti: 3 kartus per savaitę. Važiavau ir į Vilnių šokti, į konkursą. Namų darbų tai nesuprantu, darau tik su mama: pusę namų darbų pasidarau prieš šokius, o pusę namų darbų pasidarau, kai grįžtu iš šokių. Kai nesuprantu, tai nervuojuosi.

INTERVIU I⁹

Demografiniai duomenys:

1. Lytis.

Moteris.

2. Vardas

I⁹.

3. Amžius.

10 metų.

4. Klasė.

4 klasė.

5. Išvada apie specialiųjų ugdymosi poreikių grupę, specialiuosius ugdymosi poreikius.

Negalia dėl nežymaus intelekto sutrikimo (2017-06-02, 2-oje klasėje). Dideli specialieji ugdymosi poreikiai.

KLASĖS LYGMENIU (PRAKTIKA)

Papasakok apie save.

Aš mokausi 4-oje klasėje, sekasi gerai, atvažiavau iš kitos mokyklos. Man jau 10 metų.

6. Kaip tu jautiesi savo klasėje?

Man patinka čia, turiu draugų, patinka berniukai-draugai. Nesityčioja draugai, nes aš gera. Mokytoja irgi patinka, vardo tai nežinau, aš irgi patinku mokytojai. Juk aš gera.

7. Kaip tu mokaisi?

Gerai mokausi, matematika sunku, skaičiuoti nemoku, skaityti nemoku.

8. Ką tu darai, kai sunku?

Pakviečiu mokytoją, nueinu pas mokytoją, dar ir draugai padeda.

MOKYKLOS LYGMENIU (KULTŪRA, POLITIKA)

9. Kas tau labiausiai padeda pamokų metu?

Mokytoja paaiškina ir dar paaiškina ta kita mokytoja (padėjėja), patinka eiti pas logopedę, kartu darom viską.

10. Po pamokų pasilieki mokykloje?

Einu į grupę, ten žaidžiam, laukiam autobuso, kartais ruošiam pamokas. Namų darbų nesuprantu, padeda abu tėvai, vyresnė sesė.

INTERVIU I¹⁰

Demografiniai duomenys:

1. Lytis.

Vyras

2. Vardas

I¹⁰.

3. Amžius.

16 metų.

4. Klasė.

10 klasė.

5. Išvada apie specialiųjų ugdymosi poreikių grupę, specialiuosius ugdymosi poreikius.

Negalia dėl nežymaus intelekto sutrikimo (2016-06-01, 7-oje klasėje (pakartotinis)). Dideli specialieji ugdymosi poreikiai.

KLASĖS LYGMENIU (PRAKTIKA)

Papasakok apie save.

Mokausi jau 10-oje klasėje. Man sekasi gerai, turiu draugų, bet vieną tikrą draugą. Nepatinka ryte keltis. Noriu ilgiau pamiegoti.

6. Kaip tu jautiesi savo klasėje?

Savo klasėje aš jaučiuosi neblogai (*apveda veiduką* 😊). Man patinka mano klasė, nesityčioja, draugas būna su manim, per pertrauką visi eina į parduotuvę, man tai nepatinka eit į parduotuvę, pačiam pirkt nepatinka. Mokytojams maždaug patinku, man tai irgi mokytojai patinka, mama patenkinta.

7. Kaip tu mokaisi?

Į muzikos pamokas einu su džiaugsmu, rusų kalba nelabai patinka, nemoku aš rusiškai kalbėti. Matematiką lengviau mokausi ir lietuvių kalbą taip pat pritaiko.

8. Ką tu darai, kai sunku?

Mokytojai padeda, bet duoda kitas užduotis ir jas aš suprantu, jau nebijau paprašyti mokytojų, kad ateitų ir paaiškintų. Pats prieinu prie lietuvių kalbos mokytojos ir ji padeda.

MOKYKLOS LYGMENIU (KULTŪRA, POLITIKA)

9. Kas tau labiausiai padeda pamokų metu?

Sėdžiu su draugu, tai su juo pasitariam, jis paaiškina. Dar ateina mokytojo padėjėja, ji padeda anglų kalbos, lietuvių kalbos ir matematikos pamokose. Pačiam labai patinka eiti pas spec. pedagogę, mes pasikalbam apie svajones, rašom visokius rašinius, labai ilgus, po to mokytoja pažiūri ir parašo gerą pažymį. Ir su mokytojo padėjėja patinka kalbėtis.

10. Po pamokų pasilieki mokykloje?

Kol laukiu autobuso, kalbuos su mokytojo padėjėja. Dar yra karjeros ugdymas – tai tokia pamoka. Aš tai noriu dar mokyti, eisiu Kretingoje į profesinę mokyklą, gal į virėjus. Mama tai labai patenkinta, ji nori, kad mokyčiaus, o po to dirbčiau. Dabar jau mama nebepadeda padaryti namų darbus, nes aš viską suprantu, užduotys lengvesnės, man patinka suprasti.

INTERVIU I¹¹

Demografiniai duomenys:

1. **Lytis.**

Vyras.

2. **Vardas**

I¹¹.

3. **Amžius.**

54 metai.

4. **Išsilavinimas**

8 klasės

KLASĖS LYGMENIU (PRAKTIKA)

Papasakokit apie savo vaikus.

Turiu 5 sūnus ir 4 dukras. 3 vaikai jau yra dideli, nebesimoko. 2 mokosi čia šitoj mokykloje, 4 dar neina į mokyklą, mažiui tik 8 mėnesiai. Žmona yra su negalia, sunku man. Turim 2 kambariukus, visi sutelpam. Ir berniukui, ir mergaitei mokytis sekasi sunkiai. Mergaitei tai reikia psichologo, nes yra labai pikta, nenori eiti į namus.

5. **Kaip jūsų vaikas jaučiasi klasėje?**

Trečiokėlis tai jaučiasi gerai, nori eiti į mokyklą, dar patinka eiti į biblioteką, tik nemoka skaityti, jam sunku (8 balai 10 balų skalėje), o dukra septintokė jaučiasi labai blogai (4 balai 10 balų skalėje). Nenori eiti į mokyklą, nepatinka mokytis, visai nedaro namų darbų, nori, kad namuose būtų kompiuteris, kad galėtų prie jo sėdėti, tai eina į biblioteką, ten yra kompiuteris. Grįžta labai vėlai. Sako, kad draugų neturi.

6. **Kaip jūsų vaikui sekasi pamokose?**

Nežinau, berniukui sekasi geriau matematika, mokytoja leidžia su telefonu skaičiuot, lietuvių tai dar neišmoko skaityt, neaiškiai kalba, nepatinka rašyt, o dukrai tai kaip tik patinka rašyt visokius rašinėlius, bibliotekoj būna, tai ir knygą paskaito, tada pabūna prie kompiuterio, o matematika tai sunku, aš irgi nesuprantu, bet nedaro namų darbų, mokytojai pyksta, sako, kad reikia psichologo.

7. **Ką jūsų vaikas daro, kai sunku?**

Būna padėjėja per abiejų vaikų pamokas, turbūt paaiškina, nežinau, dar gal ir mokytojai paaiškina. Su sūnum dirba logopedė, truputį geriau pradėjo kalbėt. Gal ir kokie vaikai padeda, nežinau. Vyresnioji tik blogiau mokosi, o sūnui matau, kad sekasi geriau, mokosi kartu su ketvirtokais, tai jie padeda.

MOKYKLOS LYGMENIU (KULTŪRA, POLITIKA)

8. **Kas jūsų vaikui padeda pamokų metu?**

Patinka, kad padėjėja padeda, vyresnioji, gal ir nenori. Logopedė padeda. Visa pagalba yra gerai. Parneša vaikai pasirašyti ant plano tos pagalbos, tai pasirašau, į mokyklą neinu aptarti tos pagalbos plano.

9. **Po pamokų jūsų vaikas pasilieka mokykloje?**

Sūnus eina į dienos centrą, ten pasidaro pamokas, žaidžia, o dukra eina į biblioteką, nori būti prie kompiuterio. Būrelių nelanko, nežinau, dėl ko nelanko. Namie berniukui padeda mažesnis brolis, nes jis jau moka skaityti, o yra tik pirmokas. Dukra pyksta, jai niekas nepadeda, bet ji nedaro namų darbų. Mokykloje man patinka mokytojai, ne visi, bet daug, vaikai gali dienos centre pasidaryt pamokas.

INTERVIU I¹²

Demografiniai duomenys:

1. **Lytis.**

Moteris.

2. **Vardas**

I¹².

3. **Amžius.**

42 metai.

4. **Išsilavinimas**

Aukštasis

KLASĖS LYGMENIU (PRAKTIKA)

Papasakokit apie savo vaiką.

Kadangi man pats svarbiausias dalykas yra vaiko sveikata (turi genetinę ligą, neurologinį sutrikimą), labai rūpinamės vaiko savijauta, poilsiu, norim, kad ne tik mokytųs, bet ir patirtų daug emocijų, gerų išgyvenimų. Džiaugiuosi, kad kiekvienais metais vaikas vis daugiau nori eiti į mokyklą.

5. **Kaip jūsų vaikas jaučiasi klasėje?**

Jaučiasi tikrai labai gerai (8 balai 10 balų skalėje). Tik skundžiasi dėl draugų, kad turi tik vieną draugą, kuris draugauja. Labai draugauja su savo mokytoja. Per vieną pamoką sėdi su berniuku, per kitą pamoką sėdi su mergyte. Džiaugiuosi, kad niekada nesėdi klasės gale (taip, kaip būdavo, kai mes ėjom į mokyklą). Vaikas nėra „nurašomas“, jam skiriamas atskiras dėmesys. Norėdamas „pritraukti“ draugus, sūnus į mokyklą nešasi geriausias žaislus, gyvūnų dienos proga į mokyklą atsinešė pudeliuką, tai, būdamas dėmesio centre, labai džiaugėsi ta diena, dalijosi įspūdžiais vakare. Ieško visokių išeičių, kad pritrauktų draugus. Per pertraukas neturi ką veikti, tai laksto, gauda vieni kitus.

6. **Kaip jūsų vaikui sekasi pamokose?**

Labai sunkiai sekasi matematika. Niekaip neskaičiuoja mintinai, ypač, kai peržengiama dešimtis. Lietuvių kalba sekasi daug geriau, noriai skaito, išmokom eilėraščių, drąsiai deklamavo prieš klasę. Labai patinka kūno kultūra. Taip pat mokėmės ir interviu paimt, ir trumpus rašinėlius parašyt. Labai sunki programa.

7. Ką jūsų vaikas daro, kai sunku?

Man atrodo, kad mokytojos pagalbos neprašo, bet mokytoja jam duoda tokias užduotis, kurias pats atlieka. Labai patinka, kad draugai padeda, būna, kad draugai parašo visus atsakymus, nors mokytoja ir supranta, bet vistiek pagiria. Bijo paprašyti, kad išleistų į tualetą, nes kitiems vaikams mokytoja nevisada leidžia išeiti. Matematika tai sunkiai sekasi, bet mokytoja vis parenka užduotis, kad pavyktų atlikti. Matau didžiulę pažangą: lietuvių kalbos pamokose noriai skaito garsiai, nesigėdija, kad ne taip perskaito. Didžiulė pažanga socialinėje srityje: vaikas viską pasakoją, tapo drąsus, dalijasi išpūdžiais, pasakoja apie savo mokyklos gyvenimą. Būdamas trečiokas, jau žino, kokias priemones neštis į mokyklą, ką reikia išmolti, pradėjo orientuotis laike (žino savaitės dienas, metų laikus). Žino pareigas, geba pats susidėti į kuprinę reikalingas priemones. O svarbiausia, kad jau pats pareina iš mokyklos.

MOKYKLOS LYGMENIU (KULTŪRA, POLITIKA)

8. Kas jūsų vaikui padeda pamokų metu?

Labai pikta buvau, kad mokykloje pusantrų metų nebuvo specialiojo pedagogo, logopedo, tai parašiau skundą į švietimo skyrių, jau turi mokykla specialistą. Geriausiai, kad pagalbos specialistai būtų įdarbinti centralizuotai, jūsų skyriuje, vyktt delegavimas į mokyklas, taip, kaip deleguojate psichologą. Kaip sūnui patinka eiti pas specialiąją pedagogę, logopedę. Labai džiugu, kad specialistė susiderina bendrą tikslą su mokytoja ir to paties moko savo kabinete. Užduotis atlieka (kai kurias) kompiuterio pagalba. Nepatinka, kad keičiasi mokytojo padėjėjai. Dabar sūnus turi 3 padėjėjus: skirtingose pamokose vis kitas mokytojo padėjėjas. Vaikui vienas patinka, kitas jau ne taip aiškina. Džiaugiuosi, kad iš jūsų skyriaus atvyksta psichologė, pas kurią einu ir aš, ir sūnus. Socialinė pedagogė veda klasės valandėles apie patyčias.

9. Po pamokų jūsų vaikas pasilieka mokykloje?

Po pamokų sūnus nelanko jokio būrelio, labai pavargsta. 1-2-oje klasėje lankė meno mokyklą, dainavo, sunkiai sekėsi išmolti žodžius, bet vistiek pasirodydavo scenoje, kuri leido vaikui pasijusti drąsesniu, laisvesniu, įgauti drąsos. Namie pamokas ruošiame visi kartu: su manim ruošia lietuvių kalbą, su tėvėliu ruošia matematiką. Žino savo pareigas, kiekvieną paskatinimą turi nusipelnyti. Labai bendraujame su vyro gimine, turi daug pusseserių, pusbrolių, švenčia gimtadienius, dalyvauja visose veiklose. Padėkočiau mokyklai už visokeriopą pagalbą sūnui, geranoriškumą.

INTERVIU I¹³

Demografiniai duomenys:

1. Lytis.

Moteris.

2. Vardas

I¹³.

3. Amžius.

43 metai.

4. Išsilavinimas

Profesinis.

KLASĖS LYGMENIU (PRAKTIKA)

Papasakokit apie savo vaiką.

Mano dukra mokosi 7-oje klasėje, mokosi šitoje mokykloje nuo darželio. Labai nenori bendrauti su nepažįstamais. Mums davė savivaldybė būstą klebonijoje, dabar ten gyvenam. Mergaitės nenori matytis su tėvu, jis atvažiuoja į tą kleboniją. Dukra mokinas pagal tą lengvą programą nuo pat pirmos klasės.

5. Kaip jūsų vaikas jaučiasi klasėje?

Labai blogai jaučiasi (*2 balai 10 balų skalėje*). Kiek mokosi mokykloje, tiek jaučia pažeminimą iš klasiokų, nuo 1-os klasės labai blogai jaučiasi, kaimynų mergaitė tyčiojasi, jaučia psichologinį spaudimą. Šokių mokytoja patinka, taip pat labai labai gera auklėtoja.

6. Kaip jūsų vaikui sekasi pamokose?

Į mokyklą tai nori eiti, patinka tikybos pamokos, šokių pamokos. Nesiseka matematika, sunkiai sekasi skaičiuoti, lietuvių kalba sekasi geriau, mokytoja labai gera.

7. Ką jūsų vaikas daro, kai sunku?

Lietuvių kalbos mokytoja padeda, aš manau, kad ir matematikos pamokose padeda, paaiškina. Lietuvių kalbos mokytoja tai labai gera, sako, kad visada prieina prie dukros.

MOKYKLOS LYGMENIU (KULTŪRA, POLITIKA)

8. Kas jūsų vaikui padeda pamokų metu?

Būna mokytoja padėjėja, padeda dukrai. Per lietuvių kalbą ir matematiką išsina pas specialiąją pedagogę. Mokytis tai nori, todėl mokytojai ir padeda. Rusų kalba gerai sekas, gauna ir 8.

9. Po pamokų jūsų vaikas pasilieka mokykloje?

Eina pas socialinę pedagogę, nepatinka, nes ten liepia taisyklių laikytis. Aš tai einu už dukrą. Visada ateinu į mokyklą, dalyvauju, kai kviečia. Buvau atėjus pasirašyt ant programos, dukrai asmeniškai parašytos. Vieną kartą dukra važiavo į Vilnių, bet klasiškai (tik 13 vaikų) labai tyčiojosi. Socialinė pedagogė labai kišasi į mūsų

gyvenimą. Po pamokų mergaitė iš karto eina namo, nelanko jokių būrelių. Tik vasarą dalyvavo šv. Antano dienos centre stovykloje, viskas buvo nemokamai. Mokykloje tai nieko netrūksta, tik socialinė pedagogė galėtų nesikišti į mūsų gyvenimą. O mokytojams noriu padėkoti už palaikymą.

INTERVIU I¹⁴

Demografiniai duomenys:

1. Lytis.

Moteris.

2. Vardas

I¹⁴.

3. Amžius.

45 metai.

4. Išsilavinimas

Baižė 8 klases.

KLASĖS LYGMENIU (PRAKTIKA)

Papasakokit apie savo vaiką.

Mano sūnus mokosi 6-oje klasėje, toje mokykloje mokosi nuo darželio. Labai geras vaikas, padeda tečiui darbuotis statybose. Labai patinka mokytis vyresnėse klasėse, nes patinka eiti iš kabineto į kabinetą. Mes tai labai patenkinti mokykla.

5. Kaip jūsų vaikas jaučiasi klasėje?

Sūnus labai nori eiti į mokyklą. Jaučiasi tikrai gerai (*7 balai 10 balų skalėje*). Klasėje nėra jokių patyčių, labai patinka mokytojai, jis taip pat patinka mokytojams, nes yra labai geras, šypsosi.

6. Kaip jūsų vaikui sekasi pamokose?

Sekasi gerai, aš džiaugiuosi ta lengva programa, juk sūnus 6-oje klasėje dar nemoka skaityti. Matematika patinka labiau. Per pamokas sėdi su „asistentu“. Labai patinka gamtos, geografijos pamokos. Jie ten daro visokius bandymus, turi kažkokią elektroninę pratybą. Taip tobulėja. Dar labai nori eiti į technologijų pamokas, patinka viską daryti iš medžio.

7. Ką jūsų vaikas daro, kai sunku?

Nesiskundžia, labai džiaugiasi, kad su juo per pamokas sėdi padėjėja, visada padeda mokytoja, jis nebijo mokytoją pakviesti, kad jam paaiškintų. Tikrai mokytojai yra geri, labai padeda. Gal ir draugai padeda. Supranta, kai paaiškina mokytoja.

MOKYKLOS LYGMENIU (KULTŪRA, POLITIKA)

8. Kas jūsų vaikui padeda pamokų metu?

Visą laiką prie jo būna mokytojo padėjėja, labai nori eiti pas Aušrelę, specialiąją pedagogę, logopedę. Su ja ir aš bendrauju nuo darželio, o sūnus ir per pertraukas eina pasikalbėti su ja, kalbasi apie viską, su ja labai draugauja. Leidžia skaičiuoti tik su skaičiuotuvu. Aš ateinu pas spec. pedagogę, papasakoja apie programą, pasirašau. Visą papasakoja, pataria. Per pamokas pilnai užtenka pagalbos, po pamokų jau nebereikia jos.

9. Po pamokų jūsų vaikas pasilieka mokykloje?

Eina į technologijų būrelį, labai nori. Kartais nueina į miestelio biblioteką, labai patinka. Kai grįžta namo, eina pamiegoti, būna pavargęs, po to visada eina į lauką. Pabuvęs 1 valandą, grįžta namo ir apie 18-19 val. ruošiam pamokas. Visas pamokas daryti turim mes su vyru padėti, nes sūnus neskaito. 21 val. visada eina miegoti.

INTERVIU I¹⁵

Demografiniai duomenys:

1. Lytis.

Moteris.

2. Vardas

I¹⁵.

3. Amžius.

41 metai.

4. Išsilavinimas

Specialusis vidurinis

KLASĖS LYGMENIU (PRAKTIKA)

Papasakokit apie savo vaiką.

Dukra mokosi 9-oje klasėje, daug kas nesiseka, bet labai nori nusiimti tą lengvesnę programą, nes nori mokytis mediciną, būti medicinos sesute. Žino, kad su ta lengvesne programa gali būti tik virėjo padėjėja.

5. Kaip jūsų vaikas jaučiasi klasėje?

Jaučiasi nelabai gerai (*5 balai 10 balų skalėje*). Nepatinka klasiškai. Mokytojai tai jai patinka, o ji tai nežinau, ar patinka. Sako, kad per pamokas atsikalbinėja, draugų tikrų tai nelabai turi, bet visur dalyvauja, eina į šventes. Labai nenoriai bendrauja su manim, nesipasakoja, gal toks amžius-16 metų, įsivaizduoja, kad yra suaugęs.

6. Kaip jūsų vaikui sekasi pamokose?

Sekasi sunkiai, rusų kalbos tai išvis nesupranta, o anglų kalba tai patinka. Matematikos tokie uždaviniai, kad aš net nesuprantu, lietuvių kalbos pamokoje rašo rašinius, tokius sudėtingus. Ekonomikos darbą aš padėjau parašyti. Tiek nebenori tos kitos programos, sako, kad mokytojai vistiek duoda tokias pat užduotis, kaip visiems klasiokams.

7. Ką jūsų vaikas daro, kai sunku?

Man atrodo, kad nebijo mokytojų paklaust, pasiaiškint. Jei ko nesupranta, nervuojasi, pyksta. Na, matau, kad daugiau išmoksta, dabar tie mokslai sunkūs, pažymiai visokie: ir geresni, ir blogesni.

MOKYKLOS LYGMENIU (KULTŪRA, POLITIKA)

8. Kas jūsų vaikui padeda pamokų metu?

Mokytojo padėjėjos prie dukros nėra, jai būtų gėda, pradinėse klasėse tai būdavo, po to atsisakėme. Eina pas spec. pedagogę mokyti ir matematikos, ir lietuvių kalbos. Bet per literatūros pamokas tai būna klasėje.

9. Po pamokų jūsų vaikas pasilieka mokykloje?

Neina į jokių būrelių, nori labai greit baigti mūsų mokyklą ir važiuot į Kretingą toliau mokyti. Žinau, kad yra kažkokia pamoka apie karjerą. Padėkočiau mokytojams, kad išmokė skaityti, rašyti.

INTERVIU I¹⁶

Demografiniai duomenys:

1. Lytis.

Moteris.

2. Vardas

I¹⁶.

3. Amžius.

28 metai.

4. Išsilavinimas

Vidurinis

KLASĖS LYGMENIU (PRAKTIKA)

Papasakokit apie savo vaiką.

Anksčiau gyvenome kitame mieste, ne Kretingoje, po to abu vaikai mokėsi didelėje miesto mokykloje, ten labai blogai sekėsi, labai klasėje iš mergaitės tyčiojosi, mokytoja nekreipė dėmesio, nes daug vaikų. Buvo nedrąsi, nesakydavo nei eilėraščių, nedainuodavo dainelių, bijodavo prieš klasę kalbėti.

5. Kaip jūsų vaikas jaučiasi klasėje?

Miesto mokykloje jautėsi blogai (*5 balai 10 balų skalėje*), o šitoj mokykloj jaučiasi daug geriau (8 balai iš 10).

Patinka į mokyklą važiuoti su autobusiuku, turi draugę, su kuria ir sėdi viename suole. Patinka kai kuriems mokytojams, o mokytojai jai patinka. Nori važiuoti į mokyklą, vadinasi, jai toje mokykloje patinka.

6. Kaip jūsų vaikui sekasi pamokose?

Labai patinka dailė, technologijos, patinka kūno kultūra. Sunkiai sekasi lietuvių kalba, matematika. Tik labai džiaugiuosi, kad dabar gauna gerus įvertinimus, iš lietuvių kalbos gavo net 8.

7. Ką jūsų vaikas daro, kai sunku?

Jau nebijo ir prašo, kad mokytoja paaiškintų, man atrodo, kad drąsiai prašo pagalbos visų mokytojų. Atsisakėm mokytojo padėjėjo paslaugų, nes mergaitė blogai jautės, kai jai vienai padėdavo. Nors tikrai reikia pagalbos, ypač atliekant logines užduotis.

MOKYKLOS LYGMENIU (KULTŪRA, POLITIKA)

8. Kas jūsų vaikui padeda pamokų metu?

Tik mokytojai padeda, pas spec. pedagogę dar nueina. Džiaugiuosi, kad spec. pedagogė padeda. Kitoj mokykloje nuolat kviesdavo socialinė pedagogė, logopedė. Visada jautėm puolimą, mane kvietė ir kvietė į mokyklą. Dabar susitvarko.

9. Po pamokų jūsų vaikas pasilieka mokykloje?

Po pamokų eina į stotelę, ten ateina daugiau vaikų, jie laukia autobuso, žaidžia. Reikės sakyti, kad eitų į būrelį, nes ilgai reikia laukt autobuso, apie 1 val. Kai parvažiuoja, einam į bažnyčią, į pamokėles dėl pirmosios komunijos. Parėję iš bažnyčios darom namų darbus, reikia viską daryti kartu, nes viena nesupranta užduočių. Bet visada laukia manes ir noriai daro namų darbus. Šitoj mokykloje mokytojai labai nuoširdūs, geri. Visko mokykloje užtenka, pagalbos taip pat.

INTERVIU I¹⁷

Demografiniai duomenys:

1. Lytis.

Moteris.

2. Vardas

I¹⁷.

3. Amžius.

49 metai.

4. Išsilavinimas

Specialusis vidurinis.

KLASĖS LYGMENIU (PRAKTIKA)

Papasakokit apie savo vaiką.

Mano sūnus jau dešimtokas. Yra labai atsigavęs, nenorėdavo kalbėti, visada galvą nuleisdavo, o dabar drąsiai kalba, nebegeriam vaistų nuo epilepsijos, kaime pats nueina į parduotuvę, bet mieste savarankiškai neperka, bijo. Džiaugiuosi pagerėjusiais socialiniais bendravimo įgūdžiais. Žadam ir toliau mokytis profesinėje mokykloje.

5. Kaip jūsų vaikas jaučiasi klasėje?

Dabar vaiko savijautą klasėje vertinčiau gerai (*8 balais 10 balų skalėje*). 5-7 klasėje buvo labai nedrąsus, galvojau, kad tik niekas neskriaustų. O dabar sėdi su vienu klasioku, sutaria, nes yra iš to paties kaimo. Rytais nori miego, bet vistiek sako, kad nori eiti į mokyklą.

6. Kaip jūsų vaikai sekasi pamokose?

Visai neblogai. Labai džiaugiamės, kad yra individualizuota programa, mokytojai atsižvelgia, duoda paprastesnes užduotis, kurias pavyksta padaryti savarankiškai. Patinka matematika, nes vyras mokytojas, lietuvių sekasi sunkiau, dar patinka klasės valandėlės, kalba apie profesijas, yra karjeros ugdymas, jie ten daro kažkokius testus, kokiam darbui tinka. Dar istorija patinka, auklėtoja moko.

7. Ką jūsų vaikas daro, kai sunku?

Anksčiau tai tikrai neprašydavo nei draugų, nei mokytojų pagalbos, o dabar turbūt drąsiai prašo, man atrodo, kad daugiau prašo mokytojų nei draugų. Nors draugas, su kuriuo sėdi, padeda. Taip pasakoja sūnus. Pati didžiausia pažanga, tai išdrąsėjimas, akių pakėlimas į žmones, taip pat bendravimas su kitais, nes anksčiau tik stovėdavo kamputyje ir nei su kuo nebendraudavo.

MOKYKLOS LYGMENIU (KULTŪRA, POLITIKA)

8. Kas jūsų vaikai padeda pamokų metu?

Labai džiaugiamės mokytojo padėjėja, ji sūnui kaip draugė, ir pasikalba, ir per pamokas padeda: būna anglų kalbos, istorijos, fizikos ir kitose pamokose. Per lietuvių kalbą ir matematiką išeina pas spec.pedagogę, taip pat labai patinka, ten rašo rašinius, kalbasi apie ateitį. Per matematikos pamokas sunkiau sekasi, bet turi daug pagalbos, o ir ta programa labai gerai: supaprastinta, pritaikyta sūnui. Aš ją perskaitau, pasirašau, nes sūnus parneša.

9. Po pamokų jūsų vaikas pasilieka mokykloje?

Po pamokų tai niekur neina, nei į būrelį, nei pas socialinį pedagogą. Eina į dienos centrą, kalbasi su mokytojo padėjėja. Labai smagu, kad namų darbus pasidaro pats, užduotys parenkamos jam. Anksčiau turėjau nuolat sėdėti ir kartu ruošti, o dabar ne. Svajojam apie profesijos įsigijimą, kai sumažėjo epilepsijos priepuolių, tai aš pati vėl dirbu. Viskas tik į gerą.

INTERVIU I¹⁸

Demografiniai duomenys:

1. Lytis.

Moteris.

2. Vardas

I¹⁸.

3. Amžius.

51 metai.

4. Išsilavinimas

Aukštasis.

KLASĖS LYGMENIU (PRAKTIKA)

Papasakokit apie savo vaiką.

Dabar dukrai tikra paauglystė, vieni nesusikalbėjimai. Pradinėse klasėse daug problemų buvo su elgesiu, užeidavo pykčio priepuoliai, tik kartu su mokytoja mums pavyko susidraugauti su tokiais priepuoliais ir surasti būdų, kaip juos pakeisti. Į klasę atvežiau minkštą kampa, kad dukra (o ir kiti vaikai) galėtų nusiraminti, knygutę paskaityti, pailsėti. Dėkinga pradinių klasių mokytojai, kuri buvo ir specialioji pedagogė. Jos dėka vaikai priprato prie mano dukros elgesio, išmoko priimti ją tokią, kokia yra. Ir dabar klasė yra, kaip nedalomas vienetas.

5. Kaip jūsų vaikas jaučiasi klasėje?

Dabar dukros savijautą klasėje vertinčiau gerai (*8 balais 10 balų skalėje*). Visai neblogai sutaria su klasiokais, su viena mergaite kartu sėdi, ir susipyksta, ir susitaiko. Patinka ji mokytojams, jai patinka daugelis mokytojų, bet labiausiai prisimena pradinių klasių mokytoją. Mokykloje nepatinka labai žemi vertinimai-pažymiai.

6. Kaip jūsų vaikai sekasi pamokose?

Sunkiai sekasi, nesvarbu, kad programa individualizuota, tačiau dukra nesupranta daugelio užduočių. Labai sunkios užduotys. Patinka sportuoti, šokti, piešti. Nuo pat mažens nėra loginio mąstymo, dėl to sunkiai sekasi matematika. Tik dabar patinka, kad auklėtojas moko matematiką. Lietuvių kalba sekasi geriau. Anglų kalba, istorija sekasi labai sunkiai.

7. Ką jūsų vaikas daro, kai sunku?

Nuo pradinių klasių vaikai buvo išmokę bendradarbiauti, dirbti grupėse, aš pati esu vedus ne vieną pamoką (tėvai buvo įtraukti į ugdymo procesą), dėl to dukra drąsiai paprašo draugų pagalbos. Prašo ir mokytojų, kad padėtų, paaiškintų. Turbūt labiau patinka, kad paaiškina draugai, dukrai atrodo, kad ir aiškiau paaiškina. Individuali pažanga didžiulė, nuo pradinių klasių buvom išmokę ją pasimatuoti. Nežymiai, bet vis judam pirmyn. Man, kaip mamai, labai svarbu dukros savijauta, kai dukrai gerai, tai ir mums, tėvams, gerai.

MOKYKLOS LYGMENIU (KULTŪRA, POLITIKA)

8. Kas jūsų vaikai padeda pamokų metu?

Labai padeda mokytojo padėjėja, kuri būna prie mano mergaitės ir dar prie vienos klasiokės. Paaiškina, kaip atlikt užduotis, truputį padeda. Labai patinka specialioji pedagogė, kuri ateina į matematikos pamokas, o iš lietuvių kalbos pamokos dukra su drauge eina pas specialiąją pedagogę. Labai norėtų eiti viena. Tos individualizuotos programos turėtų būti dar supaprastintos, kad vaikas savarankiškai, be pagalbos atliktų užduotis. Turi išmokti dirbti savarankiškai, bet turi pajusti savo sėkmę.

9. Po pamokų jūsų vaikas pasilieka mokykloje?

Po pamokų mokykloje neina į būrelius, nes tris kartus per savaitę vežu į šokių repeticijas. Jau važiuo ir į konkursus ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje. Kai grįžtam po pamokų į namus, pradedam daryti pamokas, o po šokių repeticijų, jas baigiam daryt. Savarankiškai namų darbų nepadaro, turim mes padėti. Norėtusi, kad užduotys būtų lengvesnės. Tada dukra jaustųsi ne tokia paniurusi, linksmesnė, geros savijautos. Labai noriu padėkoti pradinių klasių mokytojai, kuri mus priėmė ir parodė kitiems vaikams ir jų tėvams, kad visi vaikai yra skirtingi ir, kad kartu mokymės ir kartu pramogausime.

INTERVIU I¹⁹

Demografiniai duomenys:

1. Lytis.

Moteris.

2. Vardas

I¹⁹.

3. Amžius.

31 metai.

4. Išsilavinimas

Specialusis vidurinis.

KLASĖS LYGMENIU (PRAKTIKA)

Papasakokit apie savo vaiką.

Mano dukra mokosi 4-oje klasėje, mokosi šitoje mokykloje tik nuo rugsėjo mėnesio. Anksčiau mokėmės specialiojoje mokykloje Klaipėdoje, dabar apsigyvenome soduose ir prie pat yra mokykla, į kurią dukrą ir priėmė. Mergaitė labai draugiška, mėgsta švelnumą, glaudžiasi prie visų, labai nori artumo. Mokslai tai labai sunkiai sekasi, juk mokosi pagal tą kitą programą.

5. Kaip jūsų vaikas jaučiasi klasėje?

Labai gerai jaučiasi toje klasėje (*9 balai 10 balų skalėje*). Patinka ir draugai, ir mokytoja. Ji labai atvirai bendrauja su visais. Turi draugų, ypač draugauja su berniukais, patinka, kad ją gauda. Sėdi viename suole tai su mergaite, kuri kartais pasityčioja.

6. Kaip jūsų vaikui sekasi pamokose?

Sunkiai sekasi, skaito tik skiemenimis, matematikos pamokoje skaičiuoja tik su skaičiuotuvu. Individualizuota programa jai skirta, parnešė susipažint. Patinka muzika, pasaulio pažinimas.

7. Ką jūsų vaikas daro, kai sunku?

Man atrodo, kad nebijo mokytojų paklaust, pasiaiškint. Jei ko nesupranta, nervuojasi, pyksta. Na, matau, kad daugiau išmoksta, dabar tie mokslai sunkūs, bet jai patinka eiti į mokyklą.

MOKYKLOS LYGMENIU (KULTŪRA, POLITIKA)

8. Kas jūsų vaikui padeda pamokų metu?

Padeda mokytojo padėjėja, dar eina pas specialiąją pedagogę. Padeda ir mokytoja, o po pamokų eina pas logopedę, ten mokosi aiškiai tarti garsus, nes švepluoja. Užtenka pagalbos toje mokykloje.

9. Po pamokų jūsų vaikas pasilieka mokykloje?

Į būrelius neina, bet eina į dienos centrą – grupę, ten pasiruošia pamokas, namuose nebereikia. Mes tai dėkojam, kad mūsų mergaitę priėmė į bendrą mokyklą, čia jai geriau, yra į ką lygiuotis.

Interviu turinio analizės rezultatai

Kategorija	Subkategorija	Teiginių pavyzdžiai (leksiniai semantiniai vienetai)
Tėvų nuostatos vaiko atžvilgiu		
1. Tėvų požiūris į savo vaiką	Teigiamų savybių akcentavimas	<i>Labai geras vaikas, padeda tečiui darbuotis statybose<...>[I⁴]; <...> dabar drąsiai kalba <...>, džiaugiuosi pagerėjusiais socialiniais bendravimo įgūdžiais<...>[I⁷]; <...> sūnus yra labai paslaugus, norintis bendrauti<...>[I²]; Mergaitė labai draugiška, mėgsta švelnumą, glaudžiasi prie visų, labai nori artumo<...>[I⁹].</i>
	Rūpinimasis savo vaiko gerove	<i><...>man pats svarbiausias dalykas yra vaiko sveikata (turi genetinę ligą)<...>,labai rūpinamės vaiko savijauta, poilsiu, norim, kad ne tik mokytus, bet ir patirtų daug emocijų, gerų išgyvenimų<...>[I²]; <...>nori mokytis mediciną, būti medicinos sesute<...>[I⁵]; <...>žadam ir toliau mokytis profesinėje mokykloje<...>[I⁷]; <...>į klasę atvežiau minkštą kampą, kad dukra (o ir kiti vaikai) galėtų nusiraminti, knygutę paskaityti, pailsėti<...>[I²].</i>
	Vaiko silpnųjų savybių akcentavimas	<i>Ir berniukui, ir mergaitei mokytis sekasi sunkiai. Mergaitei tai reikia psichologo, nes yra labai pikta, nenori eiti į namus<...>[I¹]; Labai nenori bendrauti su nepažįstamais<...>[I³]; <...> daug kas nesiseka<...>[I⁵]; <...>nedrąsi, nesakydavo nei eilėraščių, nedainuodavo dainelių, bijodavo prieš klasę kalbėti<...>[I⁶]; <...>tikra paauglystė, vieni nesusikalbėjimai<...>[I⁸].</i>
Vaiko savijauta klasėje		
2. Savijauta	Teigiamos emocijos	<i><...>jaučiuosi gerai<...>[I¹],[I³],[I⁵],[I⁷],[I⁸],[I⁹][I¹⁰]. <...>viskas džiugina: geografija, matematika, lietuvių kalba, gamta ir žmogus, technologijos<...> [I⁵].</i>
	Neigiamos emocijos	<i><...>savo klasėje jaučiuosi blogai<...>[I²], [I⁴],[I⁶].</i>
	Mokymosi sunkumai	<i><...>blogai mokausi, nieko nemoku, sunku viskas<...>[I²].</i>
	Atskirtis ir vienatvė	<i><...>vienintelis draugas yra kompiuteris<...> [I⁴]; <...>dažniausiai sėdžiu viena <...>[I⁶].</i>
	Patyčios	<i><...>blogai būna, kai draugai tyčiojasi, būna ir smurto<...>[I⁶]; <...>buvo dešimtakai, jie tyčiojosi, vadino keturake, labai nepatiko<...>[I⁸].</i>
3. Santykiai su kitais mokiniais	Priėmimas ir geri santykiai su kitais mokiniais	<i><...>man labai patinka<...> mano draugas<...>[I¹]; <...> draugai patinka, patinka su jais draugauti, žaisti gaudynių, daryti traukinuką<...>[I³]; <...>su viena drauge sėdžiu lietuvių kalbos pamokoje, su kita sėdžiu anglų kalbos pamokoje<...>[I⁷].</i>
	Prasti santykiai su kitais mokiniais	<i><...> tik su vienu klasioku pykstuosi, jis man nepatinka [I⁸]; <...>kartais draugės sako „ko žiūri?“ , man tai nepatinka. Bet tik kartais<...>[I⁷].</i>
4. Santykiai su mokytojais	Pozityvus mokytojų vertinimas	<i><...> mokytojas patinka<...> bet ant kitų vaikų klykia<...> [I¹]; Mokytoja tai man patinka, nes yra gera, faina, džiugi<...>.Sutariu su mokytoja, kartais ji papyksta, kad darau kaidas, pasibaramė, aš irgi pykstu, nes</i>

		<p>pavargstu<...>[I³]; Patinka piešti, dailės mokytoja man patinka<...>[I⁴]; <...> man tai patinka mokytojai <...>[I⁵]; <...>man irgi patinka ne visi mokytojai, nes jie nervuojasi, kai padarau klaidų<...>[I⁶]; <...> mokytojai tai man patinka, daug mokytojų <...>[I⁷]; <...>labai patinka auklėtojas ir aš patinku, per pertraukas bėgu pas jį pasikalbėti<...>[I⁸]; <...>mokytoja irgi patinka, vardo tai nežinau<...>[I⁹]; <...>man tai irgi mokytojai patinka, mama patenkinta<...>[I¹⁰].</p>
	Jaučiasi mokytojų mėgstami	<p>Gal ir patinku mokytojams<...>[I⁵]; <...>kai kuriems mokytojams tai patinku<...>[I⁶]; Aš patinku mokytojams, esu linksma<...>[I⁷]; Aš tai patinku mokytojams<...>[I⁸]; <...>aš irgi patinku mokytojai. Juk aš gera<...>[I⁹]; Mokytojams maždaug patinku<...>[I¹⁰].</p>
	Jaučiasi mokytojų nemėgstami	<p><...>aš tai nelabai patinku<...>[I¹]; <...>mokytojams tai nepatinku, nedarau namų darbų, tai ir nepatinku<...>[I²]; Nepatinku mokytojams, nes vaipausi<...>[I⁴].</p>
Tėvų nuomonė apie vaiko savijautą klasėje		
5. Savijauta	Teigiamos emocijos	<p><...>savijautą įvertinčiau 8 iš 10 balų<...>[I¹¹], [I¹²], [I¹⁶], [I¹⁷], [I¹⁸]; <...>savijautą įvertinčiau 7 iš 10 balų<...>[I¹⁴]; <...> patinka į mokyklą važiuoti su autobusiuku<...>[I¹⁶]; <...>ji labai atvirai bendrauja su visais<...>[I¹⁹]; <...>klasėje nėra jokių patyčių<...>[I¹⁴].</p>
	Neigiamos emocijos	<p><...> vaiko savijautą įvertinčiau 2 iš 10 balų<...>[I¹³]; <...>vaiko savijautą įvertinčiau 4 iš 10 balų<...>[I¹¹]; <...>vaiko savijautą įvertinčiau 5 iš 10 balų<...>[I¹⁴], [I¹⁵].</p>
	Mokymosi sunkumai	<p><...> mokykloje nepatinka labai žemi vertinimai-pažymiai<...>[I¹⁸];</p>
	Atskirtis ir vienatvė	<p><...> reikia psichologo, nes yra labai pikta, nenori eiti į namus<...>[I¹¹];</p>
	Patyčios	<p><...>jaučia pažeminimą iš klasiokų<...>, <...> kaimynų mergaitė tyčiojasi<...>[I¹³].</p>
6. Santykiai su kitais mokiniais	Priėmimas ir geri santykiai su kitais mokiniais	<p><...> turi draugę, su kuria ir sėdi viename suolo<...>[I¹⁶]; <...>dabar sėdi su vienu klasioku, sutaria, nes yra iš to paties kaimo<...>[I¹⁷]; <...>visai neblogai sutaria su klasiokais<...>[I¹⁸]; <...> ypač draugauja su berniukais, patinka, kad ją gauda<...>[I¹⁹]; <...> per vieną pamoką sėdi su berniuku, per kitą pamoką sėdi su mergyte<...>[I¹²].</p>
	Prasti santykiai su kitais mokiniais	<p><...>turi tik vieną draugą, kuris draugauja<...>[I¹²]; <...>sako, kad draugų neturi<...>[I¹¹]; <...>skundžiasi dėl draugų<...> Ieško visokių išeičių, kad pritrauktų draugus<...> [I¹²]; <...>nelabai turi<...>[I¹⁵].</p>
7. Santykiai su mokytojais	Pozityvus mokytojų vertinimas	<p><...>labai draugauja su savo mokytoja<...>[I¹²]; Šokių mokytoja patinka, taip pat labai labai gera auklėtoja<...>[I¹³]; <...>labai patinka mokytojai<...>[I¹⁴],[I¹⁵],[I¹⁶]; [I¹⁸],[I¹⁹]; <...>jai patinka daugelis mokytojų, bet labiausiai prisimena pradinių klasių mokytoją<...>[I¹⁸].</p>
	Jaučiasi mokytojų	<p>Džiaugiuosi, kad niekada nesėdi klasės gale (taip, kaip</p>

	mėgstami	<p>būdavo, kai mes ėjom į mokyklą), <...>vaikas nėra „nurašomas“, jam skiriamas atskiras dėmesys<...>[I¹²]; <...>jis taip pat patinka mokytojams, nes yra labai geras, šypsosi <...>[I¹⁴]; <...>o ji tai nežinau, ar patinka<...> labai nenoriai bendrauja su manim [I¹⁵]; <...> mokykloje nepatinka labai žemi vertinimai-pažymiai<...>[I¹⁸]; Ji labai atvirai bendrauja su visais<...>[I¹⁹].</p>
	Jaučiasi mokytojų nemėgstami	Patinka tik kai kuriems mokytojams<...>[I ¹⁶];
Mokinių, turinčių intelekto sutrikimą, nuomonė apie jų mokymąsi		
8. Požiūris į mokymąsi	Sėkmių akcentavimas ir pakankami pasiekimai	<p><...>gerai<...> patinka su telefonu žaisti ir dar mokytoja duoda su telefonu skaičiuoti, liečiamu, namuose tai vienas skaičiuoju, neturiu liečiamo telefono<...>[I¹]; <...>patinka informacinės technologijos<...>, dar kūno kultūra patinka, sportuoti patinka<...>[I²]; <...>gerai<...> patinka pasaulio pažinimas, matematika, lietuvių kalba, dailė, labai patinka auklėjamoji pamoka<...>[I³]; <...>man patinka tik dailė <...>[I⁴]; Geriau negu kitoje mokykloje sekasi matematika, gavau net 10<...> [I⁷]; <...>gerai mokausi<...>[I⁹]; <...> į muzikos pamokas einu su džiaugsmu<...>[I¹⁰]; <...>ir kartais 6 [gaunu]<...>[I²]; <...>ir man duoda sunkesnes užduotis, kaip visiems: leido su tokia liniuote (matlankiu) matuoti kampus<...> man patiko<...>[I⁷].</p>
	Nesėkmių akcentavimas ir žemi pasiekimai	<p><...> sunku tai testas – lietuvių kalbos<...>[I¹]; <...>matematikos, lietuvių kalbos nesuprantu<...>[I²]; <...>blogai mokausi<...>, labai nepatinka rusų kalba, yra labai sunku<...> [I⁴]; <...>dainuoti nelabai patinka<...>[I⁵]; <...> anglų pamoka labai sunku<...>[I⁷]; <...> mokausi tai nelabai gerai, sunku<...>labai nepatinka rusų kalba, nieko nesuprantu [I⁸]; <...>matematika sunku<...>[I⁹]; <...>rusų kalba nelabai patinka<...>[I¹⁰]; <...> blogai mokausi, gaunu 2 ir 1[I²]; <...>iš muzikos turiu 4, 5<...>[I⁵]; <...> nelabai kaip mokausi, vertinčiau save 4<...>[I⁶];</p>
Mokinių nuomonė apie pagalbos ypatumus klasėje		
9. Pagalbos sau būdai	Atsitraukimas ir bejėgiškumas	<p><...>Kai sunku būna, tada piešiu, nes patinka<...>[I¹]; <...> kai nesuprantu-vaipausi <...>, draugai nepadeda, nes aš vaipausi, guliu ant suolo, sunku<...> [I⁴].</p>
	Kreipimasis dėl pagalbos	<p><...>Paprašau, kad padėtų, pakeliu ranką, mokytoja ateina ir pasako, ką daryti<...>[I³]; <...>kartais keliu ranką<...>[I⁴]; <...> aš pakeliu ranką, tada ateina prie manęs<...> Per matematiką, lietuvių kalbą, gamtą paaiškina<...> [I⁵]; <...>Kai sunku būna, tada pakeliu ranką<...> keliu ranką nedažnai<...> [I⁷]; <...> Kai nesuprantu, pakviečiu mokytoją<...>[I⁸]; <...> nueinu pas mokytoją<...>[I⁹]; <...>jau nebijau paprašyti mokytojų, kad ateitų ir paaiškintų<...>[I¹⁰].</p>
10. Mokytojo pagalba	Mokytojo nepasitenkinimas	<...>padeda mokytoja, nu mokytoja apšaukia, o po to paaiškina<...>[I ³].

	Mechaninio pobūdžio užduočių skyrimas	<...> mokytoja padeda, liepia rašyti pilną lapą raidžių<...>[I ¹];
	Veiksminga mokytojo pagalba	<...>mokytoja paaiškina, prieina, parodo ir pasako<...>[I ²]; <...>kartais keliu ranką, prieina mokytoja<...>[I ⁴]; <...> Mokytojai pasako, kaip reikia daryti<...>[I ⁵]; <...> Kai sunku, pasikviečiu mokytoją, tai paaiškina papildomai kelis kartus<...>[I ⁶]; <...> pakviečiu mokytoją, ji paaiškina, ką daryti<...>[I ⁷]; <...> auklėtojas matematiką moko, visada paaiškina<...>[I ⁸]; <...>Mokytojai padeda, bet duoda kitas užduotis ir jas aš suprantu<...> Pats prieinu prie lietuvių kalbos mokytojos ir ji padeda<...>[I ¹⁰].
11. Bendraamžių pagalba	Bendraamžiai suteikia pagalbą	<...> mano klasiokas Andrius padeda, už nugaros sėdi ir viską pasako<...>[I ¹]; <...> kai buvom maži dirbom po kelis vaikus (grupėse), dabar tai nebedirbam, tik po vieną<...>[I ⁸]; <...> dar ir draugai padeda<...>[I ⁹].
	Bendraamžiai nepadeda	<...>draugų neturiu, jie nepadeda<...>[I ²];
12. Labiausiai priimtina pagalba	Užduočių pritaikymas pagal mokinio galimybes	Matematiką tik lengvina, nes nesuprasčiau, būtų dvejetai<...>[I ⁶]; <...> bet duoda kitas užduotis ir jas aš suprantu<...>[I ¹⁰].
	Mokytojo pagalba	<...>paprašau, kad padėtų, pakeliu ranką, mokytoja ateina ir pasako, ką daryti[I ³]; <...> Grupėmis tai mes nedirbam<...>[I ⁸].
	Bendraamžių pagalba	<...>man labiau patinka, kai Andrius padeda<...>[I ¹].
Tėvų nuomonė apie jų vaikų mokymąsi		
13. Tėvų požiūris į vaiko mokymąsi	Sėkmių akcentavimas ir pakankami pasiekimai	<...> nežinau, berniukui sekasi geriau matematika, mokytoja leidžia su telefonu skaičiuot <...>[I ¹¹]; <...> dukrai patinka rašyt visokius rašinėlius, bibliotekoj būna, tai ir knygą paskaito, tada pabūna prie kompiuterio <...> [I ¹¹]; <...> lietuvių kalba sekasi daug geriau, noriai skaito<...> [I ¹²]; <...>patinka tikybos pamokos, šokių pamokos<...>[I ¹³]; <...>sekasi gerai, aš džiaugiuosi ta lengva programa<...> dar labai nori eiti į technologijų pamokas, patinka viską daryt iš medžio<...>[I ¹⁴]; <...>anglų kalba tai patinka<...>[I ¹⁵]; <...>labai džiaugiamės, kad yra individualizuota programa, mokytojai atsižvelgia, duoda paprastesnes užduotis, kurias pavyksta padaryti savarankiškai<...>patinka matematika, nes vyras mokytojas<...>, dar patinka klasės valandėlės, kalba apie profesijas, yra karjeros ugdymas, jie ten daro kažkokius testus, kokiam darbui tinka [I ¹⁷]; <...>patinka sportuoti, šokti, piešti<...>[I ¹⁸]; <...> labai džiaugiuosi, kad dabar gauna gerus įvertinimus, iš lietuvių kalbos gavo net 8<...>[I ¹⁶]; <...>lietuvių kalba sekasi geriau, mokytoja labai gera<...>[I ¹³];
	Nesėkmių akcentavimas ir žemi pasiekimai	<...> sūnus lietuvių tai dar neišmoko skaityt, neaiškiai kalba, nepatinka rašyt<...>[I ¹¹]; <...>dukrai matematika tai sunku, aš irgi nesuprantu<...>[I ¹¹]; <...>labai sunkiai sekasi matematika<...>niekaip neskaičiuoja mintinai, ypač, kai peržengiama dešimtis<...>[I ¹²];

		<p><...> nesiseka matematika, sunkiai sekasi skaičiuoti<...>[I¹³];</p> <p><...>sekasi sunkiai, rusų kalbos tai išvis nesupranta<...>[I¹⁵];</p> <p><...>matematikos tokie uždaviniai, kad aš net nesuprantu, lietuvių kalbos pamokoje rašo rašinius, tokius sudėtingus. Ekonomikos darbą aš padėjau parašyti<...>[I¹⁵];</p> <p><...>lietuvių sekasi sunkiau<...>[I¹⁷];</p> <p><...>dukra nesupranta daugelio užduočių, labai sunkios užduotys,<...> nuo pat mažens nėra loginio mąstymo, dėl to sunkiai sekasi matematika.<...>[I¹⁸];</p> <p><...>sunkiai sekasi, skaito tik skiemėmis, matematikos pamokoje skaičiuoja tik su skaičiuotuvu<...>[I¹⁹];</p> <p><...>sūnus 6-oje klasėje dar nemoka skaityti<...>[I¹⁴];</p>
Tėvų nuomonė apie pagalbos ypatumus klasėje		
14. Vaiko pagalbos sau būdai	Atsitraukimas ir bejėgiškumas	<p><...>Jei ko nesupranta, nervuojasi, pyksta<...>[I¹⁵];</p> <p><...>anksčiau tai tikrai neprašydavo nei draugų, nei mokytojų pagalbos<...>[I¹⁷];</p> <p><...>anksčiau tik stovėdavo kompiuteryje ir nei su kuo nebendraudavo<...>[I¹⁸];</p>
	Kreipimasis dėl pagalbos	<p><...> man atrodo, kad nebijo mokytojų paklaust, pasiaiškint<...>[I¹⁹];</p> <p><...>prašo ir mokytojų, kad padėtų, paaiškintų<...>[I¹⁸];</p> <p><...> Jau nebijo ir prašo, kad mokytoja paaiškintų, man atrodo, kad drąsiai prašo pagalbos visų mokytojų<...>[I¹⁶];</p> <p><...> dukra drąsiai paprašo draugų pagalbos<...>[I¹⁸].</p>
15. Mokytojo pagalba	Mokytojo nepasitenkinimas	<...>gal mokytoja ir pyksta<...>[I ¹³].
	Mechaninio pobūdžio užduočių skyrimas	<p><...> dabar tie mokslai sunkūs <...>[I¹⁹];</p> <p><...> būna, kad draugai parašo visus atsakymus, nors mokytoja ir supranta, bet vistiek pagiria <...>[I¹²];</p> <p><...>mokytojai vistiek duoda tokias pat užduotis, kaip visiems klasiokams<...>[I¹⁵].</p>
	Veiksminga mokytojo pagalba	<p><...>Lietuvių kalbos mokytoja padeda, aš manau, kad ir matematikos pamokose padeda, paaiškina<...>[I¹³];</p> <p><...> visada padeda mokytoja, jis nebijo mokytoją pakviesti, kad jam paaiškintų<...>[I¹⁴];</p> <p><...> Individuali pažanga didžiulė, nuo pradinių klasių buvom išmokę ją pasimatuoti. Nežymiai, bet vis judam pirmyn<...>[I¹⁸];</p> <p><...>Na, matau, kad daugiau išmoksta, dabar tie mokslai sunkūs, bet jai patinka eiti į mokyklą<...>[I¹⁹].</p>
16. Bendraamžių pagalba	Bendraamžiai suteikia pagalbą	<p><...>Gal ir draugai padeda<...>[I¹⁴];</p> <p><...>Nors draugas, su kuriuo sėdi, padeda. Taip pasakoja sūnus<...>[I¹⁷];</p> <p><...>Nuo pradinių klasių vaikai buvo išmokę bendradarbiauti, dirbti grupėse, aš pati esu vedus ne vieną pamoką<...>, dėl to dukra drąsiai paprašo draugų pagalbos<...>[I¹⁸];</p> <p><...>mokosi kartu su ketvirtokais, tai jie padeda<...>[I¹¹].</p>
	Bendraamžiai nepadeda	<...>draugų neturi, jie nepadeda<...>[I ¹²].
17. Labiausiai priimtina pagalba	Užduočių pritaikymas pagal mokinio galimybes	<...>duoda paprastesnes užduotis, kurias pavyksta padaryti savarankiškai<...>[I ¹⁷];
	Mokytojo pagalba	<...>supranta, kai paaiškina mokytoja[I ¹⁴];
	Bendraamžių pagalba	<...> Turbūt labiau patinka, kad paaiškina draugai, dukrai atrodo, kad ir aiškiau paaiškina<...>[I ¹⁸];

Švietimo pagalba		
18. Mokytojo padėjėjo pagalba	Veiksminga mokytojo padėjėjo pagalba	<p><...> Mokytoja Rūta padeda rašyti<...>[I¹];</p> <p><...> Padeda padėjėja: 3 padėjėjos pas mane ateina. Viena tai labai patinka <...>[I³];</p> <p><...> Per rusų kalbą, anglų kalbą, geografiją ateina Eglė – mokytoja padėjėja, padeda man ir Monikai<...>[I⁴];</p> <p><...>Padeda padėjėja, ji ateina pas mane ir pas dar veina klasiokę per anglų kalbos ir rusų kalbos pamokas, kartais per istoriją<...>[I⁸];</p> <p><...> paaiškina ta kita mokytoja (padėjėja)<...>[I⁹];</p> <p><...> Dar ateina mokytojo padėjėja, ji padeda anglų kalbos, lietuvių kalbos ir matematikos pamokose<...> Ir su mokytojo padėjėja patinka kalbėtis<...>[I¹⁰].</p>
	Priešinimasis padėjėjo pagalbai	<p><...> man padėjėjos nereikia, nenoriu<...>[I²];</p> <p><...>kitos tai nepatinka labai<...>[I³];</p> <p><...> Ateina ir padėjėja, bet man nepatinka<...>[I⁷];</p>
19. Logopedinė pagalba	Veiksminga logopedinė pagalba	<p><...> dar einu pas logopedę<...>[I¹];</p> <p><...> Logopedė išsiveda į savo kabinetą, duoda visokių žaidimų savo kompiuteryje, išsiveda ir per matematiką, ir per lietuvių kalbą<...> Du kartus per savaitę<...>[I³];</p> <p><...>Dar einu pas logopedę. Einu per rusų kalbą. Per rusų kalbą esu laisvas žmogus<...>[I⁵];</p> <p><...> O per lietuvių kalbos pamoką išeinam pas logopedę, labai patinka pas ją<...>[I⁸];</p> <p><...>patinka eiti pas logopedę, kartu darom viską<...>[I⁹];</p>
	Priešinimasis logopedo pagalbai	<p><...> gerai kalbu, pas logopedą neinu ir nenoriu<...>[I²];</p> <p><...>Per lietuvių kalbos pamoką einu pas logopedę, nepatinka, kad būnu kartu su Monika, noriu būti viena<...>[I⁴];</p> <p><...>tik noriu eiti viena, o ne su klasiokė<...>[I⁸];</p>
20. Specialioji pedagoginė pagalba	Veiksminga specialioji pedagoginė pagalba	<p><...>spec. pedagogė ateina per matematiką, padeda man, kad suprasciau užduotis, kur mokytojas aiškina<...>[I⁴];</p> <p><...>Į matematikos pamoką ateina logopedė (spec. pedagogė), mums abiems paaiškina ir dar mokytojas parodo, kaip spręsti<...>[I⁸];</p> <p><...>Pačiam labai patinka eiti pas spec. pedagogę, mes pasikalbam apie svajones, rašom visokius rašinius, labai ilgus, po to mokytoja pažiūri ir parašo gerą pažymį<...>[I¹⁰].</p>
	Priešinimasis specialiojo pedagogo pagalbai	<p><...>Kartais einu pas logopedę (spec. pedagogę), kai mokytoja pasako arba, kai logopedė pasikviečia, bet ji dirba su mažiukais, nepatinka<...>[I⁷].</p>
21. Socialinė pedagoginė pagalba	Veiksminga socialinė pedagoginė pagalba	<p><...>Žinau, kad apie viską galiu pasikalbėti su socialine pedagoge<...>[I⁶].</p>
Kita gaunama pagalba		
22. Pagalba po pamokų	Bibliotekininko pagalba	<p><...>Dar einu į biblioteką, kuri yra mokykloje, padeda pasirinkti knygutę<...>[I¹];</p> <p><...>Einu į biblioteką, labai gera bibliotekininkė Inga, leidžia žiūrėti filmus ilgai, kviečia į visokias šventes, pavasarį labai daug švenčių<...>[I²].</p>
	Karjeros ugdymas	<p><...>Tėtis dirba statybose, aš irgi noriu dirbt statybose<...>[I⁵];</p> <p><...>Dar yra karjeros ugdymas – tai tokia pamoka. Aš tai noriu dar mokytis, eisiu Kretingoje į profesinę mokyklą, gal į virėjus<...>[I¹⁰].</p>

	Užimtumas ne mokykloje	<p><...>Einu į dienos centrą, ten dirbu pamokas<...>[I¹]; <...> einu į bažnyčią, į pamokėles, mama taip pat eina, vienuoliai moko maldų. Ten viską reikia padaryti<...>[I⁷]; <...> važiuoju į Gargždus šokti: 3 kartus per savaitę. Važiavau ir į Vilnių šokti, į konkursą<...>[I⁸]; <...>Einu į grupę, ten žaidžiam, laukiam autobuso, kartais ruošiam pamokas<...>[I⁹].</p>
	Dalyvavimas neformaliajame ugdyme	<p><...>Einu į dailės būrelį, dar pasirenku kartais ir technologijų būrelį<...>[I⁵]; <...>Einu į technologijų būrelį pas mokytoją, ten patinka drožti iš medžio<...>[I⁶]; <...> Man patinka siuvinėti, eisiu greit į siuvinėjimo būrelį<...>[I⁷].</p>
	Nedalyvavimas neformaliajame ugdyme	<p><...>Į būrelius neinu, tik einu iš karto namo, jau pats pareinu<...>[I³]; <...> Į būrelius tai neinu, nes nenoriu<...>[I⁶]; <...> Būna karjeros ugdymas, ten daromas karjeros planas, kalbamės kuo būsime, kai baigsime mokyklą. Noriu nusiimt programą, kad galėčiau būti gydytoja<...>[I⁶]; <...> Nelankau jokių būrelių, nes važiuoju į Gargždus šokti<...>[I⁸];</p>
	Pagalba ruošiant pamokas	<p><...>kartais namuose dirbu, padeda brolis Rimis, jis moka skaityt, aš tai ne <...>. Užduoda namų darbus mokytojas, būna nesunku, duoda geras užduotis<...>[I¹]; <...> Namų darbų nedarau, nesuprantu. Visi namuose užsiėmę: tetis dirba, televizorių žiūri, mama mažius prižiūri, o paskui guli, miega, kartais mažiesiems padeda pasiruošt namų darbus, o man tai ne<...>[I²]; <...> Namų darbų nesuprantu, padeda visi: kai tėtis susinervuoja, padeda mama, o kartais ir sesė. Paaiškina, parodo, kaip daryti<...>[I³]; <...>Namų darbų nedarau, nes tingiu. Nenoriu, kad mama padėtų, ji nesupranta, šunis prižiūri. Dar pradėjo dirbti žuvų fabrike<...>[I⁴]; <...>Namų darbų tai nesuprantu, padeda mama ir tėtis<...>[I⁵]; <...> Namų darbų tai nesuprantu, palaukiu mamos ir ji man padeda, o kai suprantu, tai padarau, mama pareina iš darbo ir patikrina<...>[I⁷]; <...> Namų darbų tai nesuprantu, darau tik su mama: pusę namų darbų pasidarau prieš šokius, o pusę namų darbų pasidarau, kai grįžtu iš šokių<...>[I⁸]; <...>Namų darbų nesuprantu, padeda abu tėvai, vyresnė sesė<...>[I⁹]; <...>Dabar jau mama nebe padeda padaryti namų darbus, nes aš viską suprantu, užduotys lengvesnės, man patinka suprasti<...>[I¹⁰].</p>
Tėvų nuomonė apie švietimo pagalbą		
23. Mokytojo padėjėjo pagalba	Veiksminga mokytojo padėjėjo pagalba	<p><...>patinka, kad padėjėja padeda<...>[I¹¹]; <...>Būna mokytoja padėjėja, padeda dukrai<...>[I¹³]; <...>Visą laiką prie jo būna mokytojo padėjėja<...>[I¹⁴]; <...>Labai džiaugiamės mokytojo padėjėja, ji sūnui kaip draugė, ir pasikalba, ir per pamokas padeda: būna anglų kalbos, istorijos, fizikos ir kitose pamokose<...>[I¹⁷]; <...>Labai padeda mokytojo padėjėja<...>[I¹⁷]; <...>Padeda mokytojo padėjėja<...>[I¹⁹].</p>
	Neveiksminga mokytojo padėjėjo pagalba	<p><...>Nepatinka, kad keičiasi mokytojo padėjėjai. Dabar sūnus turi 3 padėjėjus: skirtingose pamokose vis kitas</p>

		<i>mokytojo padėjėjas<...>[I²]; <...>Mokytojo padėjėjos prie dukros nėra, jai būtų gėda, pradinėse klasėse tai būdavo, po to atsiskėmė<...>[I⁵].</i>
24. Logopedinė pagalba	Veiksminga logopedinė pagalba	<i><...>Logopedė padeda <...>[I¹]; <...>Kaip sūnui patinka eiti pas specialiąją pedagogę, logopedę<...>Labai džiugu, kad specialistė susiderina bendrą tikslą su mokytoja ir to paties moko savo kabinete. Užduotis atlieka (kai kurias) kompiuterio pagalba<...>[I²]; <...>labai nori eiti pas Aušrelę, specialiąją pedagogę, logopedę<...>, o sūnus ir per pertraukas eina pasikalbėti su ja, kalbasi apie viską, su ja labai draugauja. Leidžia skaičiuoti tik su skaičiuotuvu<...>[I⁴]; <...>po pamokų eina pas logopedę, ten mokosi aiškiai tarti garsus, nes švepluoja<...>[I⁹].</i>
25. Specialioji pedagoginė pagalba	Veiksminga specialioji pedagoginė pagalba	<i><...>mokykloje pusantrų metų nebuvo specialiojo pedagogo, logopedo, tai parašiau skundą į švietimo skyrių, jau turi mokykla specialistą<...>[I²]; <...>Per lietuvių kalbą ir matematiką išeina pas specialiąją pedagogę<...>[I³]; <...>Eina pas spec. pedagogę mokyti ir matematikos, ir lietuvių kalbos<...>[I⁵]; <...>Per lietuvių kalbą ir matematiką išeina pas spec.pedagogę, taip pat labai patinka, ten rašo rašinius, kalbasi apie ateitį<...>[I⁷]; <...>Labai patinka specialioji pedagogė, kuri ateina į matematikos pamokas, o iš lietuvių kalbos pamokos dukra su drauge eina pas specialiąją pedagogę<...>[I⁷]; <...>dar eina pas specialiąją pedagogę<...>[I⁹].</i>
26. Socialinė pedagoginė pagalba	Veiksminga socialinė pedagoginė pagalba	<i><...>Socialinė pedagogė veda klasės valandėles apie patyčias<...>[I²].</i>
	Neveiksminga socialinio pedagogo pagalba	<i><...>Eina pas socialinę pedagogę, nepatinka, nes ten liepia taisyklių laikytis<...>Socialinė pedagogė labai kišasi į mūsų gyvenimą<...>[I³].</i>
Tėvų nuomonė apie kitą gaunamą pagalbą		
27. Pagalba po pamokų	Bibliotekininko pagalba	<i><...>o dukra eina į biblioteką, nori būti prie kompiuterio<...>[I¹]; <...>Kartais nueina į miestelio biblioteką, labai patinka<...>[I⁴].</i>
	Individualūs ugdymo planai	<i><...>Parneša vaikui pasirašyti ant plano tos pagalbos, tai pasirašau, į mokyklą neinu aptarti tos pagalbos plano<...>[I¹]; <...>Buvau atėjus pasirašyt ant programos, dukrai asmeniškai parašytos<...>[I³]; <...>Aš ateinu pas spec. pedagogę, papasakoja apie programą, pasirašau. Viską papasakoja, pataria<...>[I⁴]; <...>ta programa labai gerai: supaprastinta, pritaikyta sūnui. Aš ją perskaitau, pasirašau, nes sūnus parneša[I⁷]. <...>Tos individualizuotos programos turėtų būti dar supaprastintos, kad vaikas savarankiškai, be pagalbos atliktų užduotis<...>[I⁸].</i>
	Užimtumas ne mokykloje	<i><...>Sūnus eina į dienos centrą, ten pasidaro pamokas, žaidžia<...>[I¹];<...>vasarą dalyvavo šv. Antano dienos centre stovykloje, viskas buvo nemokamai<...>[I³]; <...>Kai parvažiuoja, einam į bažnyčią, į pamokėles dėl</i>

		<p>pirmosios komunikacijos<...>[I¹⁵]; <...>Eina į dienos centrą, kalbasi su mokytojo padėjėja<...>[I¹⁷]; <...>tris kartus per savaitę vežu į šokių repeticijas<...>[I¹⁸]; <...>eina į dienos centrą – grupę, ten pasiruošia pamokas, namuose nebereikia<...>[I¹⁹].</p>
	Dalyvavimas neformaliajame ugdyme	<p><...>Eina į technologijų būrelį, labai nori[I¹⁴].</p>
	Nedalyvavimas neformaliajame ugdyme	<p><...>Būrelių nelanko, nežinau, dėl ko nelanko<...>[I¹¹]; <...>Po pamokų sūnus nelanko jokio būrelio, labai pavargsta<...>[I¹²]; <...>Po pamokų mergaitė iš karto eina namo, nelanko jokių būrelių<...>[I¹³]; <...>Neina į jokių būrelių, nori labai greit baigti mūsų mokyklą ir važiuot į Kretingą toliau mokytis<...>[I¹⁵]; <...> Po pamokų tai niekur neina<...>[I¹⁷].</p>
	Pagalba ruošiant pamokas	<p><...>Nami berniukui padeda mažesnis brolis, nes jis jau moka skaityti, o yra tik pirmokas. Dukra pyksta, jai niekas nepadeda, bet ji nedaro namų darbų<...>[I¹¹]; <...> Nami pamokas ruošiamė visi kartu: su manim ruošia lietuvių kalbą, su tėveliu ruošia matematiką<...>[I¹²]; <...> Visas pamokas daryti turim mes su vyru padėti, nes sūnus neskaito<...>[I¹⁴]; <...> Parėję iš bažnyčios darom namų darbus, reikia viską daryti kartu, nes viena nesupranta užduočių. Bet visada laukia manes ir noriai daro namų darbus<...>[I¹⁵]; <...> Labai smagu, kad namų darbus pasidaro pats, užduotys parenkamos jam. Anksčiau turėjau nuolat sėdėti ir kartu ruošti, o dabar ne<...>[I¹⁷]; <...> Kai grįžtam po pamokų į namus, pradėdam daryti pamokas, o po šokių repeticijų, jas baigiam daryti. Savarankiškai namų darbų nepadaro, turim mes padėti. Norėtusi, kad užduotys būtų lengvesnės<...>[I¹⁸].</p>